

**MİMARİ TASARIMDA PEYZAJ TEMALARI
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

ÖZGE DURAN AKANSEL

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EYLÜL 2012
ANKARA**

**MİMARİ TASARIMDA PEYZAJ TEMALARI
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

ÖZGE DURAN AKANSEL

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EYLÜL 2012
ANKARA**

Özge DURAN AKANSEL tarafından hazırlanan” MİMARİ TASARIMDA PEYZAJ TEMALARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA” adlı bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. T. Nur ÇAĞLAR

.....

Tez Danışmanı, Mimarlık Anabilim Dalı

Bu çalışma jürimiz tarafından oy birliği ile Mimarlık Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğr. Gör. Adnan AKSU

.....

Mimarlık Anabilim Dalı, G.Ü.

Prof. Dr. T. Nur ÇAĞLAR

.....

Mimarlık Anabilim Dalı, TOBB ETÜ

Doç. Dr. Zeynep ULUDAĞ

.....

Mimarlık Anabilim Dalı, G.Ü.

Tarih:14.09.2012

Bu tez, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Şeref SAĞIROĞLU

.....

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, aksi belirtilmedikçe çevirilerin tez yazarı tarafından yapıldığını bildiririm.

Özge DURAN AKANSEL

MİMARİ TASARIMDA PEYZAJ TEMALARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
(Yüksek Lisans Tezi)

Özge DURAN AKANSEL

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Eylül 2012

ÖZET

20. Yüzyılda önemini kaybeden peyzaj, yatay düzlemde bir güzel sanatlar objesi olarak algılanırken daha aktif ve etkili bir tasarım girdisi haline gelmiştir. Şehirlerin değişen doğasından ortaya çıkarak farklılaşması, “peyzaj”, “mimarlık”, kent planlama” pratiklerinin gözden geçirilmesini sağlamıştır. Bu kapsamda, mimarlık ve kentsel planlama anlayışı, 21.Yüzyılda çok-disiplinli bir kavram olarak mimarlık, şehir planlaması ve peyzaj üzerinde oluşur. Bu ihtiyaçtan doğan pratikler kentleşme sürecini açıklayan yeni teorilerin önemine işaret etmiştir ve tasarım objelerine salt mimarlık veya kent tasarımından daha geniş alanla bakılmasını sağlamıştır. Bu teoriler asıl ortaya çıkış yerleri olan akademik ortamlarda tartışılırken, yeni konular olarak eğitim programlarına ve uzmanlık alanlarına eklenmiştir.

Bilim Kodu :802.1.099

Anahtar Kelimeler : Peyzaj Temaları, Mimarlık, Kentsel Tasarım

Sayfa Adedi: : 99

Tez Yöneticisi : Prof. Dr. T. Nur ÇAĞLAR

**A RESEARCH ON THE LANDSCAPE THEMES IN ARCHITECTURAL
DESIGN**

(M.Sc. Thesis)

Özge DURAN AKANSEL

**GAZI UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY**

September 2012

ABSTRACT

The reaction of landscape that lost its significance in 20th century; the symbolic meaning perceived as the work of fine arts on horizontal plane placed its perception as an active and efficient design input. Stemming from the changing nature of cities, this alternation led the practices of “landscape”, “architecture”, “city planning” to be reviewed. In this scope, the comprehension of architectural and city planning proposed for 21st century arises as a multi-disciplinary concept over architecture, city planning and landscape. Hybrid study fields that emerge as a requirement of this formation, directed the significance to new theories examining the urbanization processes and looking at the subject from a wider scale rather than architecture or designing of urban space.

Science Code : 802.1.099

Key Words : Landscape themes, architecture, urban design

Page Number : 99

Adviser : Prof. Dr. T. Nur ÇAĞLAR

TEŞEKKÜR

Bu çalışmayı hazırlarken bana yol gösteren başta danışmanım Prof. Dr. T. Nur ÇAĞLAR olmak üzere Doç. Dr. Zeynep ULUDAĞ ve Öğr. Gör. Adnan AKSU 'ya, ayrıca bana her türlü destek ve yardımlarını sunan sevgili eşim Can AKANSEL' e ve sabırlarından dolayı aileme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
RESİMLER LİSTESİ	x
ÇİZELGELER LİSTESİ	xli
1. GİRİŞ	1
2. PEYZAJ	6
2.1. Peyzajın Tanımı	6
3. GEÇMİŞ DURUMDAN GÜNCELE PEYZAJIN KIRILMA NOKTALARI	10
3.1. Central Park: Büyük Ölçekli Park ve Altyapı Tasarımı	12
3.2. CIAM ve Team10.....	26
3.3. Parc de La Villette Yarışması	33
3.4. Peyzaj Konferansları.....	44
3.5. Downsvie Park ve Fresh Kills Park Yarışmaları	48
4. ÇAĞDAŞ KENTSEL TASARIM VE MİMARLIK ORTAMINDA PEYZAJIN TASARIM ÖĞESİ OLARAK KULLANILMASI.....	54
4.1. Peyzajın Tasarım Öğesi Olarak Evrimi	54

Sayfa

4.1.1. Bütüncül peyzaj	57
4.1.2. Peyzaj binalar ve peyzaj kentler	59
5. PEYZAJ ÜZERİNDEN TASARIM YAKLAŞIMLARI	63
5.1. Doku Binalar ve Doku Şehircilik	63
5.2. Altyapı Şehirciliği	71
5.3. Yükselen Bir Kavram: Peyzaj Şehirciliği	79
6. SONUÇ	93
KAYNAKLAR	96
ÖZGEÇMİŞ	99

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 3.1. Koolhaas – Parc de La Villette sunumları (katmanlar).....	36
Şekil 3.2.Koolhaas - Parc de La Villette sunumları birinci katman	38
Şekil 3.3. Koolhaas - Parc de La Villette sunumları üçüncü katman	40
Şekil 3.4. Koolhaas - Parc de La Villette sunumları akış diyagram	40
Şekil 3.5. Koolhaas - Parc de La Villette sunumları ikinci aşama.....	41
Şekil 3.6. Koolhaas – Downsview Park öneri sunumları (tree city)	51
Şekil 3.7. Corner – Fresh Kills öneri sunumları	52
Şekil 4.1. Cedric Price, yumurta olarak kent [Corner,2006]	67
Şekil 5.2. Stan Allen Architects – Taichung Gateway	77
Şekil 5.3. Stan Allen Architects – Taichung Gateway diyagramları:.....	78
Şekil 5.4. Stan Allen Architects - Gwanggyo göl parkı	78
Şekil 5.5. Gwanggyo göl parkı peyzaj, yapı, altyapı diyagramları	79
Şekil 5.6. Cleveland kent merkezi tasarım yaklaşımı – Field Operations.....	88

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 3.1. Central Park ilk çalışma planı 1858.....	14
Resim 3.2. Central Park için Olmsted'in önerdiği plan	15
Resim 3.3. Central Park uydu görüntüsü.....	16
Resim 3.4. Ebenezer Howard'ın bahçe şehir teorisi.....	18
Resim 3.5. 1924-25 Ankara Lörcher planı.....	19
Resim 3.6. Ankara Jansen planı	20
Resim 3.7. Gençlik Parkı.....	22
Resim 3.8. Gazi Çiftliği	24
Resim 3.9. CIAM VII grid (matris).....	28
Resim 3.10. Team10 grid (matris)	29
Resim 3.11. Berlin Hauptstadt, 1957-1958	31
Resim 3.12. Berlin Hauptstadt 1957-1958	32
Resim 3.13.Tschumi – Parc de La Villette sunumları.....	35
Resim 3.14. Tschumi – Parc de La Villette sunumları.....	36
Resim 3.15. Tschumi ve Koolhaas Parc de La Vilette öneri maketleri	43
Resim 3.16. Koolhaas –Parc de La Villette öneri maketi	44
Resim 4.1. Yokohama Terminal - FOA.....	61
Resim 5.1.Amsterdam belediye yetimhanesi - Aldo van Eyck.....	65
Resim 5.2. Venedik Hastanesi - Le Corbusier.....	66
Resim 5.3. Venedik Hastanesi - Le Corbusier.....	66
Resim 5.4. Venedik Hastanesi - Le Corbusier.....	66

Resim	Sayfa
Resim 5.5. Berlin Serbest Üniversitesi - Candilis-Josic-Woods.....	67
Resim 5.6. Yapay ekolojiler - dairesel topluluk Arizona	73
Resim 5.7. Social waterscapes AALU 2011-12.....	87
Resim 5.8. Highline New York – Field Operations	88
Resim 5.9. Highline New York – Field Operations	88
Resim 5.10. Cleveland kent merkezi – frame it.....	89
Resim 5.11. Cleveland kent merkezi - forest it.....	89
Resim 5.12. Cleveland kent merkezi – thread it.....	89

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.1. Geçmiş durumdan güncel peyzajın kırılma noktaları:	11
Çizelge 3.2. Central Park: büyük ölçekli park ve altyapı tasarımı	12
Çizelge 3.3. CIAM - Team 10: peyzajın kırılma noktaları	26
Çizelge 3.4. Parc de La Villette: parkın yeniden programlanması	33
Çizelge 3.5. Peyzaj seminerleri	45
Çizelge 3.6. Fresh Kills ve Downsview Park – geniş kapsamlı ekolojik parklar	48
Çizelge 4.1. Holl önerme	55
Çizelge 5.1. Doku binalar - Smithsons	62
Çizelge 5.2. Altyapı şehirciliği – Stan Allen	71
Çizelge 5.3. Peyzaj şehirciliği	78

1. GİRİŞ

21. yüzyıl başlangıcıyla birlikte her alanda yeni arayışların çağı oldu. Modernizmin ve makinenin çağı olan 20. Yüzyıl sonrasında yeni yüzyılın neyin çağı olacağı konusundaki 10 yıldır süregelen tartışmalar hala güncelliğini korumaktadır. Sosyal, teknik bilimlerden güzel sanatlara kadar birçok alanı kapsayan mimarlık disiplini de kendi gündeminde bu yeni arayışları tartışmaktadır.

Yeni milenyumla birlikte sıkça duymaya başladığımız “*alternatif enerji*”, “*ekoloji*”, “*sürdürülebilirlik*” gibi kavramlar gündelik hayatımıza kadar girmiştir. Ağır sanayileşme ve kentleşmeyle geçen yüzyıldan sonra bu kavramlar, doğaya yönelişin altını çizmektedir. Mimari tasarımda doğa kavramı “peyzaj (*landscape*)” olarak işlenmektedir ve 20. Yüzyılda önemini kaybeden peyzajın geri tepkimesi olarak; yatay düzlemde güzel sanatlar eseri olarak algılanan simgesel anlamı yerini, aktif ve etkin bir tasarım aracı olarak algılanmasına bırakmıştır. Peyzajın daha geniş kültürel imgede tekrar ortaya çıkış sebepleri, kısmen, çevreciliğin ve küresel ekolojik farkındalığın kayda değer yükselişi, turizmin gelişmesi ve buna bağlı olarak bölgelerin özgün kimliklerini sürdürme gereksinimleri, ve kitlesel kentsel gelişimin kırsal alanlar üzerindeki etkileri olarak sıralanabilir. Kentlerin değişen doğasından kaynaklanan bu dönüşüm, planlama alanlarında da “peyzaj” ve beraberinde “mimarlık”, “kent tasarımı” pratiklerinin özellikle peyzajla etkileşimlerinin yeniden gözden geçirilmesinin sebebi olmuştur.

Bu çalışma ana konusunu bu etkileşimlerin merkezinde olan peyzajdan almaktadır.

21. Yüzyılın ilk yıllarında, modası geçmiş gibi görünen “peyzaj” kavramı tekrar rağbet görmeye başladı. Özellikle son on-on beş yıldır peyzaj konularında belirgin bir canlanma var. Bu çalışma yenilenmiş ilginin

sebeplerini ve asıl peyzaj pratiklerini gelecekte geliştirebilecek yeni olasılıklar bulmayı tartışmaktadır. Özellikle peyzaj ve kent tasarımı gibi alanlar için önemli yönler önermektedir, bunlardan çoğu doğa ve kentleşme gibi geleneksel uğraşların basit uzantıları ya da yeniden formülasyonlarıdır. Öncekinin dönüşümü ve yenilenmesi gibi hem bilineni hem de yeni bulunanı hatırlatmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma, yapılı çevre tasarımcılarının yüzleştiği baskıcı sorunlardan biri olan peyzaj konusu üzerine odaklanmaktadır: doğal çevre ve küresel kentleşme süreçlerinin ilişkisi. Birçok mimara göre peyzaj, çağdaş kent planlamasının en iyi kavrandığı bir model ve araç olarak görülmeye başlamaktadır. Peyzaj geleneksel olarak yatay yüzeylerin düzenleme sanatı olarak tariflenmekteydi. Ancak yükselerek yeni bir kentleşme modeli olarak ortaya çıkmaktadır. Yüzey koşullarının sadece düzenlenmesine değil aynı zamanda kapsamına ve performansına daha fazla önem göstererek tasarımcıların geleneksel ağır teçhizatlı mekan yapımı olmaksızın mekanı aktive edip kentsel etkiler yaratabildiği görülmektedir.

Peyzajın gelişimini açıklarken (klasik dönemden günümüze kadar) son yıllarda yüksek sesle telaffuz edilmesini etkileyen sebepleri ve sonuçları inceleyen dört ana konu üzerinden tarihsel bir yol izlenecektir.

Öncelikle peyzaj kelimesi geniş bir anlam içerdiğini göreceğiz; özellikle kırsal manzara ya da bahçe düzenlemesi gibi konvansiyonel anlamlarının dışında. Bunun yerine, daha aşina olduğumuz doğa ve çevre temaları boyunca kullanımı zengin, çeşitli, kentsel tasarım, altyapı ve stratejik planlamayı kapsayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Peyzaj üzerine bu algının değişmesi dünden bugüne hemen gerçekleşen bir olay olmamıştır. Klasik dönemden itibaren 20. Yüzyıl ve modernizmle birlikte günümüze kadar mimarlık ve kent üzerine gelişen tasarım yaklaşımları ve

düşüncelerle birlikte peyzajın gelişimi takip edilebilir. Özellikle endüstri devrimi ve sonrasında kentlerde bıraktığı ağır tahribatın gözlemlenmesi yeni arayışları körüklemiştir. 150 yılı aşkın bir süre üzerinden değerlendirebilecek bu dönüşüm, peyzajın nesneden tasarım aracı olması yönündeki gelişimi, belirli kırılma noktaları üzerinden tartışılmaktadır. Bu kırılma noktalarını belirten ve birbiriyle etkileşimlerini gösteren doğrusal tarih çizelgeli bir tablo oluşturulmuştur. Konuyla ilgili açıklamalar ve tanımlar bu tablo üzerinden doğrusal tarihi sırayla yapılarak tartışılmaktadır.

Çağdaş kentsel tasarım ve mimarlık ortamında peyzajın tasarım ögesi olarak evrimleşip kullanılması beraberinde kent ve mimarlık ortamında yeni kavramların ve tasarım yaklaşımlarının gelişmesine olanak sağlamıştır. Bu bağlamda hem değişen kavramlar hem de kavramlar üzerinden gelişen yeni yaklaşımlar tartışılmaktadır. Peyzajı adapte ederek gelişen yeni melez anlamlar ve kavramlar, peyzajın geleneksel anlamının içerik olarak yetersiz kaldığına daha doğrusu dönüşümüne vurgu yapılarak oluşturulmaktadır. Ayrıca peyzajı konu alan güncel kent ve mimarlık tasarımı yaklaşımlarından da konuya ilişkin örnekler açıklanmaktadır.

Özellikle yine son yıllarda tasarım disiplinleri bir uzlaşma yaşamaktadır. 1960lardan sonra disiplinlerin kesin sınırlarla birbirinden ayrılması ve devamında gelişen tasarım yaklaşımlarına, yapılı çevre ve kentlere bakıldığında sonuç başarısız görünmektedir. Peyzaja dayalı tasarım yaklaşımları, sınırları şeffaflaştıran ve kesinliğe saplanmamış tutumuyla tasarım disiplinleri arasında bağdaştırıcı bir pozisyon oluşturmaktadır ve tasarımı bir bütün gibi algılayıp üst ölçekten bakma yetisine sahip olduğu söylenebilir.

Bu bağlamda, 21. Yüzyıl için öne sürülen mimari ve kent tasarımı anlayışı; mimarlık, şehircilik ve peyzaj alanları üzerinden “multi-disipliner” bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Bu oluşumun doğası gereği ortaya çıkan melez

Çalışma alanları; önemi, mimarlık veya kent mekanı tasarımından öte konuya daha geniş bir ölçekten bakabilen kentleşme süreçlerini sorgulayan yeni kuramlara yöneltmiştir. Bu kuramlar, ilk ortaya çıkış yerleri olan akademik ortamlarda güncel olarak tartışılırken, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri Mimarlık okullarındaki eğitimde de yeni konu ve uzmanlık alanları olarak ders programlarına eklenmektedir. Bu değişiklikler son yıllardaki mimarlık anlayışının yeniden tanımlanması eğilimi ve bu tanıma uyarlanmış mimarlık eğitimi stratejileriyle ilişkilenmektedir.

Bu kapsamla, hazırlanan çalışma, mimarlık ortamında 21. Yüzyıl tasarım kuramlarını ve bu kuramlara bağlı gelişen kavramların içeriklerini tanımlayarak yeni melez alanların mimarlık teorilerindeki yerini değerlendirip bu alanlarda üretilen teorik ve pratik çalışmaları bir araya getirmeye çalışmaktadır. Bu çerçevedeki çalışma güncel mimarlık tartışmaları içinde mimarlık eğitimi ve mimarlık ortamlarının güncellenmesi için 21. Yüzyıl mimari tasarım anlayışında peyzaj temaları üzerine odaklanmaktadır.

Seçilen konular özellikle akademik ve pratik çalışma ortamlarında tartışılan ve kuramsal altyapısıyla ne çıkan konu başlıklarından ve kuramlardan seçilmiştir. Bu kuramlardan biri peyzaj şehirciliğidir. Yurtiçinde literatürde yer almamasına rağmen Avrupa ve özellikle kuzey Amerika'da 10 yılı aşkın süredir tasarım yaklaşımı olarak kabul edilmektedir ve birçok şehirde teorisyenleri tarafından güncel çalışmalar üretilmiştir. Ayrıca önde gelen mimarlık ve tasarım okulları tarafından yüksek lisans programlarında yeni bir disiplin olarak değerlendirilmektedir. Diğer iki konu ise peyzaj şehirciliğiyle paralel çalışma alanları içerdiği için seçilmiştir. Doku bina ve şehircilik kavramı ise 1974'te Alison ve Peter Smithson tarafından CIAM doktrinine karşı tutumuyla tanınan Team 10 toplantılarında gündeme getirilen bir yaklaşımdır. Günümüz kentsel sorunlarına da cevap verebilen bu nc kavram, ancak yakın zamanlarda popüler olup gündeme gelmiştir. Altyapı şehirciliği kuramı ise yine peyzaj şehirciliğine yakın bir tutumun sergilendiği

yeni kavramlardan biridir. Bu çalışma alanlarının ortak özelliği 21. Yüzyıl tasarım kuramları olmasının yanı sıra peyzaj, altyapı, mimarlık ve kent tasarımı konularını birlikte değerlendiren melez çalışma pratiklerini içermesidir.

Yurtdışında yeni bir konu olan peyzaj, planlama ve mimarlık pratiklerini beraber değerlendiren bu kuramlar, Türkiye'deki akademik ortamlarda daha yerini bulamamıştır. Tam bir yeni disiplin anlamında sınırları ve içerikli kesin değildir.

Peyzaj ve şehircilik üzerine yapılan birçok çalışma mevcuttur. Ancak benim çalışmamda peyzaj, şehircilik ve mimarlık konuları güncel son tartışmalar üzerinden şekillendirilmiştir.

Mimarlık ortamında yeni tanımlayacağımız peyzaj ve peyzaja dayalı tasarım (mimarlık ve kent pratiklerinin bütünü) anlayışlarının tanımlanması, gelişmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

2. PEYZAJ

Peyzaj ne idi ve şimdi ne oldu da tekrar ilgi görmeye başladı. Peyzaj hem genel hem de kavramsal algıda dönüşüm geçirdi. Bu dönüşüm bazı etkenlerden dolayı gerçekleşti. Bu etkiler ileriki konularda açıklanacaktır. Fakat öncelikle peyzajın tanımında başlayarak algıdaki değişimini yine değişen tanımları üzerinden inceleyebiliriz. Daha sonra aynı zamanda kavramsal gelişimini sağlayan peyzajın kırılma noktalarını geçmişten güncel duruma doğru tanımlayabiliriz.

2.1. Peyzajın Tanımı

Peyzaj, kelime olarak dilimize Fransızca “*paysage*” kelimesinden geçmiştir. Peyzaj Türkçe sözlükte şöyle tariflenmiştir¹:

1. Kır resmi.
2. Bir yerin doğal görünüşü.

Peyzaj kelimesinin Türkçe anlamında ilk akla gelen anlamı dışında daha derin bir açıklaması pek yok. Peyzajın İngilizce anlamı üzerinden bakarsak “landscape” kelimesinin sözlük anlamının çevirisi²:

“Gözün bir seferde görebildiği arazi alanın görünümü, kırsalın bir yönü, ya da onu temsil eden fotoğraf veya resim”

“Peyzaj” ya da “landscape” in genel kullanımında bilimsel bir tanımlı belirtmiyor. Görüldüğü gibi sözlükteki anlamında ve etimolojide, peyzaj fazlasıyla temsili ve resimseldir.

Kuşkusuz tasarımcılar için bu anlamlardan daha zengin fakat geleneksel olarak peyzaj bahsedilen doğa görünüşün bir tasviri veya detaylandırılmış parçalarından fazla öteye bir anlam çağrıştırmamaktadır.

¹ Büyük Türkçe Sözlük (www.tdk.gov.tr)

² The Chambers Dictionary, Chambers Harrap, 1994

Bu gibi tanımlar kaçınılmaz pitoresk ve romantik çağrışımlara yönlendiriyor fakat bazı çağdaş kullanımlar bu dar kavramları değiştirdi. Corner bu konu hakkında “Recovering Landscape” de fazlasıyla bahsetmiştir: peyzajın tamamen temsili modundan kurtulması [Corner, 1999]. Corner’ın amacı peyzaj teriminin, daha serbest kullanılması ve “kavramlaştırmanın yeni tekniklerini” kapsamasıdır [Corner, 1999].

Charles Waldheim’ göre ise peyzaj teriminin anlamı değişken ve sınırları belirsiz:

“Peyzaj önemli bir kategori çünkü gerçekten ne anlama geldiğini bilen çok az insan var ve farklı kültürlerde farklı anlamlar taşıyor. Bu yüzden anlamı değişkenlik gösteriyor ve geniş bir kamusal tanınırlığı yok” [Waldheim,2009].

Bunun yanı sıra Rachael Ziady DeLue ve James Elkins tarafından yayınlanan Landscape Theory kitabında 2006 yılında düzenlenen “The Art Seminar” ve katılımcılarının yazıları ve değerlendirmelerinde peyzaj terimi derinlemesine tartışılmıştır [Delue ve Elkins, 2008]. Burada, peyzaj (landscape) kavramının dört anlamı olduğundan bahsedilmektedirler.

James Elkins bu dört tanımın ikisini şöyle tariflemiştir:

“Peyzajın dört anlamından ikisi peyzajın bir ideoloji olarak farkına varılmasından üretilmiştir... ilki: peyzaj doğaya karşı manevi ve estetik bir tepkidir, özellikle erken 19. Yüzyıl romantizminden beri ortaya çıkan algılarda. İkincisi: peyzaj, doğal güçlerin ürünü, doğal bilimlerin ve felsefenin doğru aracıdır, belki insan eli müdahalesiyle başkalaştırılmıştır fakat hala ekolojik olarak algılanmaktadır. Peyzajın bu iki ana tanımı, peyzajın yirminci yüzyıl öncesi ideolojik eleştirisinin telaffuzu olarak düşünülebilir” [Delue ve Elkins,2008].

“The Art Seminar” katılımcılarından Anne Whiston Spirn peyzaj kelimesinin İngilizce karşılığı olan “*landscape*” kelimesinin İngilizcede ve kuzey Avrupa dillerinde kökenlerine değiniyor: Landscape kelimesinin kökenlerine İskandinav ve Germanik dillerinde bakarsak örneğin, Danca *landskab*,

Almanca *landschaft* ya da İngilizce *landscape*, bu terimler “yer ve o yerde yaşayan insanları” birleştiren anlamların kombinasyonudur. *Land* hem yerin fiziksel özellikleri hem de popülasyonu anlamına gelmektedir. *Skabe* ve *schaffen* “şekil vermek” anlamındadır ve ek halleri *–skab* and *–schaft* da, İngilizcedeki *–ship* gibi, aynı zamanda birleşme ve ortaklık anlamına da gelir [Delue ve Elkins, 2008]. Orijinal kelime içine gömülü bir kavram vardır, insan ve yer için iki taraflı bir şekillendirme: “*insanın yeri şekillendirmesi ve yerin insanı şekillendirmesi*”.

Elkins, bu bozulan etimolojinin *peyzaj (landscape)* teriminin üçüncü anlamı olarak; bir üretim işi olarak, yerin yeniden bir şekillenmesi olarak bir gelişim olduğunu belirtmektedir.

Başka bir etimolojik olarak yanlış anlama ise *landscape* tanımlanmasında *-scape* yerine *-scope* kullanılmasıdır. *Landscape*’ in “*landscape*” olarak anlaşılması peyzajın dördüncü anlamına; “peyzajın gözlemlenen nesne, zaman ve mekan temsilinin dışında yapılmış bir şey olarak anlamına” işaret eder [Delue ve Elkins, 2008]. Buradaki *gözlemlenen şey*; “*zaman ve mekan içinde gözlemlenen alan ya da perspektifler*” olarak açıklanabilir.

Modern peyzaj mimarlığı disiplininin kurucularından sayılan Garrett Eckbo, peyzaj kavramını bir bütün olarak değerlendirmektedir:

“Peyzaj, etrafımızdaki dünyadır, her neredeysek gördüğümüz, algıladığımız her şeyi içerir. Hem mekanda hem de zamanda sürekli; mekanda, herhangi bir zamanda var olan sosyal ve fiziksel düzenlemeler serisi olarak, zamanda ise kendi gelişimlerini sağlayan sürekli değişimlerin aracılığıyla bu düzenlemelerin devamlılığı olarak” [Eckbo,1969].

Peyzajın her şeyi içerdiğini savunan Eckbo, “Bütüncül Peyzaj” kavramını oluşturmuştur. Bütüncül peyzaja göre; peyzaj, bitmeyen deneyim sürekliliği; yapılar, açık alanlar ve doğanın karşılıklı ilişkisinin sürekli ağı olarak tanımlanabilir. Objektif fiziksel çalışma ile peyzaj, hiç şüphesiz ilişkilerin

sürekli bir ağı, yalnızca hareket ve görüşün sınırladığı hayat boyu bir deneyimdir ve nicel olarak peyzaj bütündür; her nerede isek gördüğümüz her şeyi içerir [Eckbo,1969].

Peyzaj terimi Türkiye’de ve tüm dünyada görülebildiği gibi sözlük anlamından öte, sadece içerik ve etimolojik olarak değil kavramsal ve disiplinler olarak da değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Peyzaj, güzel sanatlar ürünü anlamından başka özellikle tasarım sahasında bir teori, ideoloji, zaman – mekan kavramında sorgulanan hatta algımızdaki her şey olarak tanımlanmaktadır.

Tasarım, birbirini etkileyen ve kuşkusuz birbirinden beslenen çeşitli disiplinleri ve alanları içeren disiplinler arası kavramdır. Bu çoklu ortamda, sanat, mimarlık ve kent tasarımı gibi alanlarda gerçekleşen gelişmeler aşağıdan yukarıya hepsini etkilemektedir. Şüphesiz bu üç alanda da yer sahibi olan peyzaj, içerikte ve kavramda gelişti, değişti ve dönüştü.

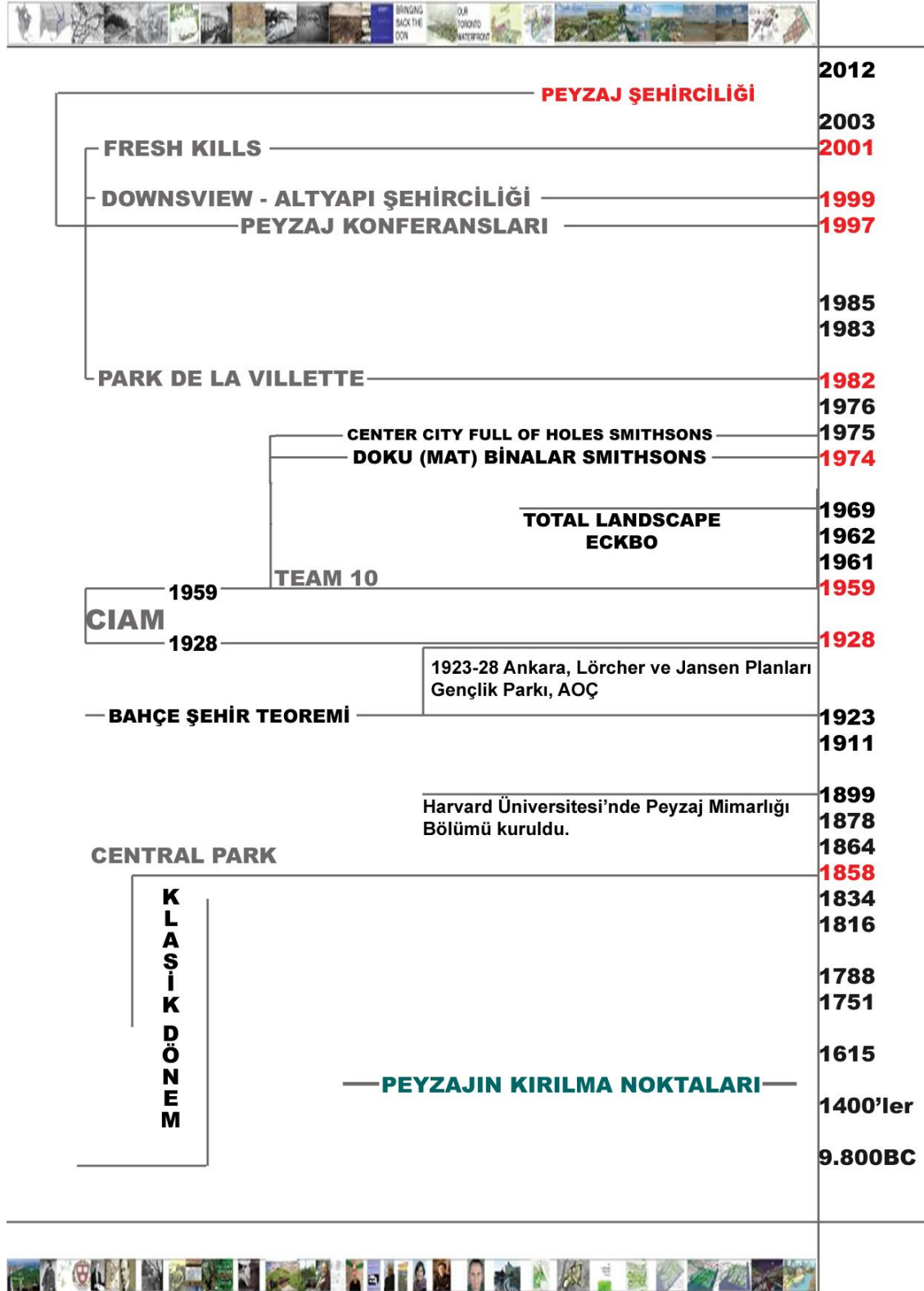
3. GEÇMİŞ DURUMDAN GÜNCELE PEYZAJIN KIRILMA NOKTALARI

Peyzajın geleneksel anlamını yerine günümüzde daha aktif ve biçimsel son formdan ziyade süreci yönettiği bir kavram haline gelmektedir. Modernizm ve sonrası, makineleşmenin yıkıcı etkilerinin ve izlerini silme çabaları ve “doğal” olana yönelik gibi etkenler kavramsal gelişimi etkilemiştir. Bu süreci yönlendiren bazı kırılma noktaları öne çıkmaktadır.

19. yüzyıl sonu ve 20. Yüzyılın başında şehirleri kimikleştiren parklar, modernistlerin “kentsel peyzaj”ı yarattıkları kongreler ve toplantılar, “yer” ve “yere ait olma” kavramı, post-modern park tasarımları, peyzajın canlandırılmasını amaçlayan akademisyenler, akademik çalışmaları ve pratikleri ve her şeyin içinde yer almaya başlayan “peyzaj” konusunun tasarım ortamına yansımaları şeklinden bu kırılma noktaları özetlenebilir.

Tabloya göre kırılma noktalarının başlangıcı kabul edilen Central Park’a kadar olan kısım Klasik Dönem olarak kabul edilmektedir. Devamında peyzajda kırılma noktası kabul edilen konular tarih sırasına göre aşağıdan yukarıya doğru sıralanmaktadır. Açıklamalar da bu sırayı takip etmektedir. Kırılma noktaları kronolojik sırayı takip ederek bugünkü en güncel formu olan peyzaj şehirciliğine ulaştığı kabul edilmektedir. Altyapı şehirciliği, Doku binalar ve Peyzaj Şehirciliği ileriki konularda açıklanacaktır.

Çizelge 3.1. Geçmiş durumdan güncel peyzajın kırılma noktaları

3.1. Central Park: Büyük Ölçekli Park ve Altyapı Tasarımı

Çizelge 3.2. Central Park: büyük ölçekli park ve altyapı tasarımı

Peyzajın geleneksel anlamından sıyrılıp artık tüm tasarım sürece üstün bakabilen bir araç haline dönüşümü ve bu dönüşümü gerçekleştiren belli kırılma noktalarının tarihsel sırada yapılan tabloyla anlatmanın hedeflendiğinden bahsetmiştik. Peyzajın kırılma noktalarını gösteren bu tabloda ilk konu olarak Central Park seçilmiştir. Parktan önceki dönem tabloda klasik dönem olarak nitelendirilmektedir. Peyzajın kent formunu nasıl dönüştürebileceği ve süreci nasıl etkileyebileceği yönünde büyük çaplı ve ilk örneğini oluşturmaktadır.

Dünyadaki birçok metropolde tasarlanan temalı ya da çok amaçlı kullanıma açık parkların tarihi çok eskiye dayanıyor. Parklar, kavram ve biçimde de evrimleştiler. Rönesans sonrası ve erken modern dönemde daha çok yapay inşa edilmiş görsel peyzaj olarak değerlendirilmekteydi [Rosenzweig ve

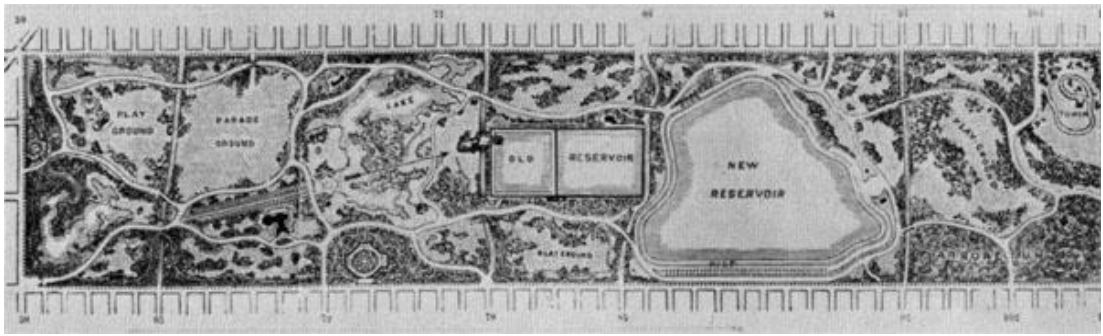
Blackmar, 1998]. 19. Yüzyılın başlarında parklar yükselerek şehirle özdeşleştirilmeye başlandı.

Peyzaj ve şehirler hakkındaki daha geleneksel görüşlerimiz 19. Yüzyılın farklılık ve karşıtlık bakış açısıyla oluşur. Bu görüşe göre şehirler, yoğun binalar, ulaşım ve rant üretimi gelişmeleri; kirlilik, bozulma, çeşitli stres gibi istenmeyen etki alanları olarak görülürken peyzaj ise; parklar, yeşil yollar, ağaçlandırılmış caddeler, yürüme yolları, bahçeler biçimiyle şehrin kötü etkilerinden uzak alanlar olarak algılanır ki bunun en kanonik örneği, elbette, her ne kadar çevre emlak gelişiminde katalitik bir etki yaratsa da, Manhattan'ın uslanmaz kent dokusundan bir rahatlama niyeti olan Olmsted'in Central Park'ı kent peyzaj modeline daha yakından bağlantılıdır [Corner, 1999]. Ancak, bu örnekte diğer geleneksel parklardan farklı olarak peyzaj, şehir formunun sürecini yönetir.

Endüstri devrimiyle birlikte gelişen ilk şehircilik hareketlerinde, açık alanlar, geçici konut, hayvan barınak alanları, pazar alanı gibi fonksiyonlarla kullanıldı. Tanımsız açık alanlar, "insanı özgür kılan" kent hayatı içinde önemli bir fonksiyon kazandı. 150 Yılı aşmış Central Park bu konuda geçmişten günümüze verilebilecek en önemli örnek. New York'un sonsuz beton görünümüyle, 59. Sokaktan 110. Sokağa kadar uzanan bu geniş yeşil alan olmadan baş edilemezmiş gibi gözüküyor. Central Park o kadar çok New York'un kişiliğine işlemiş ki, bazen metropolisin doğal bir yeşil alanı gibi hissettiriyor; hep orda olan bir mülteci gibi [Berman, 2002] .

1811 yılında New York'ta " imar planında, şehir için herhangi bir kamusal yeşil alan önerilmedi. Fakat kent, 19. yüzyılın ilk yarısında Manhattan Adası'nın kuzeyine doğru genişlemeye başladığında, arazi sahipleri ve tüccarlar New York'a uluslar arası bir ün kazandıracak Paris ve Londra'daki geleneksel örnekleri gibi büyük kamusal park yapımını önerdiler. 1853 yılında New York Valiliği arazi alımına başladı ve "Central Park Komisyonu" adlı bir

komisyon kurarak, parkın imar projesi için yarışma açtı ve ilk seçilen proje daha sonra şimdiki halini tasarlayacak olan Mimar Calvert Vaux tarafından “sadece diğer park projelerinden biri” olarak değerlendirilip vazgeçildi [Levine, 2008]. 1858'de belediye sonunda yazar Frederick Law Olmsted ve mimar Calvert Vaux'nun "Greensward" planını onayladı ve aynı yıl içinde büyük çalışma başladı [Berman, 2002].

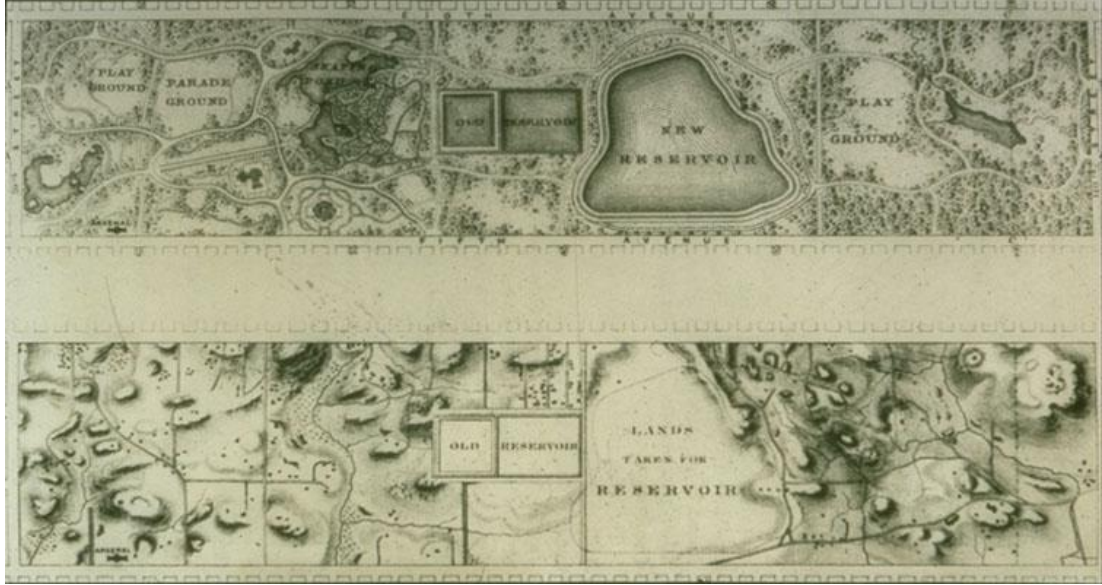

Resim 3.1. Central Park ilk çalışma planı 1858

Olmsted parkaların doğal peyzaj (en azından doğal gibi görünen) olması gerektiğini savunmaktadır [Schuyler, 1988]. Olmsted ve Vaux şehir parkları için 2 öneride bulunmuşlardır [Schuyler, 1988]:

- 1- kentin geri kalanıyla en kabul edilebilir kontrast oluşturma beklentisi
- 2- her sınıftan insanın aynı temel koşullarda buluşmalarına olanak sağlamak.

Olmsted, peyzajları zihinde ve uzayda ardışık, doğal ve kültürel süreçlerin bir araya geldiği (getirdiği) alanlar olarak görmüştür. Onun ilgisini çeken fiziksel bir peyzajdan daha ziyade peyzajın sosyal yönüdür. Kendisini Amerikan toplum yapısını geliştirmeye adanmış, çalışmalarıyla değişik altyapıya sahip kitlelerin bir arada, sağlıklı, huzurlu ve estetik bir çevrede yaşamalarını sağlamaya çalışmıştır. Endüstri devriminin sosyal yapıda açtığı yaraları sarmak için çaba göstermiş, gittikçe bozulan kent ekosistemlerini onarmaya çalışmıştır [Levine, 2008]. Gerçek mesleği yazar olan Olmsted ise Central Park tasarımının felsefi altyapısını oluşturmuştur.

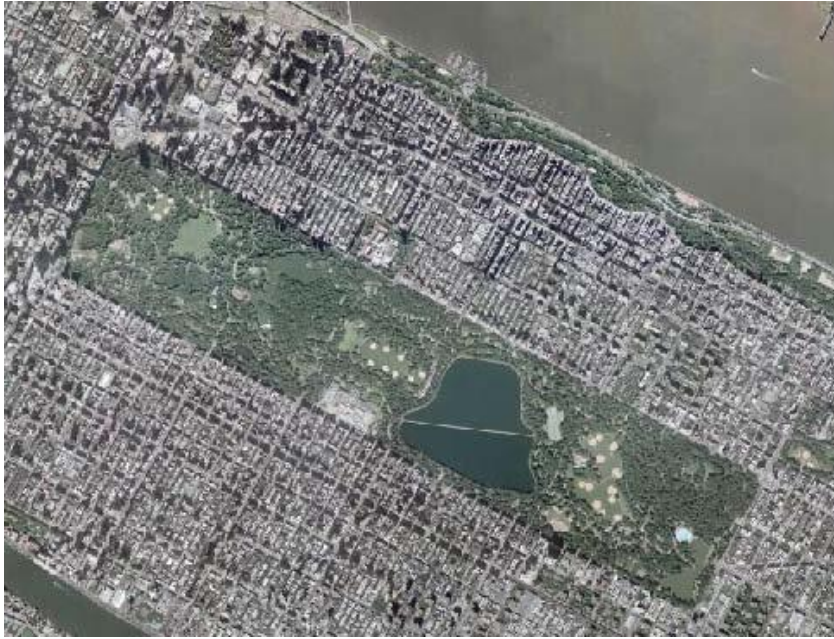
Resim 3.2. Central Park için Olmsted'in önerdiği plan

Central parkın inşası şehirlerin gelişmesi adına bir dönüm noktasıydı [Schuyler, 1988]. Olmsted ve Vaux'un tasarımların sosyal yönü ağırlıklıdır. Ancak Central Park kent peyzaj modeline daha yakından bağlantılıdır [Corner, 1999]. Bu örnekte diğer geleneksel parklardan farklı olarak peyzaj, şehir formunun sürecini yönetir.

Central Park kentsel parkın bir örneğini oluşturmuştur. Bu parkın peyzajın kentsel kavramını geliştiren özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Frederick Law Olmsted ve Calvert Vaux park bağlamında altyapı sistemlerini entegre ederek Amerikan kent parkları için bir öncü olacak New York'taki Central Park'ı tasarladılar.
- Anıtsallığa ve doğa hikayelerinin klasik tipolojilerine vurgu yapan geleneksel neo-klasik parklar, Kuzey Amerika bitki örtüsünün bir kolajı olmak kaydıyla ve doğal arazi algısının baskınlığıyla geri planda tutulmuştur.

- Temiz su ve yağmur suyu sistemleri parkın su kütleleri ile entegre edilmiştir.
- Tasarımcılar kentsel geziciliğin önemini anladılar ve araç trafiğini yaya yollarının altına aldılar ayrıca kesişen yolları yeşil bitki örtüsü ile kamufle ettiler.
- Bu sistemler tasarımın temasını sağlamak için ele alınmış olsa da, sonraki Amerikan tasarım projeleri altyapı elemanlarını parkın içinde bilinçli bir şekilde ortaya çıkarılarak kentsel ve kırsal formlar arasındaki farklılığı bulanıklaştırdılar.

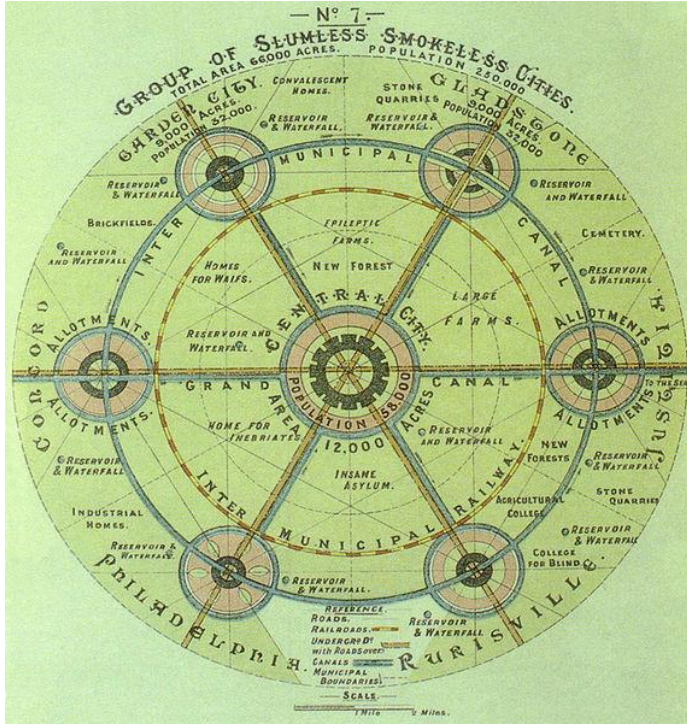
Resim 1.3. Central Park uydu görüntüsü

Central Park'ın başka bir önemli gelişmeye öncülük etmesi de; Central park sayesinde ve devamında öncülük ettiği Amerikan Park peyzajı tasarımı sayesinde devam eden yıllarda peyzaj tasarımının akademik alanda yer almasına sebep olmasıdır. 1899 yılında Frederick Law Olmsted Jr başkanlığında peyzaj mimarlığı bölümü Harvard Üniversitesinde lisans

programı olarak eğitim vermeye başlamıştır ve peyzaj tasarımı profesyonelleşmiştir.

Central Park'tan yaklaşık 50 yıl kadar sonra *bahçe şehir* teorisi ortaya konulmuştur. Ebenezer Howard'ın bahçe şehir teorisi, kırsal doğal koşullarını kente, kentin sosyal işlevlerini de kırsala taşımış, kırsal kent arasında karşılıklı dayanışmayı öngörmüştür [Howard, 1965]. Howard, görüşlerini 1902 yılında 'Garden Cities of Tomorrow' başlıklı kitabı içinde açıklamıştır. Çevresinde iki bin hektarlık tarım arazisi bulunan ve dört yüz hektarlık bir alan üzerinde kurulacak olan otuz iki bin nüfuslu küçük şehirler, birbirlerinden yeşil kuşaklarla ayrılacaktır. Her küçük şehir; günlük gereksinimlere cevap verebilecek ekonomik, sosyal ve kültürel donanımlara sahip olacaktır. Bahçe şehirlerin ortasında; bu şehirlerin tek tek sahip olamayacağı donanımlara sahip elli sekiz bin nüfuslu bir merkez şehir yer alacaktır.

Bahçe şehirlerde, merkezden çevreye uzanan ve şehri altı eşit parçaya bölen, altı büyük bulvar olacak, merkezdeki yuvarlak alanda, iki buçuk hektar büyüklüğünde güzel bir bahçe bulunacaktır. Bu bahçeyi; belediye binası, konser ve konferans salonu, tiyatro, kütüphane, müze, sanat galerisi ve hastaneden oluşan kamu binaları çevreleyecektir. Bundan sonra, yaklaşık altmış hektar büyüklüğünde bir kamu parkı olan ve geniş rekreasyon alanları içeren, halkın kolaylıkla girebileceği 'Central Park' yer alacak, parkın bütün çevresini üretilen malların satış için sergilendiği, 'Crystal Palace' olarak adlandırılan geniş bir cam arkad çevreleyecektir. Crystal Palace'dan şehrin dışına doğru gidildiğinde, konutlardan inşa edilmiş bir ring bulunacaktır.

Resim 3.4. Ebenezer Howard'ın bahçe şehir teorisi

Şehrin dışına doğru devam edilirse, 420 feet genişliğindeki 'Grand Avenue'a ulaşılabilecektir. Üç mil uzunluğunda yeşil bir kuşağa sahip olan bu cadde şehri ikiye bölecek ve en uzak noktada oturan kişiye yaklaşık uzaklığı 220 metre olan yüz 15 acre büyüklüğünde ikinci bir park oluşturulacaktır. Bu cadde her biri 4 acre olan altı okul ve bunu çevreleyen oyun alanı ve bahçe için ayrılacak; cadde üzerindeki diğer alanlar ise dini tesislere ayrılacaktır.

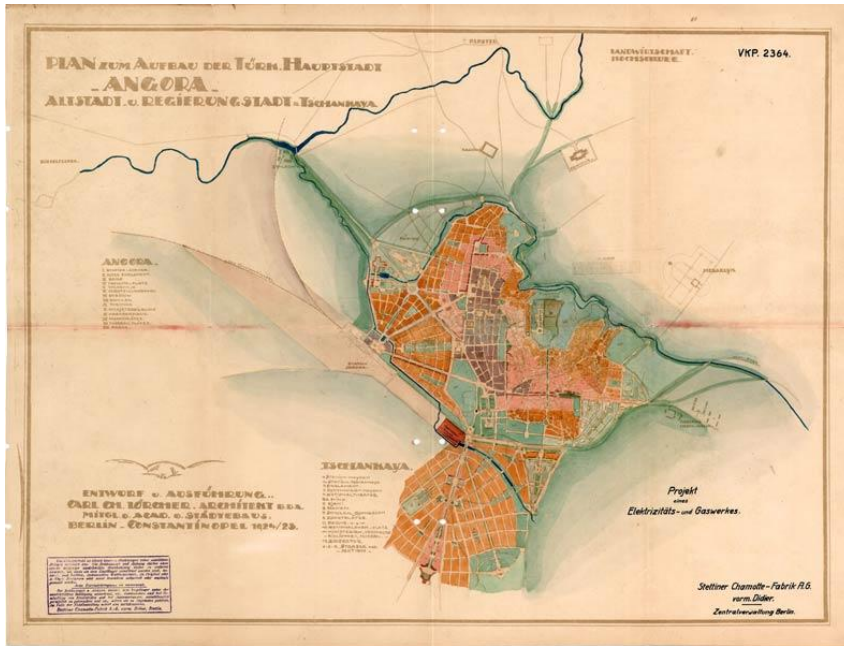
Howard'ın bahçe şehir teorisi uygulanamamıştır; ancak kırsal mekana taşıdığı kentsel aktivitelerle yaşamı bütünleştirme düşüncesi; 20. yüzyılın başından beri önerilen tüm konut ve kent tasarımlarının temelini oluşturmuştur.

Central Park dünyadaki diğer şehirler içinde örnek bir kent parkı formu yaratmıştır. Bununla birlikte bahçe şehir teorisi 20. Yüzyıl kent planlamasında örnek bir tasarım yaklaşımı olarak kabul görmüştür. Türkiye'de bu tasarımları

ve teorileri adapte etmeye çalıştığı şehir, 20. Yüzyılın başında yeni kurulmuş Cumhuriyetin yeni başkenti olan Ankara'dır.

Yeni cumhuriyetin vitrini olacak bu şehrin her yönüyle çağdaşlarına yakın modern bir kent olması hedeflenmiştir. Bu hedefle, yeni kentin planlanmasını yönetecek bir kent planı hazırlanmıştır. Planı çizen ve raporu hazırlayan Berlinli mimar Dr. Carl Christoph Lörcher, eski İstanbul İmar komisyonu üyesidir. Bu çalışmayı yaparken üyeliği hala devam etmektedir. Türkiye'de kaldığı süre içinde Lörcher'den İstanbul yangın yerlerinin tasarlanması kapsamında Pera-Galata ve Üsküdar-Kadıköy'ün tasarlanması yanı sıra, Ankara ve Bursa'nın da planlanması istenmiştir [Cengizkan,2004].

Lörcher 1924 yılında 1/10000 ölçekli çerçeve planını, aynı yıl eski Ankara planını ve 1925 yılında ise Yenışehir planını hazırlamıştır. Lörcher'in hazırladığı bu planlar, sonraki beş yıl boyunca Ankara'nın yeni yerleşmelerinin gelişimini yönlendirmiş ve hatta Jansen planını arazide sınırlayıp yönlendiren bir plan olmuştur.

Resim 3.5. 1924-25 Ankara Lörcher planı

Ankara yönetimi 1927 yılında Ankara için imar planı yarışması açmıştır ve 1928 yılı sonunda Jansen'in hazırladığı plan daha gerçekçi, şehircilik ilkelerini kullanmış, modern ve yerel koşullara uygun olması nedeniyle birinci ödüle değer görülür.

Jansen hazırladığı planda açık ve yeşil alan sistem önerisini, İncesu deresinin doğal akışı ile Kızılay'dan Ulusa ve oradan Opera ve bugün Gençlik Parkı sınırlarından Aoc'ye uzanan ardışık yeşil alan dizisi olarak oluşturmuştur. Başkent Ankara'nın ilk planlarını hazırlayan Lörcher ve Jansen'in Ankara kentini Bahçe Şehir modeline uygun biçimde, yaşanabilir alt parçalara ayırdıkları ve barok tarzı bir tasarım anlayışı benimsedikleri görülmektedir [Cengizkan,2004].

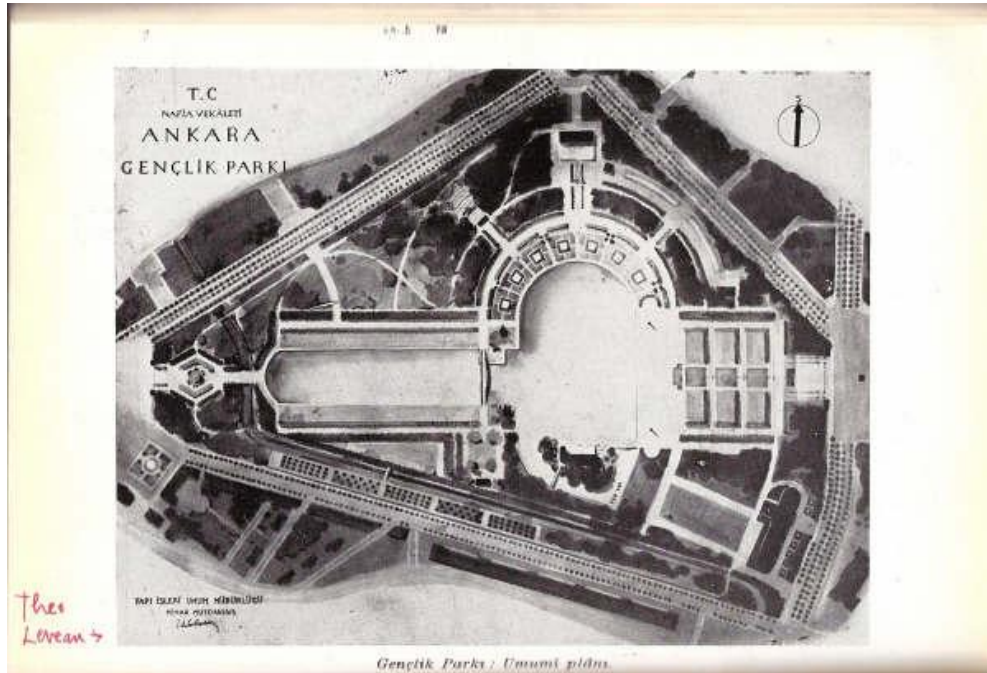
Resim 3.6. Ankara Jansen planı

Ali Cengizkan'a göre Lörcher Planı, "Organik Tasarım" ve "Bahçe Şehir": Kentin "organik bir yapı ve kompozisyon" olduğu kanısını güçlendirecek ve yüzyılın ortalarında daha da söylemsel düzeye çıkacak olan "organik benzeşim" kuramının uzantıları, bu planlama mantığının içinde net olarak görülebilmektedir. Kentin tekil insan bedenindeki gibi her türlü işlevi barındıran bölge ve mekanları barındırması, işlevleri görünür-görünmez düzlemlerde çözmesi gerektiğini kabul eden bu görüşle, kentin Pazar yerleri, mezbaha tesisatı, hastaneler, mezarlıklar, hapisane, sebze bahçeleri gibi kullanımları barındırması ve bunların eşgüdüm içinde olması gerektiğini savunan rapor, konut alanları ile bu alanların ayrımı ve yaklaşması üzerinde de örnek oluşturmaktadır. Avrupa'da kent planlama alanında gelişen bölgeleme (zoning) kararları benzeri "modern" ve hatta "avangard" tutumların Lörcher Planı aracılığı ile Türkiye'de "ilk kez" kapsamlı biçimde girdiğini söylenebilir. Yine bu çerçevede, Bahçe Şehir (Garden City) planlama anlayışı ve uygulamasının ilk kez bu raporun ikinci bölümüyle Türkiye'ye girdiği ve daha sonra Hermann Jansen tarafından hem kent planının hazırlanmasında, hem de Bahçeli Evler "banliyö" yerleşiminin planlarının hazırlanması ve gerçekleştirilmesinde uygulandığı görülmektedir.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin başkentinde örnek başkentlerde olduğu gibi kenti kent yapan, ona kimlik kazandıran, kentliye sosyal ve kültürel anlamda hizmet veren bir yeşil alanın oluşturulması kaçınılmazdır. Başkent Ankara'nın ilk büyük kent parkı olan Gençlik Parkı da bu bağlamda bize Atatürk Cumhuriyeti'nin manzarasını, rejimin ideolojisini ve toplumun ruhunu yansıtabilecek az sayıdaki eserlerden biridir [Uludağ,1998]. Gençlik parkının yüklendiği misyon ve anlam açısından stratejik bir konumdadır. Uludağ bu stratejik konumu "kentte gelenleri karşılayan ve hatta Cumhuriyetin modern başkentiyle ilk tanışılan, onları karşılayan, kentin modern ve cazip atmosferini yansıtan ve aynı zamanda rejimin ideallerini temsil bir kent parkı" olarak tanımlamaktadır [Uludağ,1998]. Jansen plan raporunda parkın konumunu eski kenti ve onun tarihi değerlerini, Cumhuriyeti yaratmayı amaçladığı yeni

kent mekanı ile hem birleştirmesini hem de ayırması nedeniyle stratejik olarak yorumluyor.

Lörcher planında bugünkü Gençlik parkının olduğu alanda konut ve orta kısımda bir park bulunmaktadır [Cengizkan,2004]. Fakat 1936 yılında Bayındırlık Bakanlığı Gençlik parkı için Theo Leveau'nun projesini uygulama kararı alır. Gençlik Parkı ilk tasarlandığında 26 ha olarak planlanmıştır. New York Central parkın 300 hektarı geçen büyüklüğüyle kıyaslanması yanıltabilir ancak parkın kurulduğu 1850lerde bile New York'un nüfusu 1 milyonu geçmekteydi. O günlerde Ankara gibi 125 bin nüfuslu bir kent için parkın ölçeği ve tasarım kararı ile dünyada benzersiz bir örnek olarak değerlendirilmektedir. Gençlik Parkı 19 mayıs 1943 yılında açıldığında, 32.000 m2 göl, yüzme havuzu, su sporu kulübü, dört gazino, bahçe, açık hava tiyatrosu, çocuk bahçesi, çocuk oyun alanı, labirent ve atlı gezinti yolu gibi işlevler düşünülmüş ve daha sonra da bazı eklemeler yapılmıştır.

Resim 3.7. Gençlik Parkı

Ancak ileriki yıllarda yapılan plansız eklemelerle kuruluş imajından çok şey kaybetmeye başlamıştır ve giderek çöküntü alan haline gelmiştir. 2005 yılında Ankara Büyükşehir Belediye tarafından parkın tekrar canlandırılması için proje hazırlanmıştır ve uygulanmıştır.

Ankara için başka bir kent peyzajı olan diğer bir planlama ise bugünkü adıyla Atatürk Orman Çiftliği'dir. Yeni kurulan Başkentin örnek ve öncü olma iddiası, tarım ve hayvancılık alanında da kendini göstermeli, tarıma pek de elverişli olmayan bir arazinin hem tarımsal, hem de rekreatif açıdan ülkeye kazandırılabilceği gösterilmelidir. Bunda da büyük ölçüde başarılı olunmuş, tarım ve tarıma dayalı sanayi ile rekreatif çeşitlilikte Çiftlikte önemli ilkler gerçekleştirilmiştir. Bu değerlerin ikinci nedeni ise, Ankara kenti ve kent planlaması açısından barındırdığı potansiyellerdir. AOÇ, her ne kadar üçte biri amacı dışındaki kullanımlara tahsis edilmiş olsa da pek çok kenti kısıktırarak büyüklükte ve tam da kentin ortasında kalmış bir yeşil omurga durumundadır.

1925'te örnek çiftlik projesi olarak başlatılan Gazi (Atatürk Orman) Çiftliği'nde tarımsal üretim yanında halkın ihtiyacı da düşünülmüş, ayrıca hayvanat bahçesi, Marmara ve Karadeniz havuzları yapılmıştı. Ernst Egli projesiyle 1929'da Marmara havuzu kenarında yapılan Marmara Köşkü'nde açılan gazinoyla, yeni eğlence ve dinlenme mekanı hazırıldı. Yüzme havuzu, "Ankara Plajı, Gazi'miz Ankaralıları çiftlikte bir plaj yaptırdı" başlığıyla Ankaralıları müjdeleniyordu [Aydın ve Emiroğlu, 2005].

İlk adı "Orman Çiftliği" olan Çiftlik arazisinin bir bölümü, ilk kuruluşu sırasında bataklık halindedir. Ancak, yapılan çalışmalarla bataklık ve sazlık olan bu bölge tarıma elverişli duruma getirilmiş, tarım, hayvancılık ile ıslah projelerine öncülük yapma görevlerini üstlenmiştir.

Resim 3.8. Gazi Çiftliği

Kurulduğunda 52 000 dekar olan Atatürk Orman Çiftliği arazisi, günümüzde 33 487 dekara inmiştir. AOÇ, geçen 67 yıl içinde yasayla devir ya da satış yoluyla arazi varlığının %36'sını kaybetmiştir [AOÇ Müdürlüğü, 2004]. Buna kiraya verilen alanlardaki amaç dışındaki kullanımlar da eklenince bu oran %45'lere çıkmaktadır.

Çiftlik günümüzde, Kentin altyapısının gerektirdiği ana ulaşım yolları, su ve doğalgaz boruları, kanalizasyon, enerji nakil hatları ile bir ağ gibi sarıldığı için, üretim yapılabilecek tarlaları parçalanmış ve tarımsal işlevini yitirmiştir.

AOÇ de Gençlik Parkı gibi kuruluşundaki anlam ve ideolojileri kaybetmiştir. Kentsel mekanın değişik boyutlarındaki kayma, kırılma, eğrilme ve çarpılmaların nasıl önce “kırılmanın okunmasıyla” başladığını, kurulmadaki kopuş ve kırılma noktalarının ortaya çıkışındaki anlamın, nasıl kent yaşamımızı etkilediğini görmek gerekmektedir. “Yamukluk” ve “yamuk”, post-modern kentsel oluşumların da parçası olarak, önemli bir olgu ve kavram olarak kullanılmaktadır. Ancak buradaki anlam biraz farklı ele alınmaktadır. Yamukluk, yer değiştirme, çarpılma ve sapma, yamukluk ya da kayıklık,

parçalanma ve yarıma olgularının şu veya bu derecede, ancak her birinin yoğun olarak gerçekleşmesi ile, ortaya çıkan genel bir özelliğe dönüşmektedir. Yer değiştirme (displacement), çarpılma ve sapma (distortion, deflection), yamulma ya da kayma (skewedness), parçalanma ve yarıma (fraction, fracture) benzeri oluşumlar, kendi başlarına ve bir başına önerilen ilk, özgün tasarımda bir bozulma (deterioration) ortaya çıkarmazlar, çünkü toplamda bütüncül bir dönüşüm yoktur [Cengizkan,2004].

Tasarlanmışlık duyguyu deneyim sırasında elde edilmeyi sürdürse de özgün öneriden uzaklaşmış olacaktır. Bu nedenle, kentsel mekan deneyimlenirken, bir yamukluk, bir eğrilme ve ilksel çıkış noktasından uzaklaşmışlık fark edilmektedir.

Ali Cengizkan bu konuyla ilgili görüşlerine şöyle devam etmektedir:

“Sıradan bir kentli olarak, kentimizin orasının burasının “niye farklı, niye yamulmuş, niçin kamburlaşmış, niçin yarım” olduğunu merak ettiğimizde, aklımıza şu gelmeli: Türkiye’de kent mekanının tasarlanmasındaki üst üstelik “bir plan kararının bir öncekini silmesi ya da bilmemesi, yok sayması, görmezden gelmesi, küçümsemesi” olguları birebir neden-sonuç ilişkisi içindedir... Tasarım, ama planlama ve mimari tasarım alanlarına ait olan bu yamulma bilinci, Türkiye’de neredeyse bir kültürel bilinç noktasına sıçramak üzeredir...Dolayısıyla, öznenin tekil olarak vermediği, kolektif kararların ve kolektif kültürün üzerine oturan, oradan destek alan bir özellik haline gelmiştir” [Cengizkan,2004].

Fakat bu durum aynı zamanda yersizleşmeye yol açmaktadır. Bunun sonucunda beklendiği biçiminde, kente ilişkin toplumsal bellek yitirilmektedir. Böyle bir kentin, giderek “herhangi bir yer olması, hatta “hiçbir yer olmaması” süreci de bu genel gelişmenin ucunda Türkiye kentlerini ve kentlisini bekleyen noktadır.

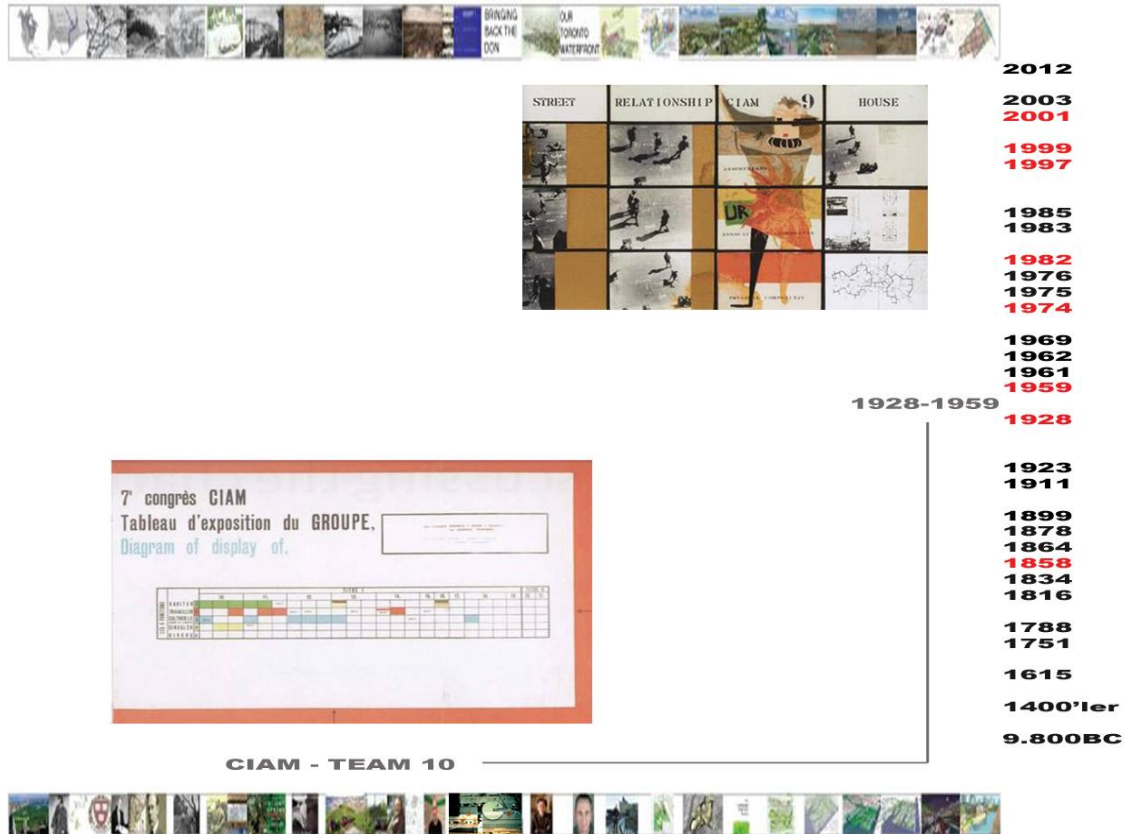
AOÇ için bataklık alanların tarıma elverişli alana dönüştürülmesi aslında Central Park’taki gibi altyapı sistemlerinin kullanılmasıyla gerçekleştirilebilmiştir. Ve aynı şekilde yapılan tüm peyzaj müdahalesi insan

eliyle yapılmış olmasına rağmen yapay değil doğal görünümüdür. Kullanışsız bir alanı ıslah edip kentsel alan haline getirilmesi peyzajı kent formunu dönüştüren bir aktif araç olduğunu tarifleyen bir gelişmedir.

Gençlik parkı ve Çiftlik herhangi bir yer olması veya “hiçbir yer olmaması” süreçlerini tamamlamaya yaklaşmış durumdalar. Özellikle Çiftlik bugünkü durumuyla tam bir kayıp potansiyel olarak değerlendirebilir. Peyzajın araçsallığında Ankara için bir kent planlaması düşünülecek olursa Çiftlik beklide bu kentin tek umudu olarak görülebilir.

3.2. CIAM ve Team10

Çizelge 1.3.CIAM - Team 10: peyzajın kırılma noktaları

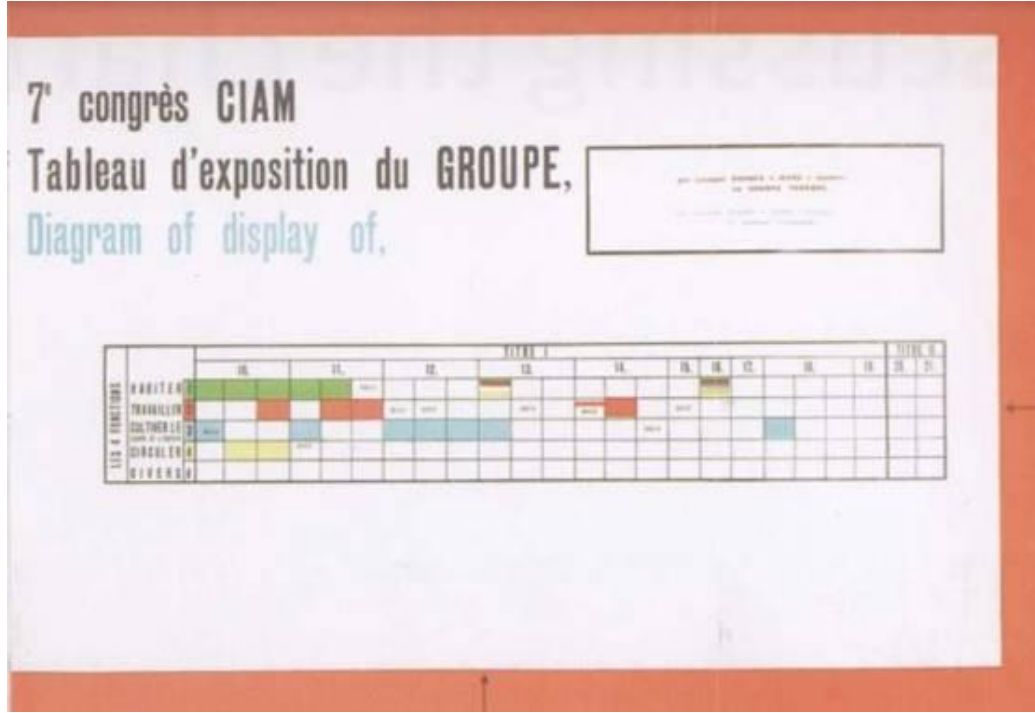
Peyzajın kırılma noktaları tablosunda ikinci önemli nokta olarak CIAM kongreleri seçilmiştir. Büyük ölçekli projeler ve kent planlaması yönünde yapılan çalışmalar içerisinde peyzaj kavramının kentsel boyuta çıkarılmasına öncülük etmiştir.

Dubrovnik'te 1956 yılında yapılan 10. Ve son toplantı CIAM' ın genç jenerasyon temsilcilerinden oluşan Team10 organize olmasına olanak sağlamıştır. Team10 ekibi 1959'da CIAM sürecinin tamamlanmasıyla resmi bir duyuru yapmadan toplantılarına başlamıştır. Frampton'a göre CIAM 1928 La Sarraz bildiriminden 1956' Dubrovnik' teki son CIAM' a kadar 3 aşamalı gelişimden geçmiştir.

İlki, 1928 ve 1933 yılları arasındakiler birçok konuda kuramcıydı, ikinci aşama, 1933'ten 1947'ye kadar olanlarda bilinçli olarak vurguyu kent planlamasına çeken Le Corbusier' in kişiliğinin hakimiyeti altındaydı ve üçüncü aşamayla beraber 1947 ve devamında CIAM' larda İngiliz MARS grubunun ve Team10 ekibinin baskınlığı vardır [Frampton, 1992].

Le Corbusier'in liderliğinde CIAM VII' de bir sunum şekli olan Grid (matris) geliştiriliyor. Grid, projelerin analitik olarak sunulduğu dikey ve yatay çizgilerden oluşan bir matristir. Analizler, çevre, inşa hacmi, ekonomik ve sosyal etkiler kategorilerini (yaşam, iş, rekreasyon, altyapı olan 4 CIAM birleşenlerinin detaylandırılmış hali) açıklamaktadır:

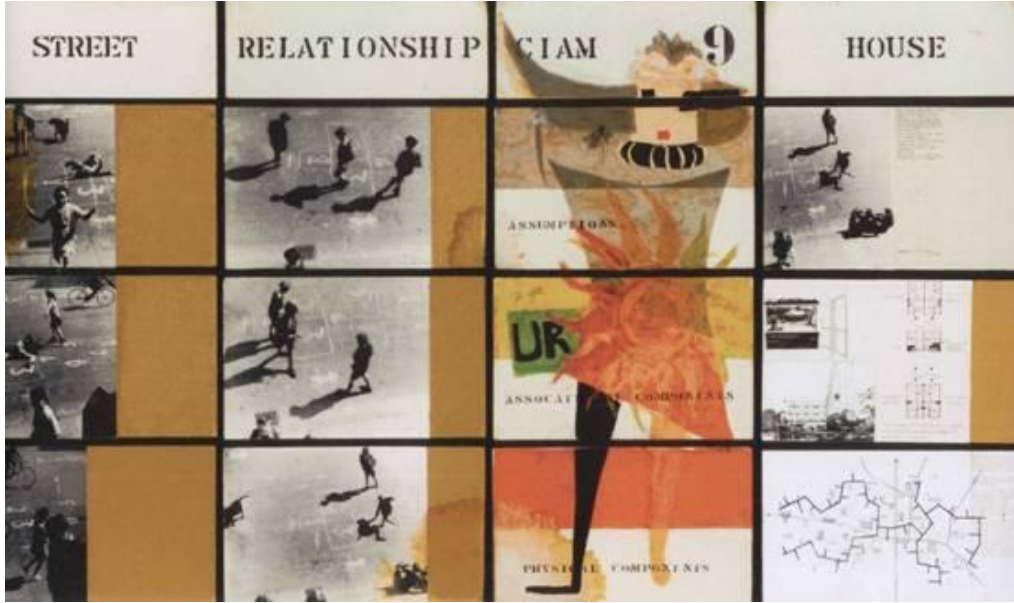
- 1) Barınma (yeşil)
- 2) Çalışma (kırmızı)
- 3) Vücut ve zihni geliştirmek (sarı)
- 4) Dolaşım (mavi)

Resim 3.9. CIAM VII grid (matris)

Grid Le Corbusier'nin liderliğinde ASCORAL tarafından icat edildi ve savaştan sonraki ilk toplantı olan yedinci CIAM toplantısında sunuldu. Bu konferansın ana teması Atina sözleşmesinin pratiği idi. Bu toplantının ana amacı "modern toplumun şehircilik uğruna maruz kaldığı mücadelelerdi". Atina bildirisi her biri bir renk ile ifade edilen dört işleve indirildi ve ASCORA grid'ine yerleştirildi. Yedinci ve sekizinci CIAM toplantılarının ikisi de Atina bildirisinin doğal bir ilerlemesi olacak başka bir belge geliştirme üzerineydi.

CIAM matrisi aynı zamanda daha sonra yapılacak CIAM toplantılarına örnek oluşturdu. Bu matrislerin ilkeleri CIAM tarafından tanımlandı ve çeşitli konuların ve tasarımların analizinde yardımcı olması amaçlandı. Bu sistem CIAM'ın diğer üyelerine üzerinde tartışılabilir ve analiz yapılabilir sunumlar hazırlama olanağı sağladı.

Resim 3.10. Team10 grid (Matris)

Grid sistemi CIAM'ın daha genç nesilleri için fikirlerini ortaya koyma adına yollarını açtı. Bunun etkisi olarak bu sistem onlara Le Corbusier'nin stratejisi ve önderliğine meydan okuma özgürlüğü tanıdı. Genç Team 10'un ilk duyguları sekizinci CIAM toplantısına tepkileri aşağıdaki satırlarda dile getirildi:

“İnsan kendini kolaylıkla kendi vicdanı ile tanımlayabilir fakat yaşadığı kentte kendini bu kadar kolay tanımlayamaz. "Aitlik" temel bir duygusal ihtiyaçtır ve onun çağrışımları en temel ilişkilerdendir. Aitlik ve kimlikten komşuluğun zenginleştirici duyusu gelir. Mekansal yeniden dönüşümün sıklıkla başarısız olduğu yerde gecekonduyun dar kısa sokakları takip eder¹” [Frampton,2007].

Bu öncül ifade daha sonradan "Grid'in Kentsel Yeniden İfadesi" şeklinde kapsamlı bir argüman olarak yapılandırıldı ve toplumda kimlik ihtiyacı olarak görülen şeye cevap olarak sunuldu.

CIAM özellikle kent planlaması, bölgesel planlama, kentsel tasarım gibi kavramların sıkça kullanılmasıyla planlama disiplinlerinin gelişmesini

¹ Team 10 response to the CIAM 8 report 1951- Modern Architecture: A Critical History [Frampton, 2007]

sağlamıştır. CIAM kongrelerinin peyzaj kavramsal gelişimine katkıları kuşkusuz kentsel tasarıma yönelik yapılan çalışmalar ve pratikler sonucu kentsel peyzaj (urban landscape) kavramının ortaya çıkmasına sağlamasıdır.

Peyzajın kentsel tasarım aracı olarak kullanılmasının çağdaş izlerini takip ettiğimizde Team 10 ekibinin savaş sonrası kentsel proje çalışmalarına ulaşmaktayız. Alison ve Peter Smithson, Aldo van Eyck, Jaap Bakema, Georges Candilis ve Shadrach Woods olan ekip üyeleri özellikle CIAM'ın çözülmesinde başrol oynamışlardır. Team 10 mimarlarının karşı karşıya kaldığı Berlin ve Rotterdam gibi birçok savaş sonrası kentin fiziksel durumları ileriki konularda değineceğimiz peyzaja dayalı tasarım anlayışlarının baş etmeye çalıştığı sanayi sonrası kentlerin fiziksel koşullarından çok da farklı değildir. Örneğin peyzaj şehirciliğinin “yoğunlaşmama ve yayılmanın artarak genelleşen kentsel koşulları” kabullendiği çerçevede[Waldheim,2002], Team10 ekibinin (özellikle Smithsonların) birçok kentsel projesi, küçük ölçekli peyzaj ve peyzajvari girişimleriyle gelecek (yeniden) kentleşmenin öncüleri olarak düşünülebilir. Burada Team 10 mimarları binalar kadar binalar *arasındaki* mekanlara da ilgi duymuşlardır.

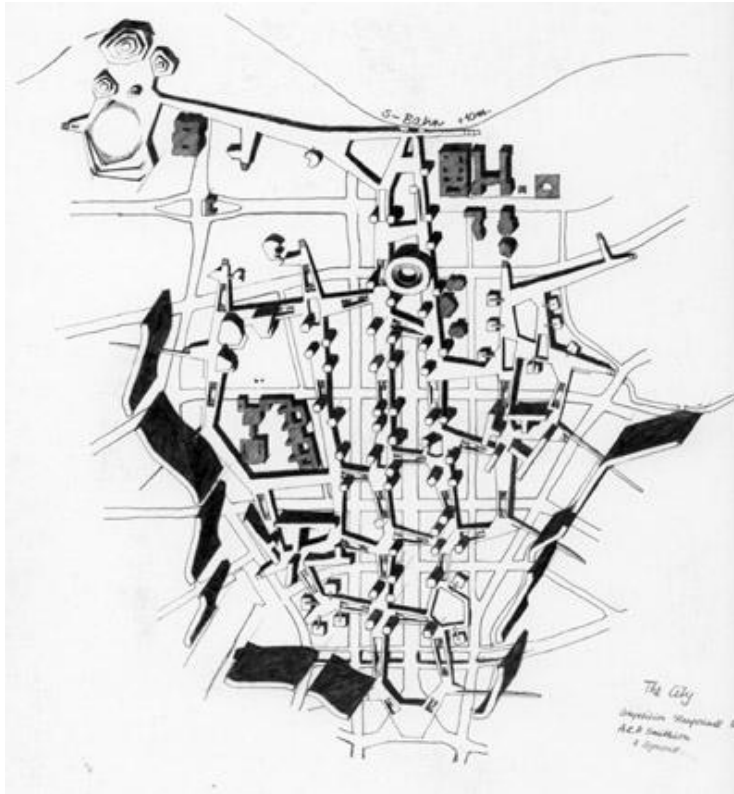
“Boşluklarla Dolu Şehir Merkezi” makalesinde, post endüstriyel şehirlerde nüfuzsuzlaşmanın oluştuğunu işaret etmek için peyzaj stratejisini önerdiğinde, bu o zamanlarda mimarlar için eşsiz bir öneriydi. Bir yer için güncel olmayan kullanımı göstermek yakın gelecek için ana sorun olabilir ama yine de gelecek dönüşümlere adapte edilebilecek yerler oluşturmanın doğru bir yaklaşım olduklarını savunuyorlar; şehir merkezi ölmedi sadece dinleniyor ki; kendini ifade edecek ileriki zamanlarda değişimlere ve yerine uygun olabilsin [Smithson,2005].

Team 10 ekibinin öne çıkan üyelerinden Smithsonlar, belirsizlik ve açık uçluluk gibi günümüzde peyzaja dayalı tasarım anlayışlarının benimsediği kavramları, çok bilenen projeleri Berlin Hauptstadt yarışmasında

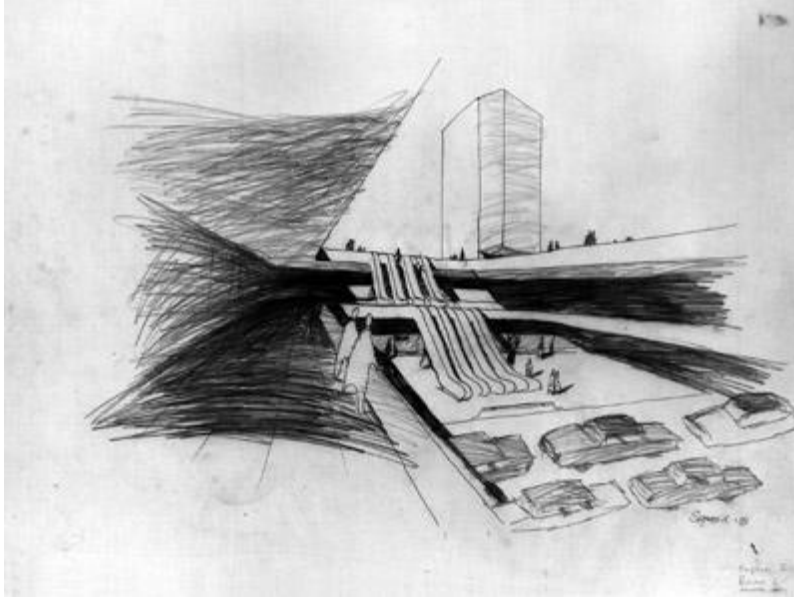
geliştirmişlerdir. İkonik projeleri yerden on metre kadar havada bir platform şebekesi içermektedir ve mevcut savaş tahribi kent dokusu boyunca uzanmaktadır. Birçok peyzaj şehircisinin büyük ölçekli projelerinde dile getirdiği gibi Smithsonlar da Berlin'in yeniden inşasının tek bir mimarın öngöremeyeceği büyüklükte bir kent olduğunu anlamışlardır:

“büyümeyi ve değişimi benimseyen kent formları doğrultusunda çalışmanın en büyük zorluğu, genel maksat ve devamında kimin takip edeceğiyle iletişim kurmasıdır” [Smithson, 2005].

Devamında da “bir plan; rijit olmayan bir düşünce göstermeli, çizimlerinin anlamıyla bir yol gösteren, kentsel formun izleyebileceği bir yön sunmalıdır” diye geliştirmişlerdir [Smithson, 2005]. Alison Smithson'ın da açıkladığı gibi yeni kent formları ileriye yönelik, açık uçlu ve adapte edilir niyetinde olmalıdır [Smithson, 2005].

Resim 3.11. Berlin Hauptstadt, 1957-1958

Resim 3.12. Berlin Hauptstadt 1957-1958

Smithsonların bu projesi güncel projelerden peyzaj şehirciliği kuramcılarından James Corner ve ekibi Field Operations'ın High Line Park projesinin öncü örneklerinden sayılabilir. Smithsonlar bunu “yerlerin kullanılmayan şebekeleri” olarak açıklamaktadırlar ve bu alanların “kent içinde, kent merkezine dokunan hatta çevresindekilerden bir katman aşağıda ya da yukarıda olmalarıyla kentin geri kalanından gizli son derece mekansal alanlar” olarak tanımlamaktadırlar. Mevcut kent dokusu içinde ilerleyen fakat aynı zamanda yeni kent yapısına armatür olacak (tıpkı High Line'nın batı Manhattan boyunca kesintisiz devam etmesi gibi) bir yol ve bu birleştirici boşlukların “içeriye tekrar dikkat çekecek” kent merkezi canlandırma taktiği olarak kabul etmektedirler.

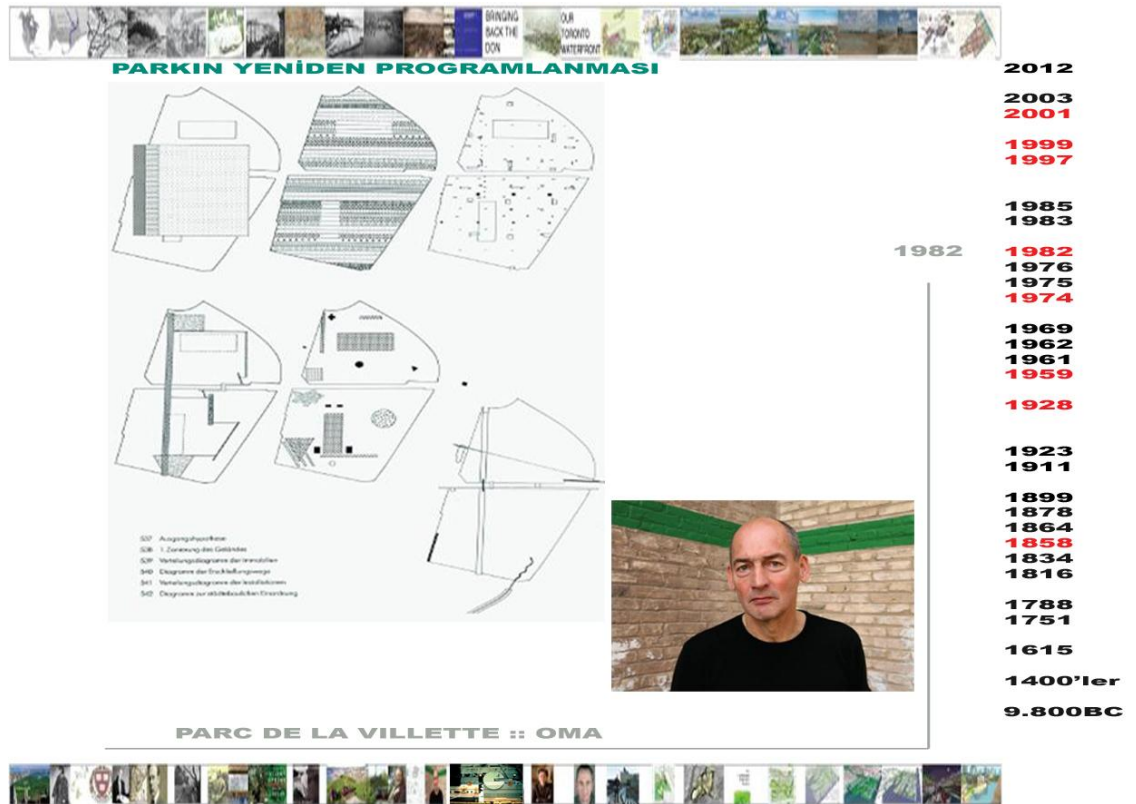
Smithsonlar ayrıca bu “kent merkezindeki boşluklar” için kent merkezine ait bir dönüşüm planlandığı zaman bu alanların peyzaja bırakılarak ve mevcut dokuyla birleştirici bir araç olarak kullanılması gerektiğini belirtmektedirler [Smithson,2005].

Team 10 ekibinin peyzajla dayalı çalışmalar geliştiren bir diğer üyeleri ekibin Fransız üyeleri olarak bilinen Candilis, Josics ve Woods'tur. Özellikle çok iyi bir doku bina örneği kabul edilen 1963 yılında "Berlin Free University" yarışması birincisi olarak tanınmaktadırlar.

Team10 toplantılarıyla bir adım daha öteye taşınan peyzaj kavramı, üyelerinden Alison ve Peter Smithson tarafından öne sürülen ve peyzaj ile yakından ilişkili ve daha sonraki çalışmalara etki edecek olan "doku bina ve doku şehircilik" (mat building and mat urbanism) kuram ve tasarım yaklaşımlarıyla "yer" kavramı ile ilişkilendirilmiştir.

3.3. Parc de La Villette Yarışması

Çizelge 3.4. Parc de La Villette: parkın yeniden programlanması

Peyzajın kırılma noktaları tablosunu takip ederek üçüncü ve önemli bir konu olarak Parc de La Vilette Yarışması ve kazanan proje yanında diğer katılımcıların geliştirdiği öneriler seçilmiştir. Peyzajı araç olarak kabul eden tüm kentsel ve mimari tasarım kuramcıları özellikle bu projeyi milat olarak kabul etmektedirler.

Peyzaj işlemini kent programı olarak yönlendiren ilk projelerden biri Paris'in Parc de la Villette projesidir. 1982 yılında La Villette Önceden Paris'in en büyük mezbaha alanı olan 50 hektarlık arazi üzerinde "21.Yüzyıl için Kentsel Park" tasarlanması için proje kabulleri aldı. Paris'in kenar semtindeki mezbahanın yıkılması ve yoğun programlı kamusal mekanla yer değiştirmesi Dünya'da post-endüstriyel şehirlerde artarak bulunan proje türlerindendir. Kuzey Amerika'daki daha güncel tasarım yarışmaları düşünüldüğünde, La Villette peyzajı, üretim ve tüketim ekonomilerinin değişmesiyle kentsel, eskiden şehrin çalışan bir bölümünün dönüşümünün temel kalıbı olarak önerir. Yarışma post modern kent parkının yapımında peyzajın kendisinin kentsel altyapı, kamusal olaylar, geniş post-endüstriyel alanlar için tanımsız kent gelecekleri arasındaki ilişkiyi yorumlayabilen karmaşık bir ortam olarak ele alındığı bir yaklaşım başlattı [Waldheim,2002].

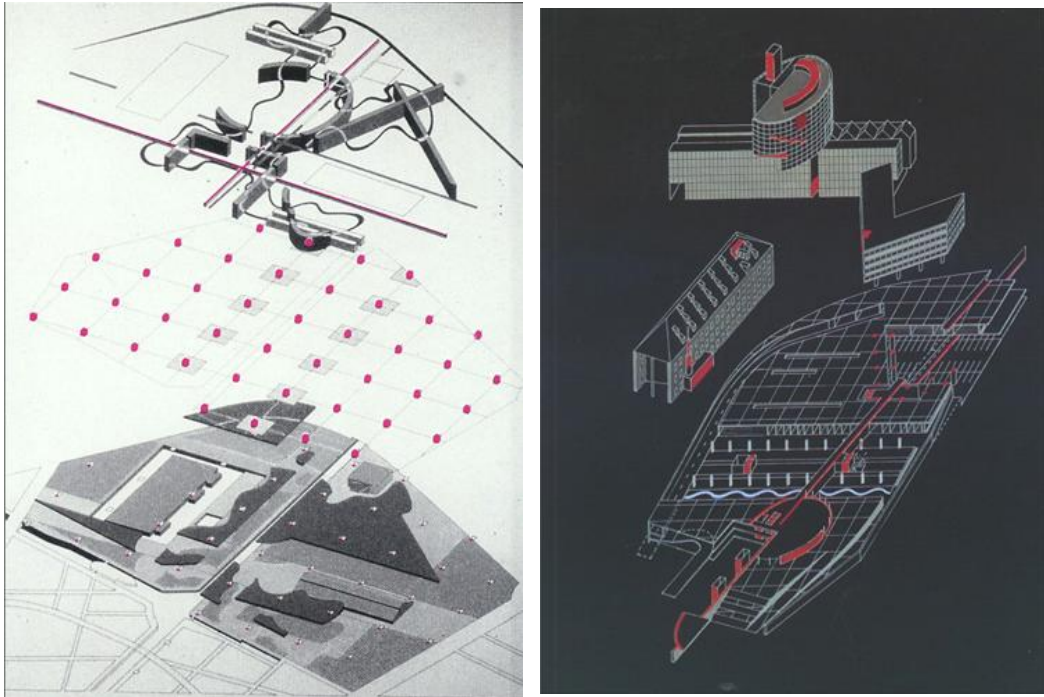
La Villette yarışmasının programı birçok tesisi, müzik merkezini, teknoloji ve bilim müzesini içermektedir¹.

Bu projenin peyzaj kavramında öne sürülmesinin sebeplerinden biri tasarım düşüncelerinde bir kaymaya sebep olmasıdır. Başvuru yapan 300 projenin

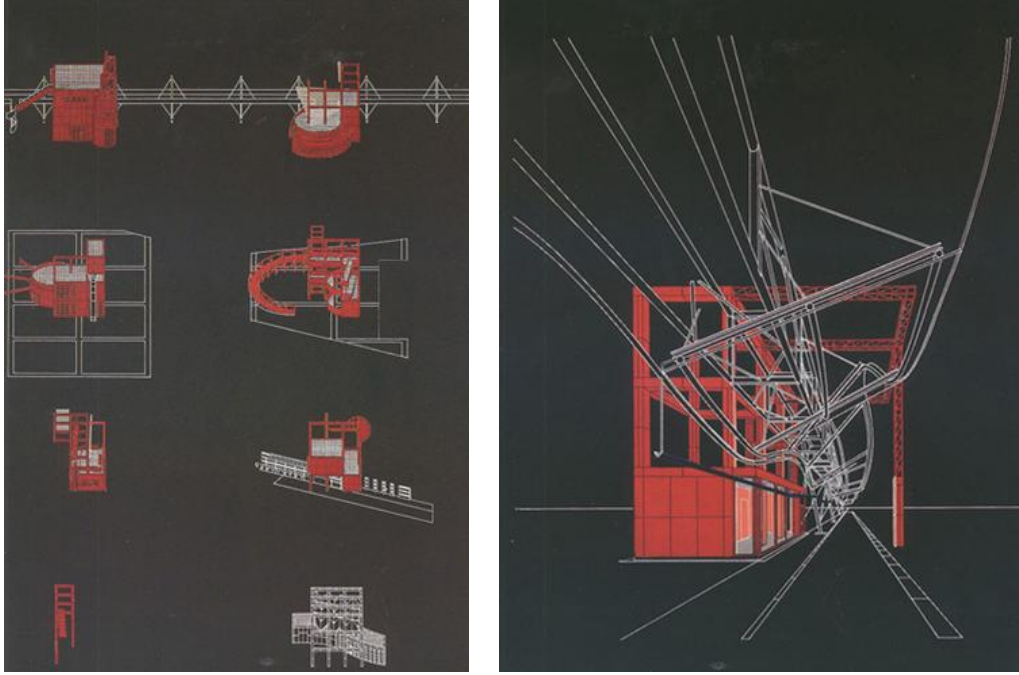
¹ Yarışma Programı: entertainment facilities (7,500 m2); cultural information center (300 m2); kiosks for small shows, games temporary exhibits (1,200 m2); discovery workshops (7,100 m2); discovery gardens (20,500 m2); green houses (10,000 m2); children's discovery spaces (11,200 m2); space for permanent exhibits (3,200 m2); theme gardens (30,500 m2); outdoor ice-skating ring (1,200 m2); playgrounds (60,000 m2); outdoor hard-surface sports facilities (10,000 m2); children's play areas (16,000 m2); bathing/water elements (10,250 m2); restaurants (5,000 m2); catering (3,300 m2); snack bars (2,000 m2); picnic areas (2,750 m2); reception zones (2,200 m2); day-care facilities (2,500 m2); urban services (500 m2); shops (300 m2); accessory rental (300 m2); market (6,000 m2); offices (500 m2); circulation (35,000 m2); maintenance (4,200 m2); fire, police, and technical services (1,000 m2); first aid (200 m2); lavatories (200 m2); parking (17,800 m2).

neredeyse hepsi peyzajı, kentin dışında güzel bir ortam olarak farz ediyordu. Şartnamenin çok bürokratik ve detaylı programına sadık kalıp güzel parklar ve peyzajlar tasarladılar. Yalnızca iki proje, peyzajın önemli olmasının sebebinin program değişikliğine izin vermesi olduğunu iddia etti ve programa karşı çıktı; “bugün ne biliyorsak bilelim, sonradan yanlış olacak çünkü bu kentlerin işleyiş biçimi değil, programlar sürekli değişir” dedi. Yarışma birincisi Tschumi ve ikincisi Koolhaas peyzajın güzel ve yeşil olduğu için değil, kent programının değişimine bir model oluşturduğu için önemli olduğunu savundu [Waldheim,2009].

Tschumi'nin kazanan şeması peyzajı zaman içindeki programlı ve politik değişimleri, özellikle kentsel aktivitelerin kompleks düzenlemesi aracılığıyla en uygun ortam olarak formüle ederek, peyzajın kentsel gelişiminde bir kuantum sıçraması tariflemiştir [Waldheim,2002].

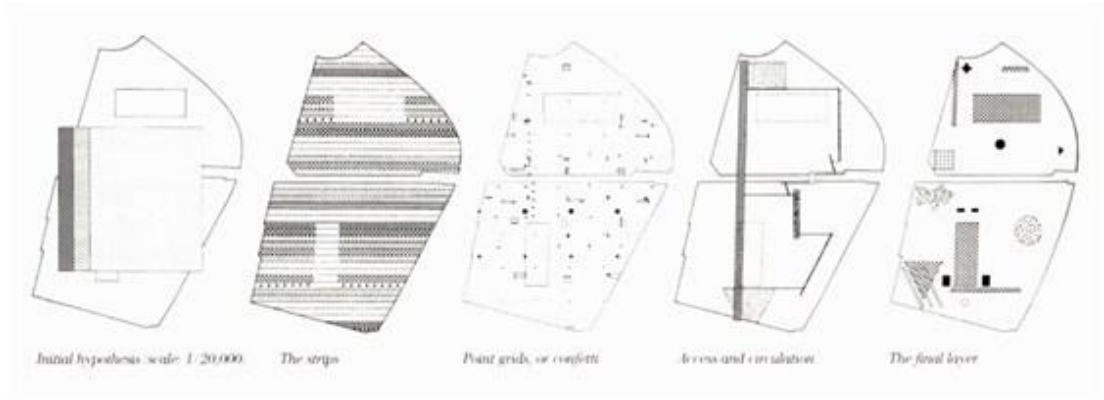

Resim 3.13. Tschumi – Parc de La Villette sunumları

Resim 3.14. Tschumi – Parc de La Villette sunumları

Bu yarışmada Tschumi'nin İkonik ve tasarımcısının kendi yorumuyla dekonstrüktivist yapıları içeren önerisi birinci seçilmiş olsa da özellikle “kent programını peyzaj süreci olarak düzenleme” konusunda ikinci olan Koolhaas'ın önerisi öne çıkmaktadır.

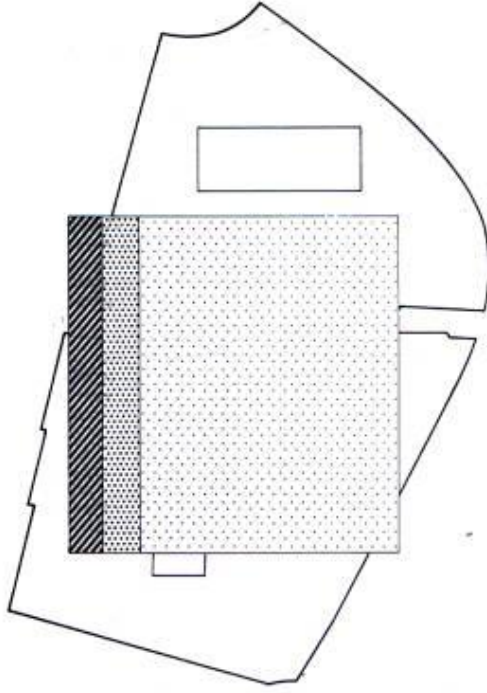
Şekil 3.1. Koolhaas – Parc de La Villette sunumları (katmanlar)

Yarışmada Koolhaas düşüncelerini her biri bir katman gibi çalışan iki aşamada yedi diyagramda ortaya koydu ve bu yedi katmanın üst üste çakıştırılması La Villette projesinin şemasını oluşturdu. Birinci aşama beş katmandan oluşmaktadır. İlk katman (başlangıç hipotezi) sosyal yoğunlaştırıcı olarak programın yeniden tanımlanmasıyla doğrudan ilintilidir ve ardından ikinci katman (şeritler) sosyal yoğunlaştırıcı programını nasıl gerçekleştireceğini gösteren stratejik yaklaşımdır. İhtiyaç olan tesisler matematiksel bir formülasyonla parkın çevresine dağıtılan üçüncü katmandır (nokta gridleri veya konfeti). Dördüncü katmanda akış diyagramını (erişim ve dolaşım) belirledikten sonra ana elemanlar beşinci katmanda yerleştirilir (son katman). Bunlara ilave olarak ikinci aşamada La Villette'in çevresiyle ve yeşil alanlarla ilişkisi arka arkaya altıncı ve yedinci katmanlarda düzenlenir.

Birinci katman olan Başlangıç hipotezi projenin boyutunu tanımlamaktadır:

“ La Villette arazisi, kelime anlamından anlaşıldığı biçimiyle bir park yapmak için çok küçük, programı da çok geniştir. Geleneksel anlamıyla park, en az sayıdaki tesisin hizmetiyle haz almayı temin eden doğanın bir taklidi iken; Parc de la Villette'in programı, sosyal araçların yoğun bir orman gibi tüm araziye yayılmasıydı...Bu aşamada detaylı bir park tasarlamak anlamsız olacaktı. Programı bir öneri gibi, öngörölmüş arzulan içeriklerin sıralanması gibi okuduk. Belirgin değildi: programın parkın kullanım süresi boyunca sürekli değişime ve ayarlamalara maruz kalacağını düşünmek güvenli olacaktı. Park ne kadar çok çalışırsa o kadar sürekli biçimde revizyona uğrayacaktı. Bu yüzden “tasarım”, mimari özgünlüğü programın belirsizliği ile harmanlamalıydı” [Koolhaas,1998].

Bir başka deyişle, bu şemayı sadece bir tasarım olarak değil, en etkili tarzda fakat aynı zamanda görece kararlı bir estetik algı sunarak, doğayı da bununla birlikte kullanan, bir çok aktivitenin araziye eklenmesiyle maksimum faydanın sağlandığı taktik bir öneri olarak görölmüştür. Asıl konsepte dayanak olan programdaki belirsizliğin altında yatan prensip; herhangi modifikasyona, yer değiştirmeye, veya değişikliğe başlangıç hipotezine zarar vermeden imkan tanınmasıdır.

Şekil 3.2.Koolhaas - Parc de La Villette sunumları birinci katman

Koolhaas'a göre yarışmanın özü şu şekilde ortaya çıktı: aktivitelerin ve bunların karşılıklı etkileşiminden oluşan yeni, benzersiz olayların zincirleme reaksiyonunun dinamik birlikteliğinin şehrin bu bölgesinde nasıl idare edileceği, ya da parkın büyüklüğünün yatay tıkanıklığından kaynaklanan sosyal yoğunlaştırıcının nasıl tasarlanacağı [Koolhaas,1998].

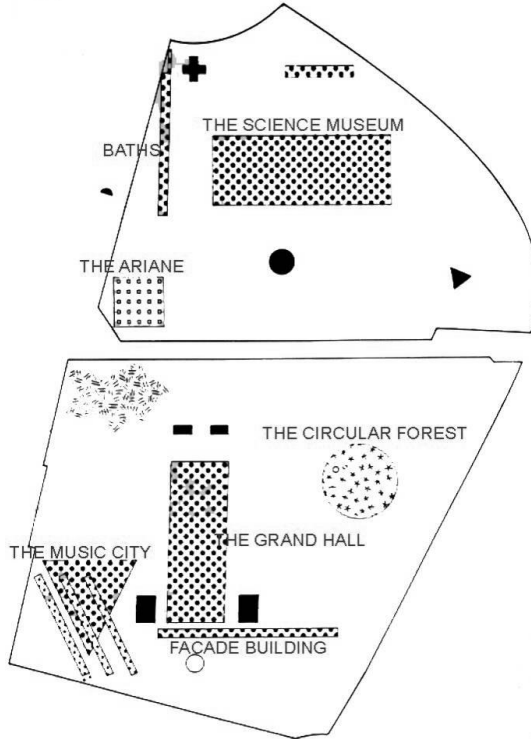
İkinci katman şeritler ve yönlendirme üzerine tartışmaktadır:

“İlk ilkesel yaklaşımda tüm arazi, doğu-batı doğrultusunda uzanan ve oyun alanları, keşif bahçeleri gibi ana program kategorilerini kabaca içine alan birbirine paralel şeritlere bölündü. Bu şekilde, belirli program öğelerinin yoğunlaşması ve kümeleşmesi önleildi; şeritler kısmen rastlantısal olarak, kısmen de arazinin özelliklerinden kaynaklanan belli bir mantıkla yerleştirilebilir. Bu katmanlaşma taktiği en fazla sayıdaki program öğelerinin arasında en uzun “sınır”larını oluşturur, ve bu şekilde her program şeridinin en fazla geçirgenliği ve bu ilişki sayesinde en fazla sayıda program çeşitlemesi sağlanmış olur” [Koolhaas,1998].

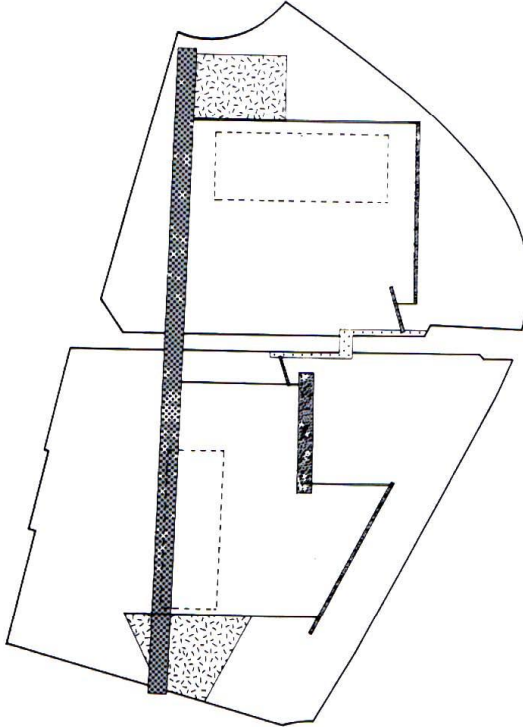
Şeritler herhangi bir bozulmaya yol açmadan değişime ve yer değiştirmeye olanak sağlayacak biçimde ve altyapıya sabit noktalar oluşturacak biçimde belirli standart ölçülere dayandırılmaktadır. Doğa, ister tematik/keşif bahçeleri olsun, ister “gerçek” doğa olsun, bir program olarak ele alındı. Ağaç blokları ve perdeleri, ve çeşitli bahçeler bir sahne setinin değişik düzlemleri gibi davranacak: içeriklerini doğrudan aktarmadan derinliğin ve değişik peyzajların illüzyonunu aktaracak. Katmanlaşma, hepsi de değişik programları destekleme yeterliliğinde olan, ve yine de parçaların bir araya gelmesinden çok bir bütüne katkı yapan üst üste binmiş katları ile çok katlı bina deneyiminden çok da farklı olmayacak [Koolhaas,1998].

La Villette'in üçüncü katmanında Koolhaas, kiosklar, oyun alanları, satış büfeleri, irili ufaklı piknik alanlarından oluşan küçük ölçekli program elemanlarının dağıtılması için bir taktik geliştirdi. Parkın bütününde bu elemanların istenen sıklığının ve gereken alanını temel alarak bu taktiksel dağılımı gerçekleştirdi. Bu taktiğin ilk adımı elemanların yerleşimleri için istenen sıklığı tanımlayacak biçimde şeritlerin üzerinde altı farklı gridi (her eleman için bir tane) üst üste çakıştırır. İkinci adım olarak dağıtımın taktiği her gridin boyutlarını matematiksel olarak tanımlar.

Erişim ve dolaşım sistemi olan dördüncü katman parkın akış diyagramını tasarlamak için bir taktik olarak değerlendirilebilir. La Villette'in akış diyagramı "bulvar ve yürüyüş yolu olarak iki ana elemandan oluşur" [Koolhaas,1998]. Bu iki eleman Dreamland'deki hesaplanmış dolaşımla bir gökdelendeki asansör görevini bir araya getirir. Bulvar şeritlerin değişik aktivite seviyelerinde duran bir asansör gibi davranır ve yürüyüş yolu da hareket hızını, hareket yönünü, hareket yoğunluğunu ve zaman aralıklarını bir şekilde yöneten hesaplanmış dolaşım rolünü üstlenir.

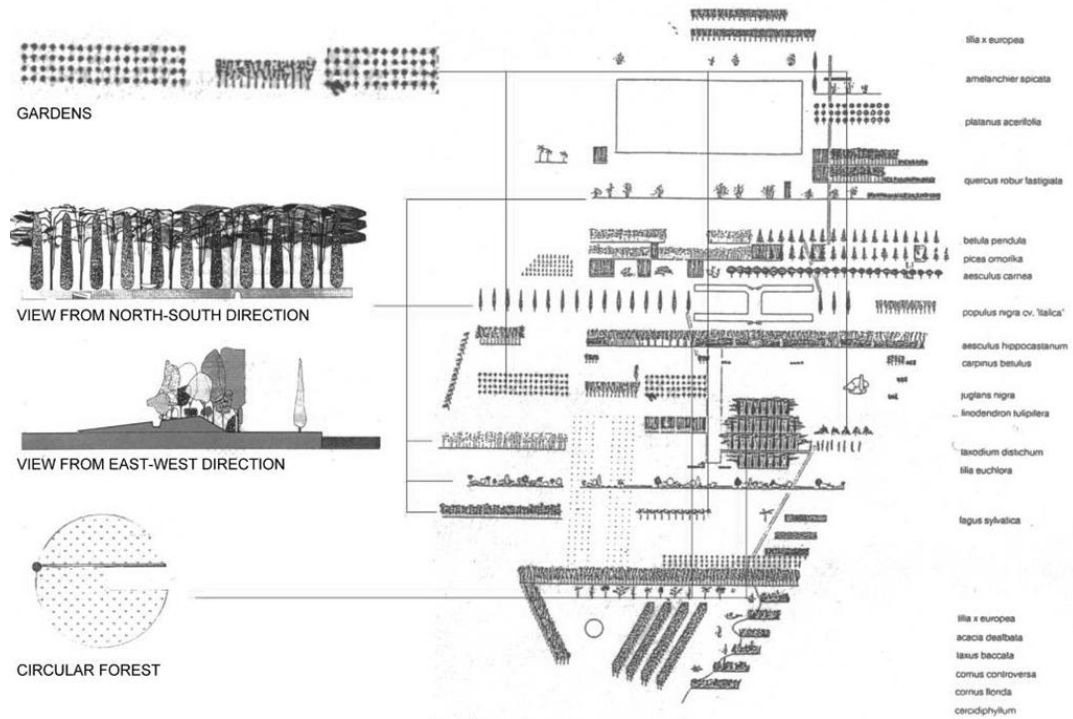
Şekil 3.3. Koolhass - Parc de La Villette sunumları üçüncü katman

Şekil 3.4. Koolhass - Parc de La Villette sunumları akış diyagramı

La Villette'in beşinci katmanında programın ana elemanları sistemin içerisine dahil edilir. Koolhaas'ın belirttiği gibi bu elemanların bazıları zaten arazi üzerinde olanlardı (Bilim Müzesi ve Büyük Salon gibi) ve bazıları da eklenenlerdi (Ariane, dairesel orman), "özgün veya matematiksel bir kurala veya sisteme oturtulamayacak kadar büyük olanlar" [Koolhaas,1998].

Yarışmanın ikinci aşamasında geliştirilen son katman peyzajın düzenlenmesiyle ilgilidir. Bu aşamada Koolhaas, doğanın farklı kategorilerini oluşturmak adına doğal elemanların yerleştirilmesi için üç taktik kullanır. Yarışmanın ikinci aşamasında "parkın nasıl görüldüğünü göstermesi" istendiği halde Koolhaas "parkın nasıl çalıştığını" açıklamıştır.

Şekil 3.5. Koolhaas - Parc de La Villette sunumları ikinci aşama

Koolhaas La Villette'deki sosyal yoğunlaştırıcı metodunu "tipik gökdelen kesitini alın ve arazideki yerine yerleştirin" şeklinde açıklar. Gökdelenin düşey

katlarını La Villette'in yatay şeritlerine aktarmak plan ve kesitin eş zamanlı varlığına işaret eder. Koolhaas için plan ve kesitin birlikte resmedilmesi La Villette'in diyagramlarını üretmek için kullanılan taktik bir ifade biçimidir. Bu ifade şekli olaylar zincirinin resmedildiği bir mekan yaratır. Şerit stratejisi taktik çeşitlemelerin ve/veya parktaki yaşamın ifade edilmesi adına bu diyagramlar için bir temel oluşturur.

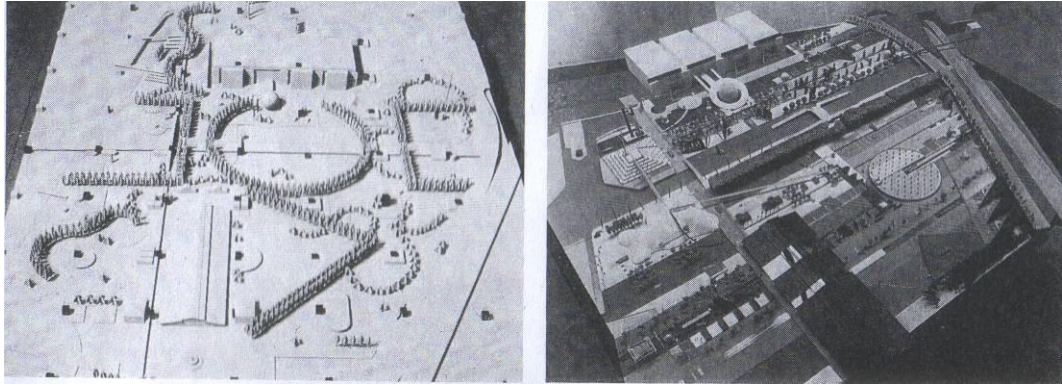
Parkın hayatı boyunca sürekli değişime ve dönüşüme maruz kalacağını öngörmek mümkündür. Park yaşadıkça sürekli revizyona uğrayacaktır. Programdaki tanımsızlığın altında yatan prensip temel konsept olarak kaydırmaya, değişikliğe, yer değiştirmeye veya çıkarmaya, başlangıç hipotezine zarar vermeden imkan tanımaktadır [Koolhaas,1998].

Tschumi'nin ve Koolhaas'ın La Villette projeleri, açık uçluluk ve tanımsızlık gibi post-modern düşünceleri etkili bir şekilde ortaya koydu ve peyzajın post-modern şehirciliğin birincil konseptsel ortamı olan belirgin rolünü ortaya koydu: katmanlı, hiyerarşisi olmayan, esnek ve stratejik. İki katılımcı da bir şekilde ileriki konularda bahsedilen yeni gelişmeye başlayan peyzaj şehirciliği önerdi ve zaman içinde planlı plansız, hayal edilen edilmeyen her çeşit kentsel aktiviteyi barındırma gayesi ile açık çalışmaları savunduğu görülmektedir.

La Villette, üretim ekonomilerindeki ve tüketimindeki değişimlerle terk edilmiş yaşayan bir şehir parçasındaki kentsel dönüşüm için temel çerçevenin nasıl olması gerektiğine dair bir peyzaj önerdi. La Villette yarışması peyzajın sadece sağlıklı bir şehirde sağlıklı bir alan beklentisinden çok, kentsel altyapı, kamusal etkinlikler ve geniş post-endüstriyel alanların belirsiz gelecekleri arasındaki ilişkileri ifade etme yetisine sahip kompleks bir ortam olarak ortaya çıkmasına imkan sağladı [Waldheim,2002].

Post-modern fikirlerin açık uçluluğu ve belirsizliği boyunca, Tschumi ve Koolhaas'ın Parc de la Villette projeleri peyzajın post-modern kentsel tasarımın ifade edilmesi yolunda bir ortam oluşturma rolü üstlendi: katmanlı, hiyerarşik olmayan, esnek ve stratejik. İki şema da planlı ve plansız, zamanla hayal edilen ve edilmeyen kentsel aktivitelerin tüm çeşitlerine imkan sağlayan yatay düzlemde bir alt yapı kurarak, peyzaj şehirciliğinin yeni bir formunu ortaya koydu [Waldheim, 2002].

Koolhaas'ın söylediği gibi: "Mimarlık artık kentsel düzenin birincil ögesi değildir. Yükselen kentsel düzen ince yatay bitki düzlemi ile sağlanır. Yükselen peyzaj kentsel düzenin birincil ögesidir [Koolhaas,1998]."

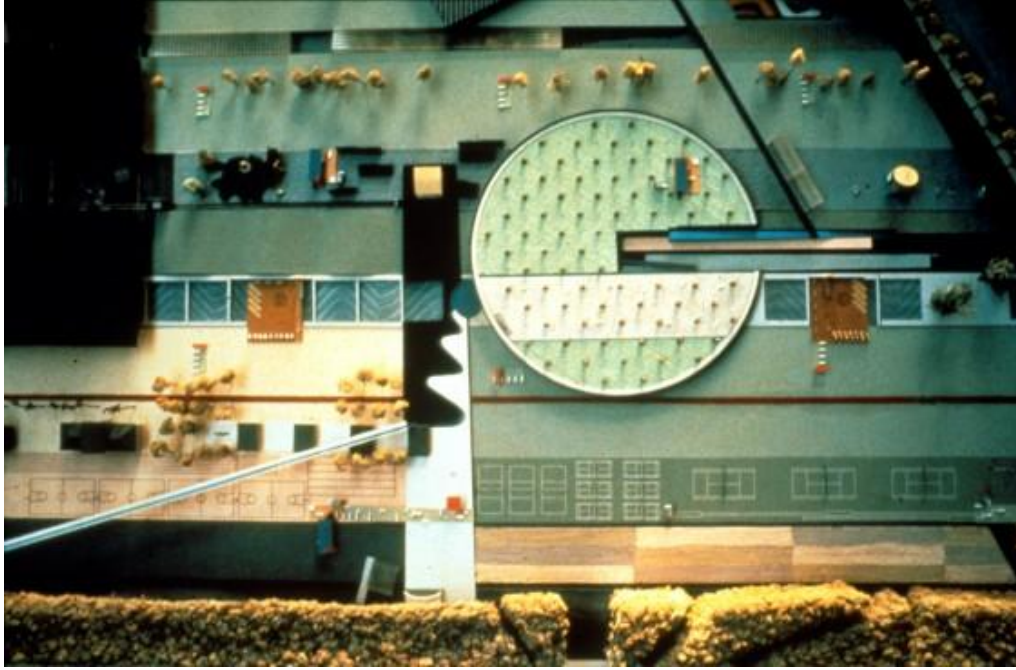

Resim 3.15. Tschumi ve Koolhas Parc de La Vilette öneri maketleri

Yarışma üzerinden 30 yıla yakın bir süre geçmesine rağmen bu proje "kent programını peyzaj süreci olarak düzenleme" olarak anahtar projelerden sayılmaktadır [Baljon,1992]. Bernard Tschumi ve Rem Koolhaas'ın önerileri normal inşaat ve mimari formların dışında organize etmek ve tanımlama arzularının sonucu olarak ortaya çıkar.

Mimarlar peyzajda program değişikliğini keşfettiler. Koolhaas, Geuze, Corner gibi teorisyenlerin yazılarında, belirsizlik, akış, açık uçluluk, açık sistemler gibi terimlere sıklıkla rastlanır [Waldheim,2009]. Parc de La Villette, mimarların

açık uçluluğun aslında bir avantaj olduğunu kavradıkları ilk örneklerden biriydi.

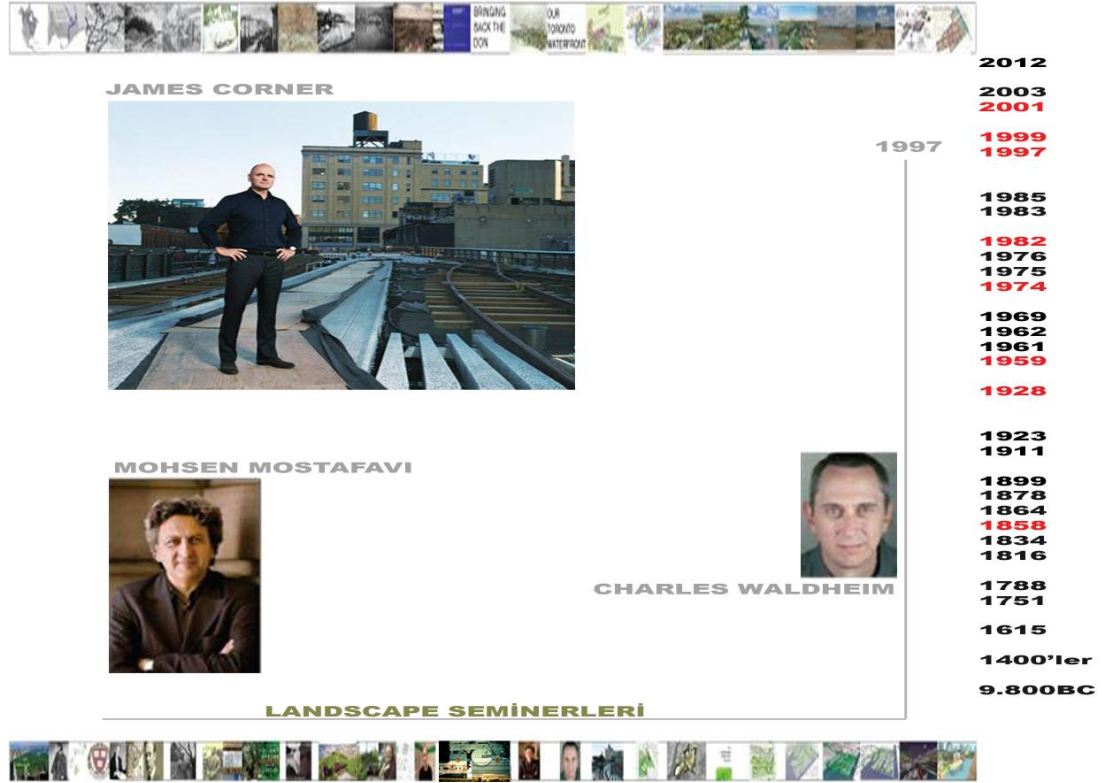

Resim 3.16. Koolhaas –Parc de La Villette öneri maketi

3.4. Peyzaj (Recovering Landscape ve Landscape Urbanism) Konferansları

Kırılma noktalarından kabul ettiğimiz Peyzaj Konferansları konunun akademik alanlara resmi olarak ilk yansımasıdır. Tasarım disiplinlerinin akademik ortamlarında peyzaj kavramının tartışılmaya başlanması ve konuya yönelik yeni tasarım yaklaşımlarının altyapılarının oluşturulmasına öncülük etmiştir. Peyzajın geçirdiği kırılmanın akademik ortamlarda dile getirilmesi, konunun yüksek sesle telaffuz edilmesine dünya çapında bir dikkat çeken bir durum haline gelmesine olanak sağlamıştır. Konu peyzaj olunca tabi olarak birçok tasarım disiplinini aynı ortamda buluşturmaya çalışılmaktadır. 20 yüzyılın ikinci yarısından sonra tasarım disiplinlerinin kesin hatlarla birbirinden ayrışmasına karşı arabulucu bir etki de yaratılmıştır.

Çizelge 3.5. Peyzaj Seminerleri

Peyzaj Mimarı James Corner ve Mimar Charles Waldheim, 1990'ların ortasında “constructing landscape” ve “recovering landscape” temaları üzerinde tartışma sağlayan bir dizi konferanslarda ilk olarak “landscape as urbanism” (kentleşme olarak peyzaj) ifadesini geliştirmiştir.

Konferanslar özellikle “modern peyzaj” konusu ve bu kavramı daha ileriye taşıma niyeti üzerine odaklanmıştır. Peyzaj ve şehircilik gibi görece iki zıt kavramı yan yana getiren bu kavramların temel iddiası; kentleşmeyi ve kent organizasyonunu var olan peyzajın yönetmesi.

Endüstri sonrası kentlere çare arayışında olan her yeni fikir gibi, daha iyi bir kentsel çevre arayışında olan bu söylem peyzaja öncelik veriyordu. O dönemde henüz olgunlaşmamış model giderek daha çok telaffuz edilir oldu ve peyzaj şehirciliği adı altında bir manifesto olarak ortaya çıkışı ise, 1997'de

Şikago'da düzenlenen bir konferans ve proje sergisiyle gerçekleşti [Waldheim 2009].

Toplantılardan elde edilen fikirler ve teorisyenlerin yazılarıyla daha sonra “Recovering Landscape” ve “Landscape Urbanism Reader” kitaplarında toplanmıştır [Corner, 99, Waldheim,2006]. Mimar Charles Waldheim “peyzaj şehirciliği” ismi altında 1997’de Şikago’da konferans düzenlenirken Corner’ın konferansları Architectural Association (AA) okulunda gerçekleştirilmiştir.

Bu sempozyumlardan önceki kaynaklar bakıldığında genellikle Kenneth Frampton, Rem Koolhaas, Lars Lerup, James Corner gibi Amerikan kentlerini inceleyen Avrupalı mimarların çalışmalarıdır. Dolayısıyla bu tasarımcıların 1980’lerin ve 1990’ların başındaki yazılara bakılınca post endüstriyel kentleri anlamak için öncelikle peyzajı anlamamanın gerekliliğini savunduklarını görürsünüz [Waldheim,2009].

Bu konferanslara ilk baktığımızda Avrupalı mimarların Amerikan kentlerini tanımlama çabası; yoğunlukları azalan yatay düzlemde yayılan kentlerin davranışlarını tanımlamaya çalışan bir tür bakış açısı geliştirmek olduğunu anlamaktayız. Konferanslar kapsamında kavrama ait ilk çalışmalarda yine Amerika kentlerinde yürütülmüştür. Los Angeles, Houston, Atlanta, Waldheim’in çalışmasında Detroit, Corner’ın çalışmalarında ise New York, Boston ve Philadelphia gibi Doğu yakası kentleri.

Fakat ilk aşamada Amerikan kentlerinin tekrar canlandırılması için ortaya sürülen kavramlar olmasına rağmen dünya genelinde post endüstriyel olsun ya da olmasın birçok kent aynı kaderi paylaşmaktadır. İşlevini yitirmiş dev alanlar, aşırı yayılmış, merkezi kaybolmuş şehirler, yıpranmış ya da yok olmuş habitatlar gibi ekleyerek uzatabileceğimiz global kent problemlerine ait bir liste mevcut. Konferanslarda bunlar gibi problemlerin çözüm önerisi ise

kenti peyzajla yeniden canlandırmak, kaybola gelen kent olgusunu peyzaj üzerinden yeniden oluşturmaktır.

Ayrıca peyzaj temalı konferansların özellikle 1980lerde başlayan ve bina bombardımanına sebep olan yeni şehircilik anlayışına karşı da geliştirilmeye çalışılan bir entelektüel dayanışma olduğunu da söyleyebiliriz.

İlk olarak peyzaj konferanslarında vuku bulan bir başka durum ise peyzajın akademik ortamlarda bir arabulucu görevi yapmasıdır. Ve devamında da peyzaj ve kentsel tasarımı beraber değerlendiren bölümler tasarım okullarında yer bulmaya başlamışlardır.

Tasarım disiplinlerinin içeriği ve sınırları geçtiğimiz yıllarda birçok konuda yeniden gündeme geldi ve disiplinler birbiriyle uzlaşma yaşadı. Waldheim'e göre tasarım disiplinlerinin ayrıldığı zaman (özellikle Kuzey Amerika'da) 1960'lara denk düşüyor. Peyzaj mimarları, mimarlar ve tasarımcılar sosyal konularda söz sahibi olabilmek için ayrıştılar. Bu ayrışma eğitime de yansdı. Son yıllarda ise bölümlerin tekrar bir araya geldiğini görüyoruz. Özellikle son 10 yıldır peyzaj mimarlığı mimarlık fakültelerine döndü. Bu gelişmeler uluslar arası bir etki yarattı. Bu noktaya gelinmesinin sebebi ise tasarım disiplinlerinin ayrışmasının olumlu sonuçlar doğurmamasıdır. Bunun sonucunda, "çevresel konularda gerçekten iyi ama tasarım konusunda bir o kadar yetenezsiz; planlama, sosyal politika ve demografi üzerine uzmanlaşmış ama tasarım disiplinlerinin bir parçası olamayan insanlar" yetişti. Mimarlık ise bu dönemde biçime yönelik fikirlerle uğraşmaktaydı ve özerk bir tutum sergiliyordu. Sonuçta bu ayrılıkçı durum yapılı çevreye olumlu yansımada [Waldheim,2009].

Konferanslarda, tasarım disiplinlerinin fazla ayrışmasının kentlerde yarattığı tahribata dikkat çekmek ve yeni çözüm arayışlarını peyzajın araçsallığında geliştirilen mimarlık, planlama ve peyzaj disiplinlerini ortak paydada eriten

fikirler doğrultusunda geliştirmek amaçlamıştır. Bu amacın akademik alanlarda yansımaları birçok Avrupa ve Amerika tasarım okullarında mimarlık, planlama ve peyzaj şehirciliği mezunlarının ortak katılımının sağlandığı “peyzaj şehirciliği” (landscape urbanism) , “peyzaj ve şehircilik” (landscape and urbanism) gibi yüksek lisans uzmanlık alanlarının oluşturulması olmuştur.

3.5. Downsview Park ve Fresh Kills Park Yarışmaları

Çizelge 3.6. Fresh Kills ve Downsview Park – geniş kapsamlı ekolojik parklar

Peyzaj konferanslarından birkaç yıl sonra düzenlenen bu yarışmalar yeni olgunlaşan fikirler için pratik bir deney alanı oluşturmuşlardır. Özellikle konferanstaki teorisyenler ve La Villette yarışmasının öne çıkan tasarımcıları buluşturan bu çalışmalarda uluslararası ortamda söylemlerini ifade etme fırsatı buldukları için peyzajın kırılma noktalarından kabul edilmektedir.

Bu iki güncel uluslararası tasarım yarışması Kuzey Amerika'nın büyük ölçekli endüstriyel alanlarının tekrar kullanılması için peyzajı ana araç olarak kullandılar. Toronto'da az kullanılan askeri üs bölgesindeki Downsview Park, Staten Adası New York'daki dünyanın en büyük dolgu alanı olan Fresh Kills bu eğilimlerin örneklerindendir ve günümüze kadar endüstriyel şehirlerin çöküntü alanlarında uygulanan peyzaj yörüngesinde kentleşme pratiğinin en belirgin örneklerini oluştururlar. Bu iki tasarımın arasında çok belirgin farklılıklar olduğu halde, bitmiş tasarıma bakıldığında aslında Downsview ve Fresh Kills'in tasarımcılar arasında artan, peyzajın post-endüstriyel şehirdeki yenilenme için bir ortam olduğu ortak düşüncesini temsil ettiği görülür. James Corner'ın Downsview ve Fresh Kills farklı ve aykırı içerikleri bir arada ele alarak peyzaj şehirciliği yaklaşımının olgun çalışmalarını ifade etmesi açısından bu anlamda örnek teşkil eder. Bu tarz çalışmalar için bir standart haline gelen uygulamalar; aşama diyagramları, hayvan habitatları, ardıl bitkilendirme planları, hidrolojik sistemler ve aynı zamanda programlı ve planlı rejimleri olarak ele alınabilir.

Bu projeler ve yarışmacıların çalışmaları kolektif olarak ele alındığında yapıllı çevrenin tasarımının ardındaki disiplinler ve mesleki varsayımların değişimini yansıtır. Bu ölçekteki ve önemdeki projelerin ekoloji ve mühendislik, sosyal politika ve politik süreçlerin kesişiminin gerektirdiği aşıkardır.

Waldheim bu örnekler için İki jüri komisyonu arasında büyük bir farklılık olmasına rağmen farklı disiplinlerden tasarımcıların sunduğu çalışmalarda, peyzajın post-endüstri şehirlerini kavrayabilecek bir araç olduğuna dair uzlaşma geliştiğini söylemektedir. Örneğin Corner ve Allen (Field Operations) ayrı ve uyumsuz öğelerin orkestrasyonunu ve birikimi önermektedir. Bu tip işlerde yapılması gereken detaylı aşama şemaları, başarılı bitkilendirme vb. gibi planlamalar fazlasıyla yerine getirilmiştir ve bu ölçeği karşılayabilecek karmaşıklıkta bir anlayış önerilmiştir ama özellikle etkileyen modern kentin

doğal ekolojileriyle sosyal kültürel ve altyapısal katmanlarının iç içe geçen karmaşıklığıdır [Waldheim,2002].

Bu sırada Koolhaas/OMA ve Tschumi ekibi Downsvie Park'ta tarihsel rollerini şöyle ya da böyle değiştirmişlerdir. İkonik "Tree City" projeleriyle Koolhaas/OMA ve Mau ekibi birinci olurken şüphesiz Tschumi, daha özenli, daha katmanlı ve Entelektüel açıdan meydan okuyan projeleriyle mimarlık kültürüne yaptıkları etkinin tadını çıkaracaklardır, özellikle bilgi çağı doğayla ilgili anlayışımızı değiştirirken[Waldheim,2002]. Tschumi hem La Vilette Hem de Downsvie' de çarpıcı bir tutuculukla Olmstead'in 19. Yüzyıl model parkları eleştirirken kent tasarımından beslenen kendi peyzajlarını savunmaktadırlar.

Yarışma şeması bize peyzaj, mimarlık ve şehir arasında potansiyel bir ilişki sağlamaya yöneltiyor. Benzer olarak görülüyor ki OMA ekibi bunlar arasındaki geçişe sahip olan projeleriyle başarmışlar. Açıkça belirtmişler ki peyzaj tek başına bırakılmak için çok önemli ve karmaşık bir disiplindir:

" ne tema parkı ne de vahşi yaşam korunması, Downsvie'de Vaux ya da Olmstead'inkiler gibi geleneksel park kompozisyonlarının yenilenmiş kullanımlarını aranmamıştır... Uçak pistleri, bilgi merkezleri, kamusal performans alanları, internet ve global ağ; park, doğa ve rekreasyon hakkında elde edilen fikirlerin yeniden tanımlanması yönünde -her şeyin kentsel olduğu 21. Yüzyılda- tüm noktalarına ulaşır, vahşiliğin ortasında bile" [Czerniak,2001].

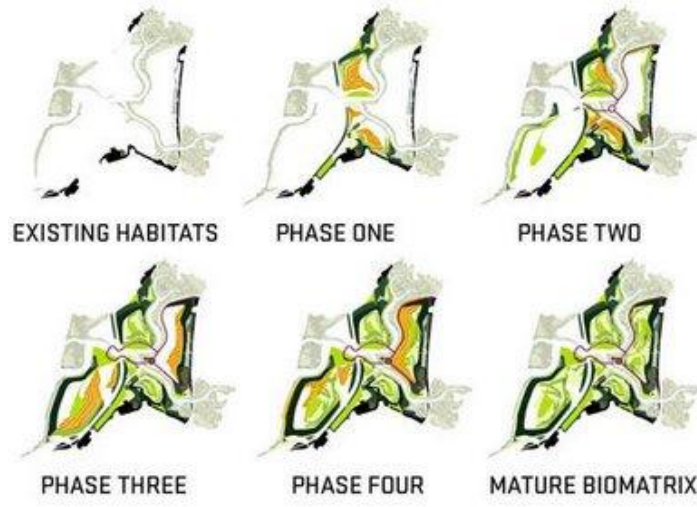
Bu projeleri La Villette projesinden ayıran bir özellikte Downsvie ve Fresh Kills projelerinin her birinde de peyzaj mimarlarının interdisipliner danışman takımlarında yer almaları dikkat çekicidir oysa La Villette tüm projeyi yöneten tek bir baş mimarı öne çıkarır.

Fakat tüm bu kazananlardan geri kalan başarısızlık ise iki projede kazanan Downsvie'de Koolhaas/OMA ve Fresh Kill'de Corner ve Alan/Field Operations şemaları uygulanmamıştır. Ancak bütünüyle ele alırsak bu

projeler ve tüm katılımcıların çalışmaları evrensel tasarım anlayışındaki değişim ve dönüşümleri kanıtlamıştır. Tüm bu tasarım süreçleri ve bilgi sentezleri, nerde ve nasıl yaşadığımızı tekrar kavramamızı sağlamak için disiplinler bir çerçeve olarak peyzaj şehirciliğini önermektedir.

Şekil 3.6. Koolhaas – Downsview Park öneri sunumları (tree city)

Şekil 3.7. James Corner – Fresh Kills öneri sunumları

Önceki konuda bahsettiğimiz konferanslardaki teorisyenlerin ve La Villette yarışmasının öne çıkan katılımcıların yine La Villette başladıklarını kabul ettikleri kırılmanın devamında teorideki tüm savlarını pratiğe döktüğü, yöntemsel olarak peyzaja dayalı tasarım anlayışlarının da özünü oluşturan örneklerdir. Aynı zamanda tüm rehabilitasyon ve yenileme projelerine referans olması gereken çok önemli projelerdir. Bazı eleştirmenler bu projelerin bir kentsel tasarım değil, büyük bir kent parkı olarak görse de, programı, donatıları, hizmet ve servisleri, istihdamı ve yerleşimi, sosyal ilişkileri ve süreç tasarımıyla bu dev projeleri salt bir park olarak görüp, kendi içinde bir kentleşme modeli olabileceğini reddetmek muhafazakar bir tutum olarak kalmaktadır.

4. ÇAĞDAŞ KENTSEL TASARIM VE MİMARLIK ORTAMINDA PEYZAJIN TASARIM ÖĞESİ OLARAK KULLANILMASI

“Ayakta kalmak için kentsel tasarım, yeni bir yenilik düşünmesi gerekiyor. Atavistik görevlerinden kurtulmuş, kaçınılmaz üzerine faaliyet gösteren bir yol olarak yeniden tanımlanmış bir kent tasarımı mimarlığa saldırarak, sığınaklarını işgal edecek kalesinden sürececek, kesinliklerini küçümseyecek, sınırlarını kaldıracak, önceki meşguliyetleriyle alay edecek, geleneklerini yok edecek ve uygulayıcılarını duman edecek.” [Koolhaas,1998]

Koolhaas'ın belirttiği kadar saldırgan değil ama peyzaj yükselerek şehirciliğin yeni modeli olarak ortaya çıkıyor. Peyzaj geleneksel olarak yatay yüzeyleri organize etme sanatı olarak bilinirdi. Açıkça çağdaş şehirlerin genişleyen alanlarına ilişkisini ve ayrıca yeni oluşan topolojik yüzeye ilgi oluşturmaya göstermiştir. Bu yüzey koşullarına dikkat ederek – sadece oluşumunda değil aynı zamanda önem derecesinde ve performansta – tasarımcılar mekanları aktive ediyorlar ve geleneksel ağır teçhizatlı mekan yapımı olmaksızın kent etkisi yaratıyorlar [Allen, 2002].

4.1. Peyzajın Tasarım Ögesi Olarak Evrimi

Peyzajın tasarım ortamındaki evriminden bahsederken aslında evrim değişim, dönüşüm artık nasıl ifade edilmek istenirse istensin tek taraflı bir hareket olmadığı aşıkardır. Tasarım disiplinlerinin de özellikle mimarlığın dönemler boyunca geçirdiği dönüşüm sonucunda yeni arayışlar içinde olması ve peyzajı kendi ortamına entegre etmeye çalışması da peyzaj evrimini teşvik etmiştir. Mimari tasarımın evrimini ve günümüzde ulaştığı ya da ulaşması gereken hedefi peyzajla örtüştüren başka bir tasarımcı da Steven Holl'dur. Steven Holl “*Architecture Spoken*” adlı kitabında, kendi tasarımlarından ve görüşlerinden yola çıkarak günümüz mimarlık arayışlarını, yeni gelişen üslupları ve kentlerin yaşadığı sorunları anlatmaktadır [Holl,2007]

Mimarlıkta klasik dönem (19. Yy ve öncesi), modern dönem (20. Yy) ve günümüz 21. Yüzyıl kıyaslamasını, çeşitli kavramlar üzerinden gelişimi ve dönüşümü olarak yapmaktadır.

Çizelge 4.1. Holl önerme

KLASİK	MODERN	21. YÜZYIL
ABSOLUTE	RELATIVE	INTERACTIVE
FIXED	STABLE	DYNAMIC
FLAT	VOLUME	LANDSCAPE

Tabloda da görüldüğü gibi Holl klasik dönemi; kesin, sabitlenmiş, düz ya da iki boyutlu olarak tarif etmektedir. Modern dönem, klasik döneme kıyasla; göreceli, stabil ve hacim yani üç boyutlu olarak açıklanmıştır. 21. Yüzyıla baktığımızda bu dönemi; interaktif, dinamik olarak nitelendirirken düz ve hacmin devamı olarak “*peyzaj*” öne sürülmektedir. Diğer bir deyişle klasik dönemde iki boyutlu, modern dönemde üç boyutlu olan tasarım anlayışı dördüncü boyuta peyzajla ulaşmaktadır. Interaktif, dinamik, operasyonel ve etkin bir eleman olan peyzaj 21. Yüzyıl tasarımını şekillendirmeye çalışmaktadır.

Diğer bir taraftan peyzajın araçsallığı ile ilgili süregelen tartışmalarda peyzaj, özellikle karmaşık doğal çevre bağlamında, çağdaş kentsel tasarım için radikal bir şekilde dağınıklaşmış kentin durumunu tanımlama kapasitesine sahip benzersiz bir model olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda, peyzaj disiplini entelektüel ve kültürel bir yenilenme süreci yaşadı. Peyzaj, tarihsel olarak mimarlık, kentsel tasarım ve planlama içindeki disiplinler tartışmalarda pek de olası olmadan ortaya çıktı. Bu şekilde peyzaja dayalı tasarım kuramları, mimarlığın ve kentsel tasarımın çağdaş kentsel koşullara mantıklı,

yeterli ve ikna edici açıklamalar önerme yetisine sahip olamamasına üstü kapalı bir eleştiri önermektedir. Stan Allen'ın iddia ettiği gibi:

“Peyzaj artan bir şekilde kentsel tasarıma bir model olarak ortaya çıkar. Peyzaj geleneksel olarak yatay yüzeyleri düzenleme sanatı olarak tanımlanır... Tasarımcılar bu yüzey özelliklerine, sadece düzenine değil aynı zamanda malzeme ve performans özelliklerine de yakından dikkat ederek mekanı canlandırabilir ve geleneksel mekan üretiminin ağır araçlarını kullanmadan kentsel efektler üretebilirler” [Allen, 2002].

Allen “Geometriden Sonra Mimarlık” adlı makalesinde, görsel pratikler ve teorik olarak deneyimlediği peyzaj kavramının nesneden alana(disiplin ya da pratik alanlar) değişimi takdim ediyor ve bu ilk sezgileri mimarlık ve kent tasarımına karşı olası uygulamaları test etmek için genişletiyor [Allen,1997]. Peyzaj şehirciliğinin de ortaya çıkışına teorik olarak sebep gösterilen son değişim; peyzajın temsili ya da sembolik olarak görülmesinden, işlevsel ve etkin bir biçim kabul edilmesindeki değişimdir. Yatay güzel sanatlar eseri olarak görülen peyzajın tasarım aracına dönüşmesidir.

Peyzajın kentsel tasarım için bir model olma düşüncesi, peyzaj mimarı olan James Corner tarafından, yapılı çevrenin yalnız sentetik ve düşünsel olarak yeniden düzenlenmesi sayesinde, post-endüstriyel modernliğin ve planlama mesleğinin “bürokratik ve ilhamdan yoksun başarısızlıklarının” mevcut çıkmazından kaçabilmesi olarak ifade edilmiştir.

Peyzaj, bir çok teoride ve pratikte kentin değerlendirilmesi için model olarak çok popülerlik kazandı. “Geleneksel ağır teçhizatlı mekan” yapımından uzaklaşılması bir çok faktörün ortaya çıkmasına dayanmaktadır: daha geniş bölgelerdeki modern kentlerin etkilerinin dikkate alınması; objeden ziyade alan değerlendirmesine yönelim; dikeyden çok yatayın düşünülmesi; ve anıtsallığın değil temsilciliğin tartışılması gibi [Allen, 2003]. Bunlar gibi faktörlerin değerlendirildiği bütüncül peyzaj, peyzaj kent ve peyzaj bina gibi bazı kavramlarda peyzajın tasarım ögesi olma durumunu pekiştirmektedirler. Pek çok kere bahsettiğimiz peyzajın tekrar önem kazanması son yıllarda

popüler olmuş gibi görünse de daha erken tarihlerde de bazı tasarımcılar peyzajın birden fazla dilde diyalog kurabildiğini fark etmişlerdir.

4.1.1. Bütüncül peyzaj

Peyzajın tasarım aracına dönüşmesindeki süreçte kelime anlamının ötesinde daha çok kavram kapsadığını fark etmek (ya da hatırlamak) ilk ilerlemeleri kapsamaktadır. Bu bağlamda Anne White Spirn "peyzaj bir yer ve o yer üzerinde yaşayanların ilişkilerinin bütünüdür; o yere ait her şey peyzajı da ilgilendirmektedir" der [Spirn,2008]. Bu duruma başka bir örnek ise 1969 yılında Garrett Eckbo'nun öne sürdüğü "bütüncül peyzaj" kavramıdır. Kavram özetle "peyzajın her şeyi içermesini" savunmaktadır ve doğal olarak da tasarım ögesi olarak benimsenmesini sağlamaktadır:

"Peyzaj, bitmeyen deneyim sürekliliği; yapılar, açık alanlar ve doğanın karşılıklı ilişkisinin sürekli ağı olarak tanımlanabilir. Objektif fiziksel çalışma ile peyzaj, hiç şüphesiz ilişkilerin sürekli bir ağı, yalnızca hareket ve görüşün sınırladığı hayat boyu bir deneyimdir. Nicel olarak peyzaj bütündür; her nerede isek gördüğümüz her şeyi içerir" [Eckbo,1969].

Eckbo'ya göre Peyzaj bir bütün olarak, alan alan tasarlanmalıdır, çünkü özellikle peyzajın niteliği belirli bir noktadan veya dolaşım kalıplarından görülen tüm elemanların kombinasyonunun doğrudan bir sonucudur. Fakat bu bütüncül sorumluluğa olması gerektiği kadar hazır tasarımcılar yoktur. Bunu başarmayı deneyen bazı bireyler ve takım çalışması ile bu ihtiyacı karşılamaya yaklaşan gruplar vardır. Fakat bu, örgütlenmiş ve bilinçli bir yaklaşım ile, elemanlarının doğası ne olursa olsun çevreyle bir bütün olarak baş edebilecek tasarımcıların geliştirilmesiyle aynı şey değildir [Eckbo,1969].

Sürekli bir şekilde tasarladığımızda, bütüncül peyzaj açısından arazi parçasını, bir sanat objesi olan bina ve onu çevreleyen dekoratif bir eklenti olan peyzaj toplamı olarak görmeyiz. Bunun yerine araziye açık-kapalı alan

mekanların ve malzemelerin ilişkisinin gelişiminin odak noktası olarak görürüz.

Bütüncül peyzajda “açık mekanları ve peyzaj gelişimini yapılarla yarışmanın yolu ya da inşaatların kendi çirkinliklerinden bir kurtuluş olarak” görülmez. Bunun yerine tüm binaların önemli bir tamamlayıcısı ve destekçisi; her binanın teknik, fonksiyonel ve görsel güçlerin dışa vurduğu bir talep olarak görülmektedir. Bu tüm benzer ilişkilerin bire bir olduğu ya da büyük bahçeleri-parkları, büyük kırsal-doğal alanları, kentsel kompleksleri ve büyük binaları anlamaya ve takdir etmeye çalıştığımız anlamına gelmez. Bunların tümünü karışıklık, sıradanlık, bozulma denizinde kaybetmeden, niteliklerini maksimize ederek bütünleştirdiğimiz anlamına gelir [Eckbo,1969].

Günümüzde küçük işlerdeki takım çalışması büyük işlerdeki takım çalışması için bir idman gibidir. Meslekler arası problemler, günümüzde bizi meşgul eden ulusal ölçekteki insan gruplarının arasındaki ilişkilere ve dünya ölçeğinde uluslar arasındaki ilişkilerle paralellik gösterirler. Peyzaj, bütüncül ve sürekli tasarım süreciyle çözülmesi gereken bütüncül ve sürekli bir tasarım problemidir [Eckbo,1969]. Bu bakış açısıyla, bir çok maliklerin ve politik bölüntülerin arasında peyzajın üzerindeki kontrol bölümlenmesi ve uzmanlaşmış bir çok alan arasında tasarım sürecinin bölümlenmesi, anlaşılır çözümler üretmenin önünde bir engel oluşturur. Mimarının bütüncül peyzaj tasarımını etkisizleştirmek için olan resmi teşebbüsü, merkezi ve baskın pozisyonu, yaratıcı üretimin geniş tarihi ve bütüncül tasarım ihtiyacı gibi güvenilir elemanlara sahiptir. Fakat kentleşen (beşerileşen) çevrenin niteliği, yapılar, açık alanlar ve doğal ortamların kurduğu ilişkiler ile başlar. Bu da bizi mimari ve peyzaj arasındaki asıl ve merkezi ilişki dairesine döndürür [Eckbo,1969].

İnsanlar kısa zaman sonra doğal çevreyi yapay çevreye dönüştürdüğü için yaşadıkları çevreyi tamamen tasarlamakla suçlanacaklar. Bu şartlarda,

bütüncül peyzaja göre sadece bir çeşit mimari vardır; her ölçekte bütünü kapsayan ve her ortamda çevremizi şekillendirme görevi üstlenen. Eşit oranlarda ve fırsatlarda bilimin, sanatın ve teknolojinin dehasını barındırabilen bir tek çevre tasarımı alanının oluşturulmasına ihtiyacımız vardır.

Gerçek peyzaj tasarımı, şehir bölge planlama, mimarlık, mühendislik ve peyzaj mimarlığı pratiklerinin arasında kalan yeni bir tasarım alanı teşkil etmelidir. Bu, kurallara ve öngörülere daha az bağımlı, insanlar ve çevrelerinin doğasına daha çok konsantre olan yeni prensipler ve yeni yaklaşım metotları içerecektir. Louis Kahn'ın ifade ettiği gibi güzelliğe erişme çabası, sonuç üretmeye başladığı andan itibaren, son üründen daha önemlidir [Eckbo,1969].

4.1.1. Peyzaj kent ve peyzaj binalar

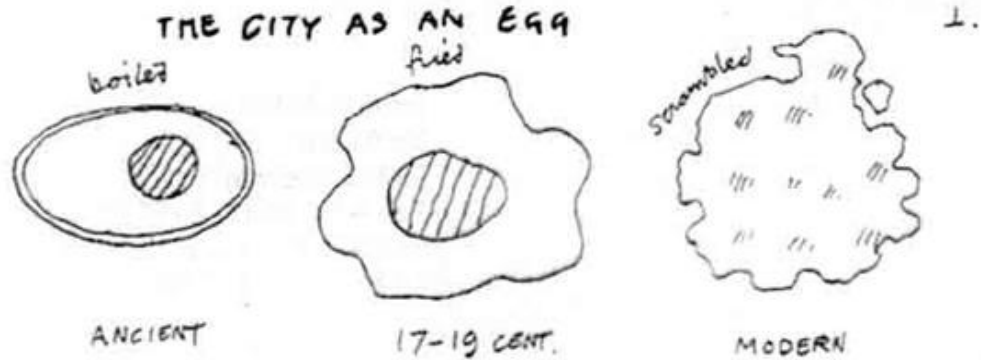
Peyzaj ve diğer tasarım pratiklerinin bugün tekrar gözden geçirilmesinin sebebi kentlerin değişen doğasından kaynaklanmaktadır. Savaş sonrası ve ardından açık kırsal alanlarla çevrili olan tarihi ve kurumsal bir çekirdek olan geleneksel kent kavramı, daha ziyade, çok merkezli ve ağ örgüsü bir yayılma – bölgesel metropol olarak yer değiştirmiştir. Burada çoklu merkezler, ulaşım, elektronik, iletişim, üretim ve tüketim şebekelerinin üst üste örtüşmeleriyle hizmet vermektedir. İşlevsel olarak, altyapı ve malzeme akışı, statik siyasi ve mekansal sınırlardan daha belirgin hala gelmiştir. İnsan, araç, ürün ve bilgi akımı, kent coğrafyacılarının “günlük kent sistemi” olarak adlandırdıkları zamansal ve dinamik olan şehirciliğin resminin çizilmesini sağlamaktadır. Buradaki önem kent mekanından kentleşme süreçlerine kaymıştır. [Wall,1999]

Günümüz kentlerinin artan karmaşıklığı, peyzajın çekici ve kritik bir model olarak benimsenecek belirsiz değişimle iç içe geçmiş sürecini

tanımlayabilme yeteneğini yarattı [Corner,2006]. Ayrıca yapılaşma modeli olarak, peyzaj modern kentlerin büyük bir kısmını oluşturan “ sanayileşme karşıtı ” alanlar yaklaşımının başarılı bir ara yoludur.

Bu kavramı daha genişletirsek peyzaj, üçüncü kuşak kentleşme formu olabilir. Geleneksel kent tarihine göre: ilk kent formu, kesin tanımlı kent merkezi ve yakın korunaklı çevreyi barındıran sıkı Neolitik tarım düzenlemeleriydi. Daha sonra bu form, endüstri devrimiyle birlikte ilk birleşenlerini dağıtan daha gevşek bir ikinci kuşak forma dönüştü. Bu modern endüstri devriminden sonra ise kent formu organik bir model olarak açıklanabilir:” daha bir açık, merkezsiz, kendinden gelişen ve post-modern matris bir doku” [Shane,2006].

Cedric Price bu üç kent formunu “yumurta olarak kent” tanımladığı analog benzetmesiyle açıklamaktadır.

Şekil 4.1. Cedric Price, yumurta olarak kent [Corner,2006]

Kentin tedavisi, belli formlardan ziyade bölge olarak, peyzaja dayalı kent tasarımının gelişiminin önemli bir bağlamsal arka planıdır. Koolhaas, sınırsız kent oluşturmak için kent-görünümü ve peyzaj gibi kategorilerin dağılmasından bahsederken, diğer yandan, Corner, peyzajı dikkate alırken iki

yönde bir hareketten bahseder; hem peyzajın kente doğru hem de kentin peyzaja doğru. [Koolhaas, 1998; Corner, 2006]

Kalınlaştırılmış yer konsepti, peyzaj bina olarak düşünülen, peyzajın özellikle değişik kavramsal biçimlerde kullanılan yaklaşımlarda ortaya çıkar. Yeşil mimarlıktan farklı olarak sürdürülebilir terimlerle sunulabilen peyzaj bina, konvansiyonel cephe ve kat planlarından daha çok topografya ve peyzajla ortak formları, malzemeleri ve dili kendine mal etmiştir. Öyle ki bu binalar yerden yukarı çekilmiş gibi biçimlenen, zemin üstü ya da altı inşa edilen ya da toprağın kademelerinde ve eğimlerinde göre yüzen şekilde oluşurlar. Eski tutku olan “üzerine inşa ettiğimizle toprağı reddetmek” yerini toprağa saygı duy ve peyzaja direk aynen uyumlu ol arzusuna bırakır [Foreign Office Architects,2004]. FOA bu tutumu kendi projeleri ve peyzaj bina örneği sayılabilecek olan Yokohama terminali projeleri üzerinden açıklamaktadırlar. İleriki konularda açıklayacağımız doku binalarda toprağa saygı duyan, üzerine bir hali, kilim(mat) gibi serilen binalar topluluğu olduklarını düşünürsek peyzaj bina oldukları söylenebilir.

Resim 4.1. Yokohama Terminal - FOA

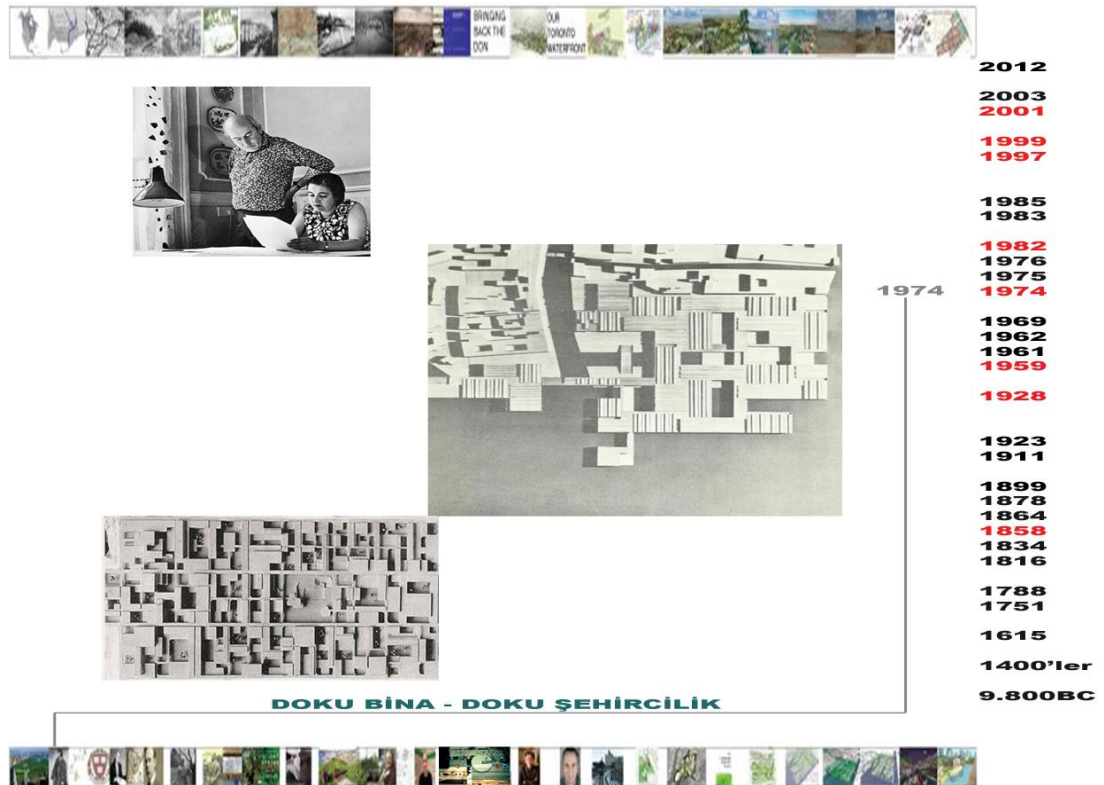
Modern estetik teorinin çerçevesini oluşturan kesin sınır koşulları son yıllarda genişledi, tersine döndü ya da başka bir metoda büründü. Bu güncel teoriler peyzaj şehirciliği ve benzer disiplinlerin ortaya çıkışlarının sebepleri olarak düşünülebilir.

5. PEYZAJ ÜZERİNDEN TASARIM YAKLAŞIMLARI

5.1. Doku Binalar (Mat Buildings)

Smithsonlar'ın, 70lerde kentsel tasarım ve mimari planlama alanlarına kazandırdıkları önemli bir kavram olan "doku yapılar" dır. CIAM kent modeline karşı örgütlenen Team 10 ekibinin çalışmaları içinde değerlendirilen bu teori peyzajın kırılma noktaları arasında " tekil bina modelinden daha çok binaların kentsel organizasyonuna" dikkat çeken fikirleriyle peyzaja dayalı tasarım yaklaşımları içinde kabul edilmektedir.

Çizelge 5.1. Doku binalar - Smithsons

Alison Smithson, doku bina tanımlaması şöyle yapmaktadır [Smithson, 1974]:

“Doku yapılar, fonksiyonların dokuyu zenginleştirdikleri; bireylerin yeni ve karmaşık bir düzen içinde yeni eylem özgürlükleri kazandıkları, büyüme, eksilme ve değişme imkanları olan; beraberlerin sıkı sıkıya dokunmuş örüntüsüne ve iç ilişkilerine dayalı isimsiz topluluğun birleştirilmesi şeklinde tanımlanabilir” [Smithson, 1974].

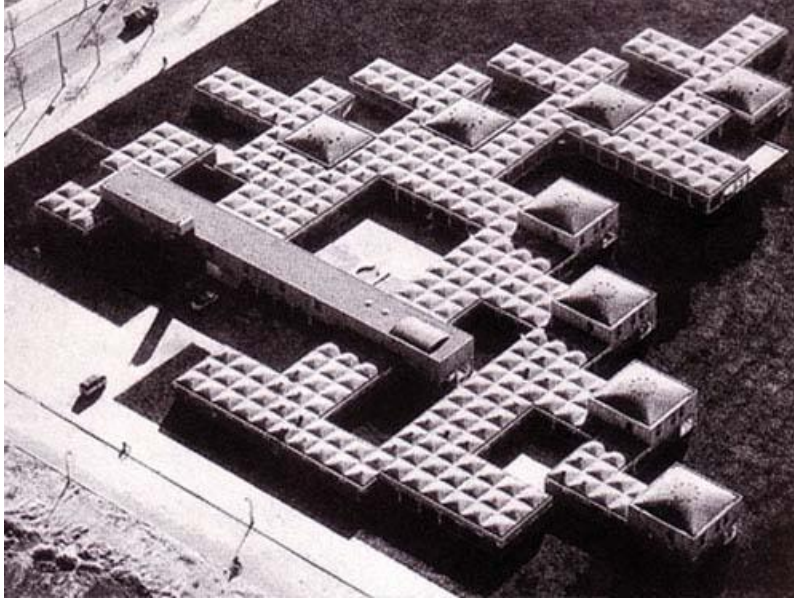
Doku binalar alanındaki düşüncenin ilk yorumu Team 10 tarafından Primer’de kolektif olarak ele alınmıştır [Smithson, 1974]. Doku binalar; işlevlerin dokuyu zenginleştirdiği, bireylerin birbirleriyle bağlantılı, yakın örgü kalıplarının ilişkisiyle, gelişim, değişim ve çeşitliliğin sunduğu imkanlarla yeni ve iç içe geçmiş bir düzenden elde ettiği özgürce hareketlerini anonim bir kolektifte özetler.

Mat binalar, Team 10 ekinin 1950lerin sonunda ve 60lardın başındaki CIAM ‘ın mimarlık ve kentsel tasarımı ayrıştırıcı tutumuna karşı ayrı kullanımlar arasında etkileşim yaratmasıyla meydan okuyan bir mimari bilinçlenme oluşturmaktadır. “Doku” kavramının mimarlık disiplindeki tutumunun CIAM ayrımlarının (mimarlık ve kentleşme bağlamında) yarattığı tatminsizliğe kesin bir cevap olduğu söylenebilir [Sarkis, 2001].

Bu düşünce projelerde giderek artan bir şekilde vücut bulmaya başladı ve yetmişlerin başında bina biçimlerinde görülmeye başlandı. Bu noktada doku bina kavramı bir düşünce olarak ortaya çıkmaktadır.

Doku bina kavramının Team 10 çalışmaları üzerinden değerlendirildiğinden bahsetmiştir. Yine teori üzerine verilecek örneklerde Team 10 ekibinin üyelerinin kolektif çalıştıkları projelerde vücut bulmaktadır.

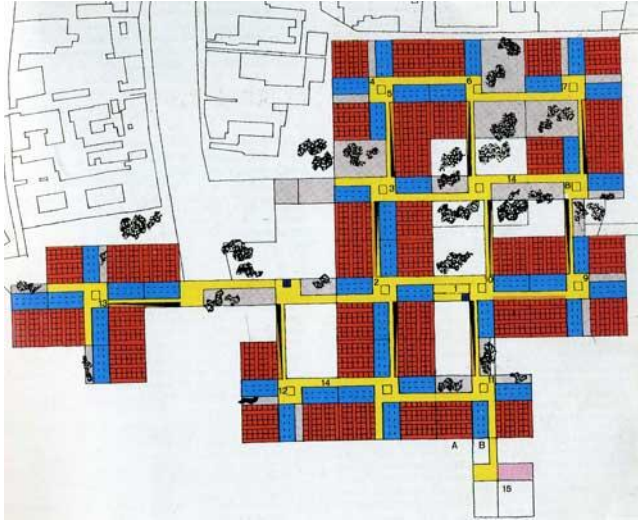
Team 10 üyesi Aldo van Eyck, Team 10 konseptine dayalı tasarım yaklaşımıyla Hollanda mimarlığında yeni bir yön oluşturmuştur. Projesi olan Amsterdam Belediye Yetimhanesi, Venedik Hastanesi ve Berlin Serbest Üniversitesi gibi diğer birçok doku binayı yönlendiren ilk büyük projedir [Mumford, 2001].

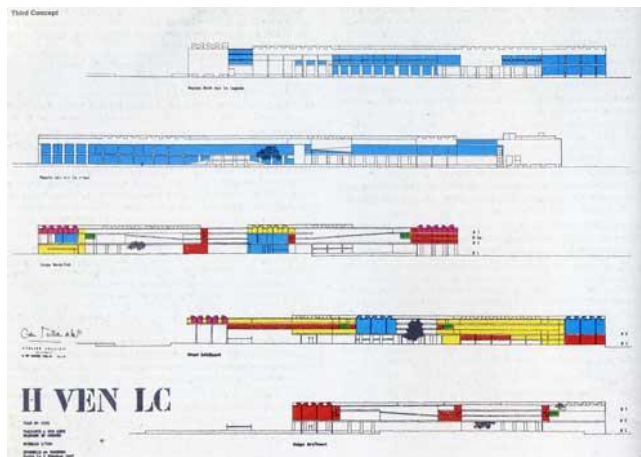
Resim 5.1.Amsterdam belediye yetimhanesi - Aldo van Eyck

Amsterdam Belediye Yetimhanesi, binanın tekrarlı yapısının, esnek ve yaşayabilir bir yeni mimari biçim dili oluşturmasıyla önemli bir örnektir. Düşük yoğunluklu ve gelecekte büyümeye imkan vermesi gibi Team 10 kavramıyla yeni bir kent dokuları oluşumuna öncülük etmektedir. Smithson'a göre bu yapı "biçiminden ziyade öznitelikleriyle doku binadır" [Smithson, 1974].

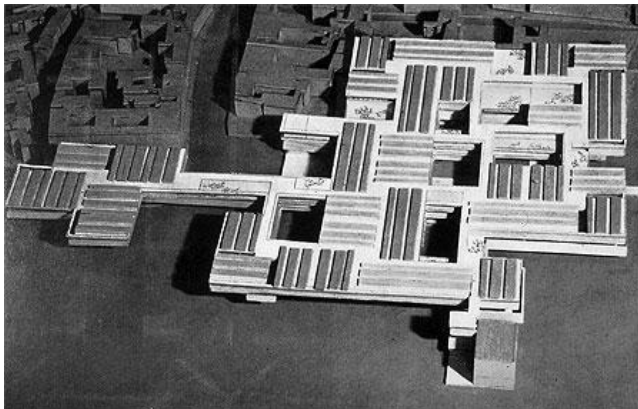
Doku bina oluşumu Le Corbusier'in Venedik Hastanesi projesinde de görülmektedir. Ana bir doku bina örneği olan bu proje, insan ve kent arasındaki ilişkiye önem veren program ihtiyaçları ve işlevsel yönleriyle alanları organize eder. Sarkis, hastanenin programsal yönünü ve çevresiyle ilişkisi açısından esnekliğini vurgular ve yapının kentteki konut bölgesinin su içine doğru ilerlemesine ve aynı zamanda Venedik'in labirent dokusuna karşılık veren bir mantık oluşturduğunu belirtir [Sarkis, 2001].

Resim 5.2. Venedik Hastanesi - Le Corbusier

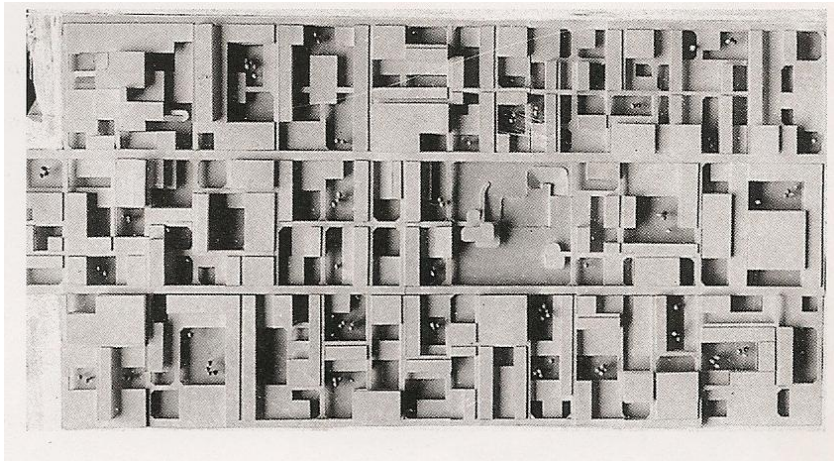

Resim 5.3. Venedik Hastanesi - Le Corbusier

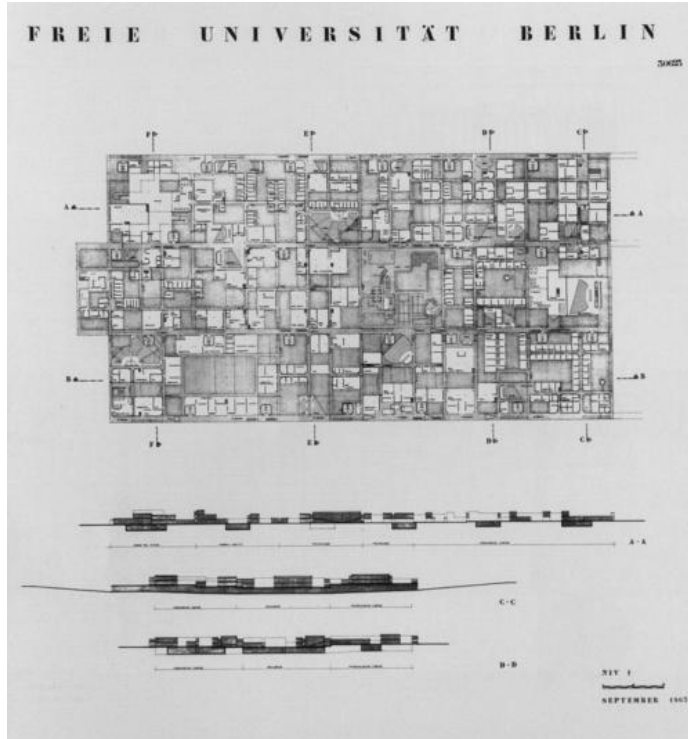

Resim 5.4. Venedik Hastanesi - Le Corbusier

Berlin Serbest Üniversitesiyle Candilis-Josic-Woods doku binaların çevresel duyarlılığını üniversite bağlamında göstermeye çalışmışlardır. Bir ve iki kata dağılmış yapılanmasıyla, esnek ve yeniden üretilmiş yapı sistemlerinin kullanımıyla ve iç yaya yolları ve avlular boyunca dağılmış işlevleriyle doku binaların birçok niteliğini bulundurmaktadır [Eren, 2004].

Resim 5.5. Berlin Serbest Üniversitesi - Candilis-Josic-Woods

Şekil 5.1. Berlin Serbest Üniversitesi - Candilis-Josic-Woods

Doku binalar bir mimari etki ve organizasyon stratejisi sürdürürler. Genelde doku binalarda ve Venedik Hastanesi özelinde edinilen sonuçlar bir dizi mimari hedefi özümser: çift katlı boşluklar ve rampalar aracılığıyla etkinleşen sık fakat yoğun bir kesit, geniş açık çatıların birleştirici kapasitesi, şehrin proje boyunca akıp gitmesine imkan veren arazi stratejisi, kentsel mimaride etkin bir değişken olarak zamanın dahil edilmesi. Proje ve cevapların devamlı diyalogu potansiyel doku bina etkisi kataloguna eklenmeye devam etmektedir [Allen, 2002].

Yirmi veya otuz yıl önce az çok göz ardı edilen Smithson'un makalesi günümüzde yeni yeni güncel kentsel tasarımlarla ilgili görünmektedir. Bu anlamda her ne kadar bu metinde ifade edilen konular o güne ait olsa da, 1974 yılındaki bu metinde hala günümüze tınlayan konular vardır. Bu çoğunlukla kısmen kullanılan dilin cömertliği, açıklığı ve tonundan kaynaklanıyorsa da, aynı zamanda mimari ve kentsel planlamadaki konuların akışı ve alçalmasındandır. Kısmen kentsel mimari alanındaki Smithson'ların öngöremeyeceği gelişmelerden dolayı doku binalar yeni ilgi çekici görünmektedir.

Stan Allen'a göre makalenin süregelen ilintisinin bir sebebi de stil ve görünüş sorularından kaçınmasıdır. Bunun yerine vurgu ısrarla organizasyona yöneliktir. Yani, ortak organizasyonel stratejiler temelinde, birbirinden ayrı görünen binalar birlikte gruplanırlar. İmgeler arasındaki planların baskınlığı bunu vurgular. Doku bina gelişi güzel betimleyici bir kategoriden daha fazlasıdır. Basit yatay genişlemenin ötesinde belirli belirgin mekansal kalıplar gösterirler[Allen, 2002].

“Günümüzde mekan bütüncül ve toplum da evrenseldir. Bu gerçeklikler planlamamıza ve binalarımıza yansıtılmalıdır. Bu anlayış, bütünü hiçbir zaman göremeyeceğimiz için parçaların algısından gelmelidir. Bazı şeylerin merkezi olduğu ve bazılarının olmadığı çevreleri, herhangi bir şeyin hangi kategoriye dahil olduğunu tanımlama gayreti göstermeden ebedileştiririz. Bu şekilde gelecek tehlikeye atılır. Sürekli bir sistem çerçevesinin disiplini düşünüldüğünde, işlev bütüncül bir düzen arayışı ile tanımlanmadan, kaotik

sonuçlar olmadan da tanımlanabilir. Doğal olarak işlev bu çerçeve içerisinde tanımlanabildiği durumlar için geçerlidir. Bir sistemin parçaları, o sistemin kimliği ile tanımlanır. Düzenin olmadığı yerde, kimlik yoktur sadece birbirinden bağımsız elemanların amaçsız mücadelesindeki kaos vardır. Sistemler alışılmış üç boyuttan fazlasına sahiptir. Bir de zaman boyutu vardır” [Smithson, 1974]

Doku bina temel kentsel bir soruya karşılık çalışılmış bir cevaptır: bir mekana mimarın düzen getirme sorumluluğuna zarar vermeden nasıl açık ve etkin bir mekan verilebilir(Düzen yoksa kimlik de yoktur). Bunun yerine doku binalar bölümlerin sistematik organizasyonuna dayanan üstünkörü bir iskele önerirler. Mimar sistemi tasarlayabilir ama sistemin tüm parçalarını kontrol etmeyi beklemez. Doku bina mimarın tasarım kontrolünün sınırını gözeterek operatif bir gerçekçiliğe dayanır. Özgün şehir kültürünün çok geniş bir zaman diliminde pek çok elin ürünü olduğunu anlatır. Son olarak, doku binalar şekilsel, temsili ve anıtsal değildir.

Stan Allen, doku binalar ve şehircilik tanımını güncel evrimini gerçekleştirerek “doku binalar: kalın 2D” olarak yapar. Doku şehirciliği, belirginlik ve bağlantılılık gibi doku etkisi yaratan orman, arazi ve kırın “kalın iki boyutluluğunun olduğu yerde peyzajın güncel eğilimleriyle bağlantılıdır [Allen, 2002]. Fakat Smithson’lar ölçek anlamında mimarlıktan şehirciliğe doğru yükseldikçe, organizasyon mantığında temel bir sıçrama olur. Erken örnekleri karakterize eden hücreli birlikteliğin olduğu yerde, “gövde” veya “küme” örgüsünün üzerine kurulu yeni organizasyon prensipleri ortaya çıkar.

Peyzajın çağdaş şehrin genişlemiş alanıyla ve ayrıca topolojik yüzeylerin yeni yeni ortaya çıkan ilgisiyle belirgin bir bağı vardır. Peyzaj yüzeyler mimari tasarımda yeni tomurcuklanmaya başlayan soyut yüzeylerden daha özgündür. Bu burulmuş ve katlanmış yüzeyler genelde bilgisayar üretimi olup detay ve malzeme bilgisi içermez. Buna karşın peyzaj yüzeyleri her zaman malzemeleriyle ve performans özellikleriyle ayrılır. Ya da daha kesin olmak

gerekirse, performans özdekillikleri doğrudan malzeme özelliklerinin bir sonucudur.

Aslında peyzajda “yüzey”den bahsetmek biraz yanıltıcıdır. Peyzajın özelliğı yatay düzlemde yayılmasıdır, hiç bir zaman saf yüzeyler değildir. Bir kırsalın, arazinin veya ormanın doğal ekolojisi makro ölçekte yatay yayılma gösterir, fakat mikro ölçekte yoğun bir doku oluşturur, yoğun ve çokça farklılaşan kesitler. Bu eklemli kesit, peyzajın 2 boyutlu kalın kesiti, kırsalın veya ormanın işlevi için temeldir: güneş ışığının, suyun ve havanın işlenmesi, büyüme ve bozulma işlemiyle toprağın zenginleşmesi ve korunması. Doku düzeninde, kesit kümeleşmenin ürünü değildir (konvansiyonel bina kesitlerinde olduğu gibi ayırık katmanlar), fakat dokumanın, burulmanın, katlanmanın, sızmanın, birbirinin içine geçmesi, birlikte örülmesinin ürünüdür [Allen, 2002].

Benzer bir şekilde, insan yapısı peyzajlar baskın bir yatay organizasyon içinde karmaşık kesit özellikleri gösterirler. Bilindik bir örnek olan New York’taki Central Park, on beş metrede elli blok ya da 1:250 oranında değişen geniş bir ölçekte sınırlı kesit çeşitlemeleri gösterir. Ölçekli çizildiğinde parkın kesiti titrek bir çizgiye benzer. Yine de deneysel ve işlevsel perspektiften bakıldığında, mütevazı kesit çeşitlemeleri parkın hem doğal hem de sosyal ekolojilerini desteklemesi açısından önemlidir. Doğal yüzeylerdeki çeşitlilik – ağaç gölgelikleri, sert zemin yollar, patika çalılıkları, baharda yayılan çimenlikler – parkın sosyal ekolojisinin çeşitlemesini gerçekleştiren bağımsız ve belirgin işlevleri destekler. Örülmüş kesitin burulması ve örüntüsü parkı tekrar şehre bağlar [Allen, 2002].

Ayrıca Allen bugün birçok yerde doku bina örneğinin örüldüğünden de bahsetmektedir. Yeni doku binalara verilebilecek en iyi örnek Foreign Office Architects tarafından tasarlanan Yokohama Havalimanıdır. Mevcut çalışmanın kısaca özetleyecek olursak; tekil binalar ölçeğindeki doku bina

etkisini ifade eder. Örneğin, FOA'nın Yokohama Limanı bükülmüş ve katlanmış çelik plakalarla akışkan bir doku şeklinde bekleme alanları ve hareket yaratır. Bu projede terminalin bekleme alanlarıyla bahçe mekanları arasında çok naif bir ayırım vardır. Bahçeler ve binalar basitçe farklılaşan yoğunluklarda az çok sürekli yüzeyler boyunca işgal ederler. Yapay bir peyzaj olarak ele alındığında, ufak kesit değişiklikleri trafik akışını ayırır ve yumuşatır ve aynı zamanda karmaşık program farklılıklarını oluşturur [Allen,2002].

Genel anlatımla doku yapılar, genellikle bir ya da birkaç katlı doğaya yayılmış blokların birbirine bağlı ve sürekli olduğu, aralarında boşluklar, avlular olan bir düzendedir. Tıpkı bir doku ya da kilim gibi araziye serilmiştir. Dolayısıyla arazide çok yer kaplar ve "gök tırmalayanlara" (sky-scraper) karşı bir alternatif teşkil ederek "yer tırmalayan" (ground scraper) bir yapı sistemi oluşturur [Kortan, 2004]. Ayrıca doku-bina tüm insanların dünyanın her yerinde için eşit ulaşılabilir, ayarlanabilir ve uyarlanabilir kentsel ortamlar için önemli ihtiyaca cevap verebilecek uygun bir tasarım yaklaşımı olarak kabul edilebilirler [Eren, 2004].

Doku binalarda, sonuç ürün nesneden daha çok kentsel tasarımı alan olarak tercih edilir. Doku binalara göre zamanla gelişip değişen peyzaj kavramı, kentsel yaşamın uyarlanabilir ekolojisini destekleyen bir tür serbest bağlantı oluşturmak için programlamaya uygulanabilir [Allen, 2002]. Kesin bir dille söylenebilir ki bu geleneksel doku binalar hiç bir zaman bitmez. Peyzaj gibi onlar da sürekli bir değişim ve gelişim halindedir.

5.2. Altyapı Şehirciliği (Infrastructural Urbanism)

Peyzajı tasarım aracı olarak kullanan yaklaşımlara bir örnek de altyapı şehirciliğidir. Mimar Stan Allen tarafından geliştirilen bu kavram tasarım disiplinleri arasındaki bir birleşmeden ziyade mimarının peyzajı kendi içine

adapte etmesi gerektiğini savunuyor. Devamında mimarın sadece peyzaj için gerekli aygıtları kazanması gerektiğini belirtiyor.

Çizelge 5.2. Altyapı şehirciliği – Stan Allen

Mimarlar tasarım görevleri karmaşıklığı ile başa çıkmak ve kentsel bağlamlarda olumlu değişime katkı olacak yaratıcı stratejiler geliştirmelidir. Gerçek yaşam durumlarının sorunlarıyla yüzleşmek için, bazı yazarlar, bu şehirlerin gelişimi ve dönüşümü ile ilgili karar mercilerinde aktif bir role sahip olmayı amaçlarsa bunun mimarlık için gerekli olduğunu savunarak, mimarlığın araçsal boyutuna vurgu yaparlar. Stan Allen, "Altyapı Şehirciliği" kitabında 1960'lardan beri, yüzeyler ve işaretleri ile ağırlıklı olarak meşgul olan mimarlık alanında hâkim olan yaklaşımlar, bilinçli ya da bilinçsiz olarak mimarlığın marjinalleşmesinde yer aldığını belirtiyor. Aşırı marjinalleşme, Allen'a göre, mimarlık disiplininin yaşamını tehdit eden bir tehlikedir. " her ne kadar kendilerini kentin gelişiminden çıkarıldılarsa da, işlev, uygulama,

teknik, finans ve malzeme uygulamaları sorularından mimarlar kendileri çekildiler.” diye söylemektedir. Buna göre mimarlığın bu yeni koşullarla bağlantısını yeniden tanımlamak gerektiğini şöyle belirtiyor:

“Program, bilgi ve kullanımın değişen ilişkileri mimarlık ve şehrin görünmez akımları arasındaki sorumluluğu daha genişletir. Mimarlık zaten gerçeklikten sanala doğru gelişen komplike ilişkileri ile mimlenmiştir. Mimarlığın dünyaya yeniden girmesi için bu değişen kentsel ekonomiler içinde mimarın rolünü sadece yaratıcılıkla inceleyerek araçlar geliştirmesi gerekmektedir.” [Allen,1999].

Stan Allen'ın "Nesne den Alana" makalesi, sadece mimaride ilgili emsallere değil, aynı zamanda görsel sanatlarda olan emsallere, özellikle altmışların ve yetmişlilerin minimalist ve post minimalist işlerine dikkat çekerek mimarlığın etkisindeki alan olguları ilgisinin önemi vurgular. Allen'ın teorisi olan "Alan koşullarında", kentsel bağlamda geçerli olan dinamik ve belirsiz koşullarda çalışmanın zor olmasına cevap verebilen biçimsel bir çerçeve geliştirmek için ortaya çıkar. Çağdaş kentleri; beklenmedik koşulların ve zaman içinde gelişen hassas bir düzen ürünlerinin mekanları olarak açıklar. Ancak, bu dinamiklere cevap vermek ve kentlerin gelişiminde rolleri tanımlamak için uygun çözümler geliştirmek mimarlık ve kent planlaması için zor görünüyor. Allen şehirde çalışan mimarın sorununun onun aygıtlarının eksikliği olduğunu savunuyor. Mimarlığın konvansiyonel kavramı, sadece kendini şehirde belirsizlik ve düzenin karmaşık etkileşimi anlamak için artık yeterli araçlar sağlamayan kontrol, hiyerarşi ve birlik fikrine adanmıştır [Allen,1997].

Kentsel durumlarının karmaşasını görmezden gelen geleneksel form oluşturma yöntemlerini eleştirirken, Allen, mimarlık ve planlamanın çözümü, kontrolsüz büyüme ile planlamanın değiştirilmesinde aramasının sadece kaos yaratacağını belirtiyor. Yönetme rolünü ortadan kaldırmadan, mimarlığın kentsel bağlamını kendi karmaşıklığı içinde anlamak gerektiğini savunuyor. Allen, kentsel koşullarının kontrol edilebilir ve eşzamanlı yönlerini anlamının

gereğini fark eden "bağlamın biçimselliği"(Logistic of context) kavramını bir kapsam olarak öneriyor. Disiplinin pratik yönleri ile diyalog içinde olan mimarlık teorisinin sorumluluğunu göstererek, Allen'ın "bağlamın biçimselliği" kavramını mevcut durumunun yakından incelenmesini önerir ve tasarım görevinin asıl malzemesi olarak kısıtlamaları dikkate çeker. Bu, hizmet ve tedarik sistemleri ve altyapı gelişimi için yenilenmiş bir uğraş önermektedir. Genel izlenim üzerine odaklanmak yerine, yerel bağlantıları üzerinde baskı kurar. Resmen, Allen'ın "bağlamın biçimselliği" yerel farklılıkları ve sistemin bütünlüğünün ikisine birden cevap verebilecek ilişkiler sistemini hedeflemektedir. Bu anlamda, "geçirgen sınırları", "esnek iç ilişkiler", "birden fazla yolları" ve "sıvı hiyerarşileri" bu tür sistemleri geliştirmek için gerekli aygıtlar olarak önerilmiştir [Allen, 1997].

Allen "alan stratejisini" kapasitesini biçimsel organizasyon içinde çeşitli değerlendirmelere dâhil etmek için önermektedir. Bir alan koşulunu, tasarımı görevinin çeşitli bileşenleri arasındaki iç bağlantıya duyarlı bir organizasyon olarak tanımlar. Bütünün nihai şekliyle başlayan tümdengelim yaklaşımlar aksine bir alan organizasyonu daha çok, genel şeklin öngörülemezliğine dikkat çeker ve bu parçalar arasındaki yerel ilişkileri savunur. Parçalar arasındaki iç ilişkiler binanın dış görüntüsünden daha fazla önem kazandıkça, alan stratejileri, "nesnelerin formundan" "nesneler arasındaki şekle" doğru odak değiştirir [Allen, 1997].

Bu bağlamda, stilistik ve biçimsel sorunlardan öteye ilerleyerek altyapı şehirciliği uygulama için yeni bir model ve kentin geleceğini oluşturacak yenilenmiş bir mimarlık algısı önerir.

"Altyapı park, yol, bina gibi farklı mekanları ve aktiviteleri biçimsel ihtiyaçlarının ötesinde sürdürülebilir bir program sağlayarak birleştirici bir işlemdir. Bir işlem olarak gelecek olaylar için koşullar oluşturur... Altyapı Kent bölgelerinin tekrar konseptleşmesini sağlamak için mimarlık ve peyzaj arasında birleştirici bir işlem görür" [Allen, 1997].

Resim 5.6. Yapay ekolojiler - dairesel topluluk Arizona

Altyapı şehirciliğinin iki tanımı yapılabilir. Biri yukarıdaki gibi işlevsel yaklaşımların kuramını yansıtır [Berrizbetitia,1999]. Diğeri ise post-modern kültüre karşı bir reaksiyon olarak malzeme ve beton önerilere karşı yüzeyleri ve izleri benimser. Stan Allen bunu “ üretim teknolojilerinin, yeniden üretim teknolojilerine dönüşümünün” sonucu olarak açıklar [Allen, 1999].

Tasarım işleri, ulaşım, ticaret ve çalışma olanakları, ya da kamu ve özel programların altyapı ile entegre edilmesi gereken kentsel alanların yeniden gelişmesi ve birlikte var olması gibi karma kullanım organizasyonunu içerebilir. Bu tip projelerde, mimarlar sadece binaların sağlanması ile ilgili değil ve aynı zamanda ve şehirde işleyen farklı sistemlerin birbirleriyle ve büyük sistemlerle entegrasyonu ile ilgilenmek zorundadırlar. Bu görev, altyapı hizmetleri, peyzaj ve yapıli çevre arasındaki ilişkileri bir araya getirecek stratejiler geliştirilmesini gerekli kılmıştır [Allen, 1999].

Farklı ölçeklerde farklı sistemler arasında bağlantı sağlama görevi yanı sıra, mimarın farklı disiplinler arasında diyalog kurması gerekmektedir. Tasarım

sürecinde sadece icracı olan mimar artık farklı uzmanlık alanları ile işbirliği içinde çalışır ve süreci koordine eder.

Altyapı şehirciliği mimarlığı; sadece anlam ve görselliğe odaklanmadan, nesneler dünyasının içinde ve arasında işleyen maddesel bir pratik olarak anlar. Bağımsız yorum ve eleştirilere değil, somut önerilere, realistik stratejilere kendini adayan bir mimarlıktır bu. Master planlamanın ve mimarlığın bireyselliğinden kaçan bir çalışma (büyük ölçeklerde) yöntemidir. Altyapı şehirciliği mimarlıktaki temsili zorunluluktan uzaklaşarak araçsallığa dönüşü işaret eder. Altyapının yeniden değerlendirilmesi, mimarlığın eksik olan teçhizatıdır, temsili modelinden uzaklaşmasını sağlayan ve maddesel uygulama olarak algılanmasını sağlayacak bir yol olarak düşünülmektedir. Maddesel uygulamalar ise, kentte performans ve davranış üzerine pratiklerin etkilerini inceler, dönüşüm ve maddeleşme kavramlarına yoğunlaşır [Allen, 1999].

Allen altyapı şehirciliğinin maddesel uygulamalarının, altyapı şehirciliğinin yedi önerisini gerçekleştirebileceğini savunmaktadır. Bu öneriler [Allen, 1999]:

- 1- Altyapı, verilen yer içinde spesifik binalar önermeye çalışmazlar fakat yerin kendisini yapılandırırlar.
- 2- Altyapılar esnek ve ileriye yöneliktir. Zamanla çalışırlar ve değişime açıktırlar.
- 3- Altyapı çalışması kolektif kent doğasını kabul eder ve birçok aktörün katılımına izin verir.
- 4- Altyapılar, genel sürekliliği sağlarken yerel olasılıklar barındırır.
- 5- Kendi içinde statik olmalarına rağmen, altyapılar akış, hareket ve değişim sistemlerini yönetir.
- 6- Altyapı sistemleri tıpkı yapay peyzajlar gibi işler.

- 7- Altyapılar tipik elemanların ve tekrar eden yapıların detaylanmasına olanak vererek kentsel planlamaya bir mimari yaklaşım olanağı sağlar.

Altyapı şehirciliğinin uygulama pratiklerine dair verilebilecek örnekler yine teorisyeni Stan Allen tarafından hazırlanan proje uygulamalarıdır. Taichung Gateway ve Gwnaggyo Rıhtımı ve Göl Parkı gibi projeler Altyapı şehircilik teorisinin önerilerini barındırmaktadır.

Taichung Gateway, 2009 yılında Stan Allen tarafından altyapı şehirciliği yaklaşımıyla gerçekleştirilen proje Taichung giriş yolu için hazırlanan bir master plandır. Eski havaalanı yerine inşa edilecek olan 240 ha alanda karışık kullanım içermektedir. Kentsel tasarım önerisi, resmi binalarla, altyapı ve geniş bir merkezi park etrafında inşa edilecek konutsal mahallelerle alana zamanla gelişme sağlayacak uzun zamanlı bir strateji içermektedir.

Şekil 5.2. Stan Allen Architects – Taichung Gateway:

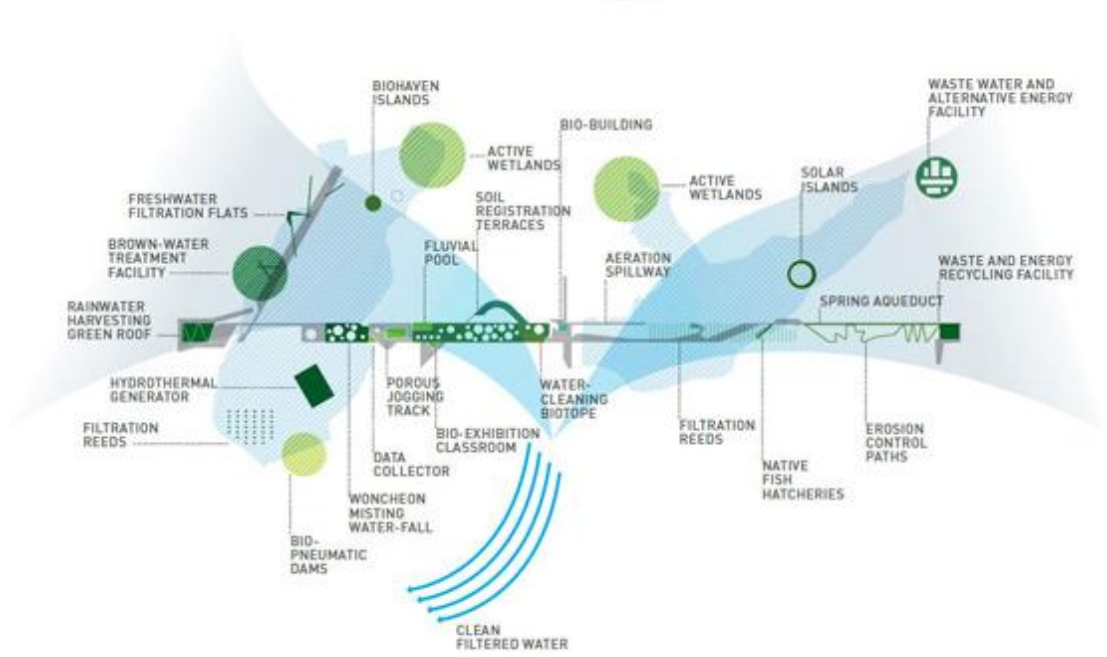

Şekil 5.3. Stan Allen Architects – Taichung Gateway diyagramları:

Gwnaggyo Rıhtımı ve Göl Parkı Stan Allen'ın katıldığı bir davetiyeli bir yarışma projesidir. Sonuç ürün olarak karayla su arasında köprü görevi yapan iskele yapısıyla peyzaj restorasyonları stratejisi içeren yaşayabilir ve ikonik bir yeni park alanı önerilmiştir.

Şekil 5.4. Stan Allen Architects - Gwanggyo göl parkı

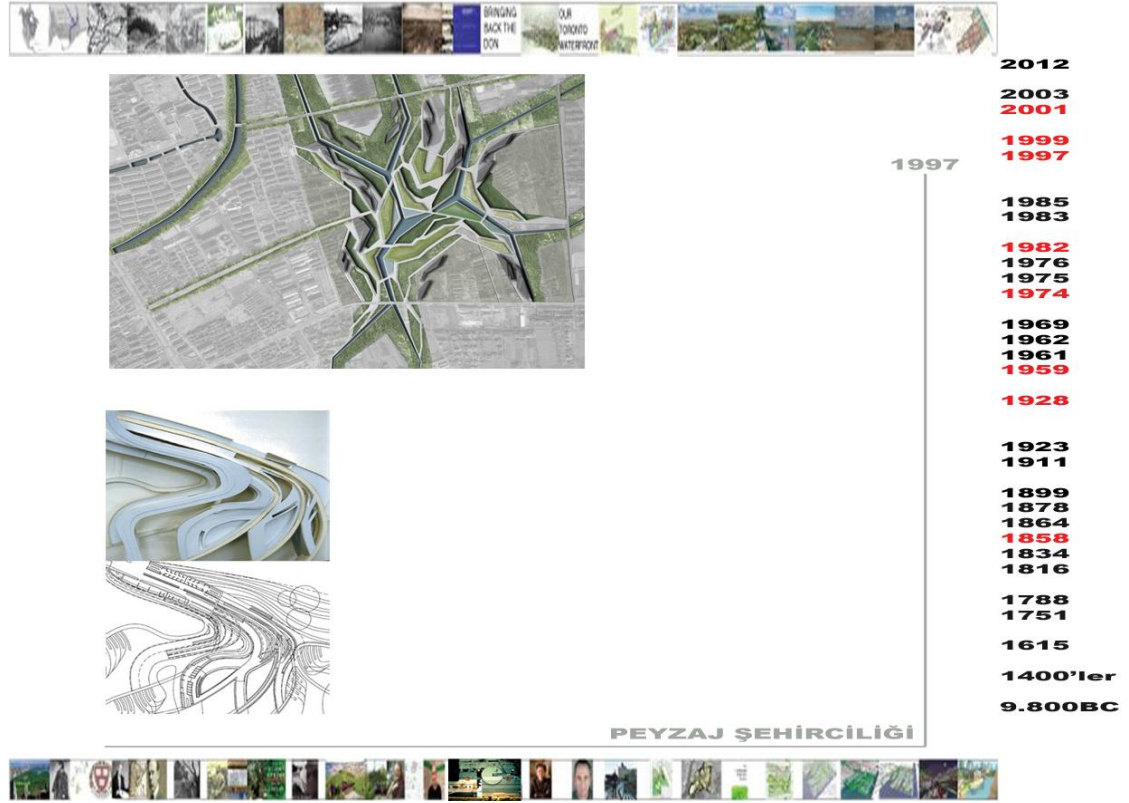
Şekil 5.5. Gwanggyo göl parkı peyzaj, yapı, altyapı diyagramları

Altyapı şehirciliği, tıpkı peyzajın tasarım ögesi olarak kullanan diğer yaklaşımlar gibi belirsiz düzenli ilkeler içermektedir; planlanmamış gelecek işlemler için ayrılmış alanlar, tasarımı etkileyecek yerel durumlar adına rijit düzenlemeye karşı rahat tutumlar ve yerin önemi gibi. En son olarak ana fikir ise konvansiyonel mimarlığın en nihai ihtiyacının, daha başarılı olmak için altyapının teknik araç olarak kullanılması olduğudur.

5.3. Yükselen Bir Kavram: Peyzaj Şehirciliği

Peyzajın kırılma noktalarının belirtildiği kronolojik tabloda peyzaj şehirciliği peyzajın tasarım aracına dönüşmesinde su ana kadar geldiği son nokta olarak yer almaktadır. Bunu bağlı kalarak peyzajın kırılma noktalarında da bahsedildiği gibi peyzaj şehirciliğini bir alan olarak mı yoksa bir melez disiplin olarak mı üretildiği tam olarak net değildir. Peyzaj şehirciliğinin ortaya çıkışı, hem direk olarak mimari post modern formu olarak mimarlık ve kent tasarımının üzerinden hem de 20. Yüzyılda önemini yitiren peyzajın geri reaksiyonu üzerinden tartışılır.

Çizelge 5.3. Peyzaj şehirciliği

Peyzaj Şehirciliği kuram kurucularından Charles Waldheim, peyzaj şehirciliğini şöyle tanımlar:

“...peyzaj şehirciliği, peyzajı çağdaş yapı bloğu olarak mimarlıkla yer değiştirmesini yürürlüğe koyan bir disiplin olarak açıklanır. Bir dizi disiplin geneli için peyzaj, temsil edilen çağdaş kent ve inşa edilmiş alan için de araç konumuna gelir” [Waldheim,2002].

10 yılı aşkın süredir müfredatlarında yer verdikleri peyzaj şehirciliği AA Mimarlık Oklunda ise aşağıdaki gibi tariflenir:

“Peyzaj şehirciliğinin metodolojisi tanımla çoklu disiplinlidir. Çağdaş kent dinamiklerinin karmaşıklığını konu alarak genişler, kent stratejisi, peyzaj ekolojisi, çevre mühendisliği gibi disiplinlerin tekniklerini ve bilgilerini içerir” [AA ,Graduate Prospectus 2010].

Bu iki tanımdan da anlaşılabilceği gibi peyzaj şehirciliğinin kesin bir tanımı yoktur. Bunun büyük bir sebebi yeni bir alan olarak peyzaj, kentsel tasarım ve mimarlık arasında melez bir alan olmasıdır. Peyzaj şehirciliği en basit tanımıyla birleşik bir terimdir: peyzajla ilgili yöntemlerin dönüşümü üzerinden kent şemasının şekil bulmasına yönelik bir stratejik bakış açısıdır. Peyzaj ve şehircilik gibi görece iki zıt kavramı yan yana getiren peyzaj şehirciliğinin temel iddiasını baştan belirtmek gerekirse; kentleşmeyi ve kent organizasyonunu var olan peyzajın yönetmesi ve yapı-çevre ilişkilerinde alan peyzajının öncelikli ve belirleyici olmasıdır.

Bu melez pratik İlk olarak 1990ların ortalarında ifade bulur ve kendini mimarlık ve peyzajcılığın arasında bir yere konumlar ve “çağdaş kentin zamansal değişimi ve yatay genişliğinin tanımlanmasında” peyzajın özel alaka taşıdığı varsayımıyla gelişir [Waldheim, 2002]. Saniyeleşme zıttı ve denatüre¹ açık alanların artarak yayıldığı bir zamanda metropollerin karmaşıklığını ve çeşitliliğini peyzajın objektifinden anlayabileceğimiz öne sürülmektedir. Tarihsel tabanlı kent anlayışımızda kırsal-kent ikilisinde doğal ve inşa edilmiş olanlar tek başına birer obje gibi algılanırken bu durum daha çeşitli bir modele, çok sayıda dinamik sistemlerin etkileşim değişimlerinin esas alınmasına dönüşmüştür. Geleneksel şehircilik ve kent planlaması bu değişimlerle mücadele ederken yeni bir şehircilik modeli ortaya çıkar. Bu yeni modeldeki hassas sistemler “disiplinler arası bir duyarlılık” gerektirmektedir [Weller,2008].

Bu yeni disiplin kaynaşması 1997 yılında Charles Waldheim tarafından düzenlenen ve ev sahipliği yapılan Peyzaj Şehirciliği sempozyumu ve sergisinde ve sonrasında yapılan birçok yayın ile duyurulmuştur. Bu disiplinsel birleştirme ve bütünleştirme önerisi, her ne kadar bu bütünleşme farklılığı içerse de – farklılık ideolojik, programlı ve kültürel içerik anlamında her biri için “peyzaj” ve “kentçilik” kelimeleriyle yüklüdür. Fakat peyzaj

¹ Denatüre: yapısı değiştirilmiş.

şehirciliği kavramının ismi daha öncede bahsettiğimiz gibi James Corner'ın 90ların ortasında yaptığı araştırmalarında ve sonrasında aynı isimle yaptığı konferanslarda ortaya sürülmüştür. Corner ve ortağı Stan Allen, çeşitli tasarım disiplinlerinden sentez geliştirme üzerine çalışan bir pratik olan "Field Operations"ı yürütmektedir. Corner'a göre peyzaj, yapılı çevrede sadece düşsel ve sentetik yeni düzenlemelerin bizi günümüzde çıkmazda olan post endüstri modernliği ve planlama mesleğinin bürokratik ve esinsiz başarısızlıklarından kurtarabilir [Corner,1997].

Waldheim konferanslarda peyzaj şehirciliği teorisini önce yakın geçmişle ilişkilendiriyor ve 1980'lerde Amerika'da izlenen yeni şehircilik akımının başladığını anlatıyor. Kültürel olarak muhafazakar, Avrupa kentsel planlamasına yönelen, bir çeşit tarihsel mimari kentleşmeyi savunan bir bakış açısı olduğunu belirtiyor. Peyzaj şehirciliğinin de Amerikan kentlerinin var olan koşullarını tasvir etmenin yanı sıra yeni şehirciliğe ve tüm geleneksel kent biçimlerine karşı polemik bir yanıt, eleştiri olarak ortaya çıktığını vurguluyor [Waldheim,2009].

Peyzaj şehirciliğinin ortaya çıkmasının ilk sebeplerinin Avrupalı mimarların post endüstriyel Amerikan kentlerini tanımlamak olduğunu daha önceki konularda bahsetmiştik. Amerikan kentlerini anlamak için peyzajın anlamak gerekir. Peyzaj şehirciliğinde de ilk önce peyzaj tanımı yapılır. Peyzaj, Corner, Allen ve diğerleri tarafından anımsatıldığı şekilde özgün olarak geçici değişim, dönüşüm, uyum ve ardışıklık kapasitesine sahip bir ortamdır. Bu özellikler, peyzajı şehirciliğini çağdaş işleyişinin bir analogisi ve açık uçluluğa, tanımsızlığa, çağdaş kent koşullarının dayattığı değişikliklere özgün olarak uyumlu bir ortam olarak önerir [Waldheim,2002]. Peyzaj şehircileri için peyzaj tek başın bırakılamayacak kadar önemli bir kavramdır.

Peyzaj özellikle bir çok çağdaş mimar ve kent tasarımcısı için geniş imgesel ve metaforik çağrışımlar sağlamaktadır. Yakın zamana kadar, mimarlar bir

ağaç bile çizemez (veya çizmez), sadece araziye ve peyzaja ilgilerini gösterirken, son yıllarda mimarlık okulları peyzajı kesinlikle benimsemişlerdir. Ancak bugün, çeşitli tasarım ve planlama okullarında gördüğümüz kabullenme sadece bitkilendirme, toprak işleme, ve arazi planlaması değil, aynı zamanda, peyzajın kavramsal kapsamıyla; arazileri, bölgeleri, ekosistemleri, ağları, altyapıları kavramlaştırma kapasitesi ve geniş kentsel alanları düzenlemesiyle ilgili derin bir kaygıdır. Ayrıca, örgütlenme içeriği, etkileşim dinamiği, ekoloji, daha serbest ve yeni ortaya çıkan kentsel tasarım (urbanism) tekniği şehirlerin gerçek karmaşıklığına belirgin olarak daha yakındır ve merkezci planlamaların katı mekanizmalarına bir alternatif önermektedir.

Önde gelen mimarlık okulları peyzajın kapsamını kentçiliğin (urbanism) bir modeli olarak tasarımın, kültürel ifadeciliğin, ve ekolojik biçimin yanında geniş ölçekli örgütlenme tekniklerini benimseyerek geleneksel olarak anlamışlardır. Şimdilerde, pek az peyzaj mimarı karmaşık kentçi (urbanistic), programcı ve üst-yapısal alanlardaki yeteneklerini genişletmek için mesleki sınırlarını ortaya koydular. Yani, her bir tasarım uzmanlığının içerdiği belirli elemanların – mimarlık, peyzaj mimarlığı, kentsel tasarım ve planlama – peyzaj teriminin merkezi önemini koruyarak peyzaj şehirciliği (landscape urbanism) gibi paylaşımcı bir pratiğe doğru hareket ettiği görünüyor [Corner,1999].

Günümüz mimarları artık sadece belirli alanlar içindeki küçük ölçekli bireysel bina tasarımlarıyla ilgilenmiyor, ayrıca kentsel projeler ve altyapı gelişiminin parçası olan yapılaşmalarla da yakından alakalıdır. Modern şehircilik için bir model olarak peyzajın yenilenen önemini dile getiren destekçilerinden biri West 8 peyzaj mimarlarının başı olan Hollandalı peyzaj mimarı Adriaan Geuze'dir. Wets 8'in çalışmaları ekoloji ve üstyapı arasındaki ilişkiyi yaratıcı bir şekilde yeniden gündeme getirerek çağdaş şehirciliğinin şekillenmesinde peyzajın çoklu rolünü ifade eder. Ofisleri orta ölçekli dekoratif ve mimari

işlerin geniş ölçekli üstyapı diyagramları ve küçük ölçekli malzeme koşulları lehine terk eden bir peyzaj şehirciliği pratiği önerir [Waldheim,2002].

Mimari nesnelerin sürekli tedarikine bağlı olan geleneksel kent tasarımı şehirlerin ve toplumun değişen yapısında sürdürülemedi. Bu durum beklide en iyi 1980 ve 90larda Barcelona'da Catalan başkentinin merkezine odaklanan kamu alanı ve bina projelerinde örneklenebilir. Bugün havaalanının, lojistik bölgenin, sanayi liman bölgesinin ve su arıtma tesislerinin yeniden imarında Barcelona'nın binalarla ve plazalarla daha az işi varken bütün çaba geniş ölçekli altyapısal peyzajdadır [Waldheim,2002].

Geleneksele zıt olarak, çağdaş peyzaj şehirciliği çalışmaları ekolojik sistemlerin pastoral görüntülerle kamufle edilmesini reddeder, izgarasal kent dokusuna mekansal istisnalar sağlamayı amaçlar. Daha doğrusu çağdaş peyzaj şehirciliği altyapısal sistemleri ve kamu peyzajlarını kullanmayı önerir.

Peyzaj şehirciliği; peyzajı, açık alan tasarımı ve planlamasında ortaya yapılandıran bir yaklaşımdır. Peyzaj şehirciliği yatay alanı dikey şekil-zeminin üzerinde görür ve ikincisi, grafikselinden operasyonele yani başka bir deyişle statik son formdan üstün kılınan sürece doğru bir hareketi açıklar.

Hollandalı göçmen ve Chicago'lu peyzaj mimarı Jensen bu yaklaşımı şu sözlerle açıklamıştı: "Şehirler kar veya rant için değil gelecekteki şehir plancılarının yaşayan yeşilin bu kompleksin önemli bir parçasına olan ilgileriyle bütüncül bir hayat için inşa edilir." Jensen için, Olmsted için ve hatta Le Corbusier'nin Plan Voisin'inde olduğu gibi yeterli olduğunu söyleyebileceğimiz bu "yeşil kompleks" parklar ve yeşil açık alanlar biçiminde belirir, böylesi bir çevrenin şehre medeniyet, sağlık, sosyal eşitlik, ve ekonomik gelişim getireceği inancıyla birleşir [Waldheim,2006].

Estetik ve temsili mekanlardan ziyade, bu geleneksel kent peyzajının elde ettiği daha önemli olgu olan ekolojik hatlar ve yollar olarak hizmet etme kapasitesidir: örneğin, Boston'daki Back Bay Fens'in kolyemsi yapısının altındaki hidrolojik yağmur suyu sistemi, veya Stuttgart'ın havasını süzen ve şehre ferahlatıcı serin dağ havasını getiren yeşil koridorlar. Bu tür üstyapısal peyzajlar hiç şüphesiz kent topluluğunun genel sağlık ve refahında önemli olmaya devam edecektir. Bu tür örnekler aynı zamanda peyzaj şehirciliğinin (landscape urbanism) daha belirgin potansiyelini vücuda getirir: ölçeği değiştirme kabiliyeti, kentsel dokuları kendi bölgesel ve biyotik içeriğinde konumlandırması ve dinamik çevresel süreçler ile kent biçiminin ilişkisini tasarlaması [Waldheim,2006].

Bu örneklerle kendi çağdaş koşullarımızdan derinlemesine bakmaktaki asıl sorun peyzajın sıkıca bağlı olduğu kültürel “Doğa” imgesinin seslendirilmesidir. Yukarıda bahsedilen örneklerde olduğu gibi doğa, modern şehrin bozulan çevresine ve sosyal kalitelerine karşı çoğunlukla yumuşak dalgalı pastoral bir sahne, genellikle erdemli, müşfik ve teskin edici ahlaki olduğu kadar gerçekçi bir antidottur. Bu peyzaj şehrin “diğeri”, onun doğadan ortaya çıkan ve binayı, teknolojiyi ve üstyapıyı dışlayan temel tamamlayıcısıdır.

Diğer taraftan, Gruen'e göre “peyzaj” “doğanın baskın olduğu çevreye” karşılık gelir. Ona göre peyzaj aslında el değmemiş bakir bir “doğal çevre” değil, daha ziyade arazinin ve onun doğal sürecinin yakın ve karşılıklı olarak insan işgaliyle şekillenmiş alanlardır. Tarımsal ve kırsal durumları yeşillendirme ve açık gökyüzü ile bezeyerek topoğrafik ve ekolojik uyum imgesini çağrıştırarak örnekler. Gruen'e göre şehir-görünümü (cityscape) ve peyzaj bir zamanlar birbirlerinden ayırdı, fakat günümüzde şehir çevre peyzaj ile olan duvarlarını homojenize ederek ve kapsayarak çeşitli “uzantılarla” çelişki ve sınırsız tanımlamalarla ekonomik ve teknolojik baskın olarak yıktı [Waldheim,2006].

Bu bir diğerrinin yerini alan imge durumu (her birine ait olan rakip değrrler ile, ya peyzajın şehre nüfuz etmesi ya da şehrin kendi iç bölgesine yayılması ile) bir çok peyzaj mimarının sadece garip binalarını görerek “peyzajın” parkın tasarımındaki eksikliğini dillendirdiği Parc de la Villette tasarımının tartışmalarını hatırlatır. Yakın zamanda, peyzaj mimarları bu yaklaşımlarını daha derinlemesine incelemeye devamlı olgunlaşan peyzajın binalara üstün gelmesiyle değıştirdiler. Bu yaklaşım Jensen’in, Olmsted’in, Le Corbusier’nin, Gruen’in, ve çağdaşlarının yaptığı gibi bina/şehir kategorilerine karşı yeşil peyzajı ayrı birimler olarak ele alır: la Villette’teki garip binaların bir şekilde peyzajın parçası olarak kabul edilmeyişi gibi [Waldheim,2006].

Dahası, çok iyi bildiğimiz gibi bu kategorilerin her biri – peyzaj ve kentçilik – belirli mesleki veya kurumsal disiplinlere aittir. Mimarlar, mühendislerle birlikte binalar inşa ederler, plancılar şehirleri tasarlarlar, peyzaj mimarları arazi düzenlemesi, bitkilendirme ve açık alan tasarımıyla peyzaj üretirler. Pek çok peyzaj mimarının üstü kapalı bir şekilde ima ettikleri kırgınlık, Park de la Villette’in bir peyzaj mimari tarafından değil de bir mimar tarafından tasarlanmış olmasıdır. Bir peyzaj mimarı, mimarların kendi alanlarına ait olduğunu düşündükleri bir yarışmayı kazandığında, benzer şekilde bu camiada alaycı mırıldanmalar duyulabilir. Peyzaj ve kentçilik arasındaki bu kategorik ayrım sadece iki ortam arasındaki maddi, teknik ve imgesel/ahlaksal değrrlerin algılanmasındaki farklılıktan değil, aşırı mesleki sınıflandırmadan ve rekabet içindeki güç dengelerinin karmaşıktırdığı yapıdan kaynaklanır.

Hem peyzaj şehirciliğinin tanımına hem de pratik uygulamalarına bakarsak teorinin en az iki yöne ayrıldığını söyleyebiliriz. Bunun sebebi tabi ki her ne kadar tasarım disiplinlerini üst ölçekte birleştirmek niyetinde olsa da kendi içinde barındırmaya çalıştığı mimarlığın ve peyzaj mimarlığının peyzaj şehircilik anlayışını kendi taraflarına çekmeye çalışmasıdır diyebiliriz. Bu

yönlenmeyi şöyle de açıklayabiliriz: peyzaj mimarlığı yönünden peyzaj şehirciliği, mimarlık yönünden peyzaj şehirciliği.

Bu durumun başka bir sebebi de teoriyi konu olarak kabul eden mimarlık okulları ve pratik uygulayıcılar arasındaki tutum farklılıkları olabilir. Örneğin AA mimarlık okulunda 10 yılı aşkın bir süredir yüksek lisans uzmanlık alanı olarak mezun veren peyzaj şehirciliği programı mimarlık okulunda olmanın sebebiyle peyzaj şehirciliğini mimari ve kentsel tasarım formları üzerinden değerlendirir. Bilgisayar sistemlerinin de fazlasıyla kullanıldığı ve kentin altyapı ve ekolojik özelliklerini değerlendirerek (altyapı şehirciliğinde olduğu gibi) sonuç olarak statik mimari biçimler önerirler.

Resim 5.7. Social waterscapes AALU 2011-12

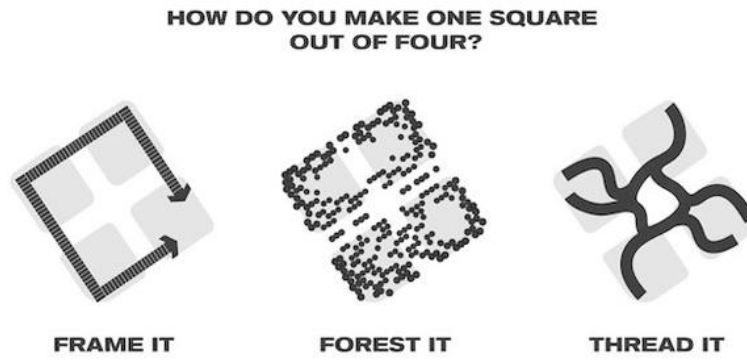
Bundan daha farkı gelişen diğer tutum ise James Corner ve ekibi Field Operations tarafından gerçekleştirilen ve dünya çapında fazlasıyla popüler olan işlevini yitirmiş, atıl alanların peyzaj araçsallığında yeni yapılaşma olmadan dönüştürülmesidir: Fresh Kills Park, Highline ya da Cleveland kent merkezi projelerinde olduğu gibi.

Resim 5.8. Highline New York - Field Operations

Resim 5.9. Highline New York - Field Operations

Şekil 5.6. Cleveland kent merkezi tasarım yaklaşımı – Field Operations

Resim 5.10. Celevlend kent merkezi - frame it

Resim 5.11. Celevlend kent merkezi - forest it

Resim 5.12. Celevlend kent merkezi - thread it

Fakat şunu da belirtmek gerekir ki; her iki yönlenme de ortak çalışma alanlarını ve farklı disiplin kaynaşmalarını peyzaj ana başlığı altında önerir. Ancak sonuç ürüne baktığımızda biri mimari formlar üzerinden konuşurken diğeri peyzaj alanları dile getirir.

Bu duruma verilebilecek en iyi örnek La Villette yarışmasının birinci ve ikinci olan projeler arasındaki çekişme olarak gösterilebilir. Tschumi'nin birinci olan önerisini özellikle mimarlar beğenmektedir. O dönemde şehircilik ya da peyzaj şehirciliğiyle ilgisi olmayan, Tschumi'nin yaklaşımını Derrida'yla birlikte dekonstrüktivizm üzerine oturttuğu ve "tamamlanmamış arkitektonik" olarak tanımladığı projesi bir bakıma bugünün dile pelesenk açık uçlu, esnek, sonlanmamış, değişebilir, yeniden yapılanabilir mimari ve kentsel tasarım kavramlarının ilk parlamalarından [Karaçizmeli,2010]. "Follie" adını verdikleri ve garip binalar olarak nitelendiren bu yapılar her ne kadar projenin temelindeki açık uçluluğa ve esnekliğe engel teşkil etmese de mimari tasarım anlayışları üzerinden geliştirilen bitmiş bir formdur.

Diğer taraftan Koolhaas'ın ikinci olan önerisi peyzaj şehirciliği teorisyenleri olan peyzaj mimarları tarafından sıklıkla dile getirilmektedir. Çünkü Koolhaas projesinde yeni bir yapılaşma önermeden bu atıl alanı mevcut binalarla çok iyi programlanmış peyzajı adapte eder. Gelecekteki değişimlere ve dönüşümlere olanak sağlayan esnek ve sonlanmamış kavramlarla ve sadece küçük eklenti gibi kalan ve değiştirilebilen yapılarla parkın bütünü mimari plan gibi algılayıp gelişen bir organizasyon bütünüdür.

Sonuçta her iki proje sayesinde de La Villette Pratikleri peyzaj şehirciliğinin miladını oluşturmaktadır. Özellikle Koolhaas'ın önerisi daha sonraki zamanlarda peyzaj şehirciliği kapsamında geliştirilen projelerde yeni yapılaşma yaratmadan iyileştirici kent dokusu yaratması bağlamında öncü konumda yer almaktadır.

Son olarak peyzaj şehirciliği teorisyenlerinden Richard Weller'in belirttiği üzere peyzaj şehirciliğinin, aşağıdakileri koşulları genel olarak sağladığını iddia eder [Weller,2008]:

- Tasarım anlamındaki her şey peyzajın içindedir – üstyapı ve binalar, ve peyzaj tasarımı, peyzaj ekolojisi, peyzaj planlaması arasındaki kopukluklarda bir köprü oluşturarak ölçekler arası geçişkenliği sağlar.
- Planlama pratiğine daha büyük bir yaratıcılık ve tasarım pratiğine daha fazla gerçeklik getirir.
- Kenti ve peyzajı hibrid, doğal, kaotik ekoloji olarak kavramsallaştırır ve bağlar.
- Önceden kültür ve doğa olarak bilinen iki kavram arasındaki ideal dengeyi imgelemeye karşıt olarak kentsel yaşamın şekillenmesinde ekolojinin yaratıcı ve maddi birimlerini vurgular.
- Öğelerin estetik kaliteleriyle çok fazla ilgilenmeden çalışmalarının arkasındaki güçleri anlar ve idare eder.
- Kentsel biçimleri, işleyişleri ve dokuları karşılığında etkileyecek şekilde peyzaj sistemlerini anlatır ve temsil eder.
- Resmi kompozisyonlara ve master planlarına karşı olarak tasarım stratejilerinin açık uçluluğunu (tanımsız ve katalitik) tercih eder.

Peyzaj şehirciliği, bu açıklamanın bile ifade ettiği gibi, “paradoksal ve kompleks”tir. Öte yandan teori, henüz pratikte çok fazla referansa sahip olmadığı gibi, metodolojisinde eksiklere de sahip. Teori, günümüzde disiplinler arası söylemiyle ortaya çıkan akımlar arasında parlayıp sönecek mi yoksa olgunlaşıp hakim bir kentsel tasarım modeli olabilecek mi bunu zaman gösterecek.

Kent geçmişte ve bugünde olduğu gibi beşeri olduğu sürece sürekli değişmeye devam edecek. Peyzaj şehirciliği de bu konuda değişim ve dönüşüme olanak sağlayan açık uçluluğu sayesinde güvenli bir taraftan

baktığı söylenebilir. Koolhaas'ın çok iyi bir şekilde açıkladığı gibi tasarım artık sonlanmış ve resmi kompozisyon ileri sürme sorunu değil, “sürekli gelişimi kademelendirme” ve “bölgeleri yeni potansiyeller ile beslemek” sorunudur [Koolhaas,1997].

6. SONUÇ

20. yüzyılda ağır sanayileşme kentleşme sonrası günümüzde doğaya yönelim açığa çıkmıştır. Bunun sonucu mimari tasarımlarda da peyzaja yönelik yeni çözüm arayışları içerisinde olmak kaçınılmazdır. Günümüz tasarım anlayışlarında peyzaj sadece bir resim ya da tablo güzelliğinden çıkmış ana tasarım kriteri olarak değerlendirilmektedir.

Peyzajın geri dönüşü, yükselişi ya da evrimi belli başlı tasarımlar ve olaylar sonucu olduğu bahsedilmiştir. Bu etkenler ve peyzajla tasarım alanlarının karşılıklı etkileşimi ve gelişimi “peyzajın kırılma noktaları” tablosunda ifade edilmiştir.

150 yıllık bir kronolojik tabloyla bu kırılma noktaları açıklanmaya çalışılmıştır. Dolaylı ya da direk birbirine bağlantılı devam ederek gelişen peyzajın kırılma noktaları, hem yeni yaklaşımların peyzajın kavramsal dönüşümüne hem de bu dönüşümün mimarlık ve kent ortamıyla karşılıklı etkileşime sebep olarak gelişmektedir.

Kırılma noktaları devamında peyzajın artık tasarım ögesi olarak değerlendirildiğinden bahsedilmiştir. Bu gelişim sürecinde de peyzaja dayalı tasarım yaklaşımları, kriterleri kuramsal olarak ortaya çıkmıştır. Aslında burada bahsedilenden çok daha fazla yeni melez sayılan kavramlar olmasına rağmen ortaya çıkardığı pratik uygulamalarla teorilerini destekleyen en gelişmiş 3 örnek olan; doku binalar, altyapı şehirciliği ve peyzaj şehirciliği seçilmiştir. Bu üç yaklaşım arasından özellikle peyzaj şehirciliği teorik altyapısının daha sağlam olması tasarım ortamlarında kabul edilmesi ve çoktan mimarlık eğitimine dahil edilmesiyle öne çıkmaktadır. Çalışmada açıklandığı gibi peyzajın geri tepkimesi günümüz yeni tasarım yaklaşımları açısından incelenmiştir. Peyzajı ana konu olarak tasarım anlayışı geliştiren peyzaj

şehirciliği kuramının son yıllardaki bu eğilime cevap verebileceği iddia edilmektedir.

Özellikle son yıllarda oldukça popüler hale gelen peyzaj şehirciliği tutarlı ve gelişime açık tutumuyla güvenli görünse de kent üzerine cevap veremediği bir çok sorun barındırmaktadır. En temelinde eleştirilebileceği nokta kuramın Amerikan kentleri bağlamında ortaya çıkmasıdır. Bu kentlerle aynı kaderi paylaşan diğer dünya kentlerinde uygulanabilir ancak İstanbul gibi tarihi kent dokusu ve kent gelişimi birbirine sıkı sıkıya bağlı kentlerde çözüm olarak değerlendirilememektedir.

Peyzaj şehircilerinin çeliştiği noktalardan biri de modern çağın peyzajdan uzaklaştırdığını dile getirirken klasik dönemde de sadece bir güzel sanatlar eseri muamelesi gördüğünü de kabullenmektedir. Peyzaj şehirciliği de yine modernizm sonrası çıkan pek çok akım gibi referanslarını modern ürünlerden beslemekte ve kıyaslamasını yine bu ürünler doğrultusunda yapmaktadır. Ama bu kıyaslamalar, modern öncesi döneme öykünme durumu içermemektedir. En büyük eleştirisi modern yapıların “yer”den (ya da doğadan) fazlasıyla kopmuş hale gelmesidir. Ancak şu da bir gerçektir ki; modern mimari, her ne kadar rijitliğiyle doğanın organikliğine zıt durmasıyla eleştirilse de peyzajı, yapının iç mekanlarına hatta çatı ve üst örtülerine kadar taşıyarak peyzaja 3. Boyutu kazandırmıştır.

Peyzaj şehirciliğindeki diğer bir durum ise, mimariye ve kentsel tasarıma fazla üst ölçekten bakmasından ve çok fazla disiplinden beslenmesinden dolayı sınırları tam kestirilemeyen esnek bir zeminde yer almaktadır ve tek başına var olamamaktadır.

Ayrıca bu kuramın, tek bir yapıda -daha doğrusu geniş yerleşim alanına sahip olmayan bir yapıda- kendini ifade etmesinin zor olduğu görülmektedir. Daha çok büyük kitle organizasyonlarında ve kent tasarımında doğrudan

konusabilmektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak ilk ortaya çıkışı ve tartışılır hale gelmesini sağlayan pratikler, uluslar arası “park organizasyonu” temelli proje yarışmaları olmuştur. Bu deneysel sahalar sayesinde yeni kuram ve kuramcılar deneyim sahibi olmuştur. Daha büyük alanlarda çalışmadan önce hazırlanmış küçük modeller gibi bu parklar mükemmel bir deney alanı olarak; peyzaj, yapı, altyapı, yer üzerine ve birbirinin organizasyonlarının nasıl çalışabileceği konusunda tasarım alanına yeni girdiler sağlamıştır.

Sonuç olarak; daha çok yeni bir çalışma alanı olan peyzaj şehirciliği yeni bir üslup olarak altyapısının tam hazır olmamasına rağmen, içerdiği kuramlar ve kavramsal yaklaşımları yeniçağın ihtiyaçlarına göre şekillenmektedir. Eski zamanlara oranla çok fazla done ve bilgi akışı olan günümüzde her alan kendi içinde çok sayıda anabilim dallarına ayrı çalışma alanlarına ayrılmıştır. Buna tezat olarak peyzaj şehirciliği tasarım ve kent planlamasına ters bir tutum sergileyerek daha üst ölçeklerden ve birkaç disiplin beraber çalışması gerektiğini savunmaktadır.

Disiplinler arası ya da melez çalışma alanları olarak değerlendirebileceğimiz bu tutum peyzaj şehirciliği yanı sıra paralel tutum sergileyen doku bina şehircilik ve altyapı şehirciliği alanlarında da mevcuttur.

Bütün bu melez çalışma alanların mimarlık literatürünü zenginleştireceği şüphesizdir. Dünyadaki çeşitli mimarlık okulların 10 yıldan fazla süredir müfredatta yer alan bu konular Türkiye mimarlık eğitim alanında henüz çalışma alanı bulamamıştır. Bu sebeple bu çalışma sayesinde eğitim alanına yeni teorilerin ve pratiklerin dahil edilmesi hedeflenmiştir.

KAYNAKLAR

Allen, S., "Infrastructural Urbanism", Points + Lines: diagrams and projects for the city, **Princeton Architectural Press**, New York, 46-57 (1999).

Allen, S., "From object to field", **Architectural Design**, 67 (1/2): 24-32 (1997).

Allen, S., "Mat Urbanism: The Thick 2-D", Le Corbusier's Venice Hospital and The Mat Building Revival, **Prestel**, New York, 119-128 (2002)

Aydın, S., Emiroğlu, K., "Küçük Asya'nın Bin Yüzü: Ankara", **Dost Kitabevi Yayınları**, Ankara, 48-49 (2005)

Baljon, L., "Designing Parks: an examination of contemporary approaches to design in landscape architecture, based on comparative design analysis of entries for the Concours International: Parc de la Villette, Paris", **Architectura and Natura Press**, Amsterdam, 10-21 (1992)

Berman, J.S., "The Museum of The City of New York: Central Park", **Barnes&Noble**, New York, 9-11 (2003)

Berrizbeitia, A., "Inside outside: between architecture and landscape", **Rockport, Mass**, USA., 125 (1999)

Bullivant, L., "Field Operation: soft systems of landscape, ecology, infrastructure, architecture, urban development and living patterns", **A+U: Architecture and Urbanism**, 1(424): 158, 122-127 (2006),

Brayer, M., Simonot, B., "Archilab's Earth Buildings: Radical experiments in Land Architecture", **Thames & Hudson Ltd**, Londra, 25-29 (2003)

Cengizkan, A. "Ankara'nın İlk Planı 1924-25 Lörcher Planı", **Arkadaş Yayınevi**, Ankara 42-43, 106-108 (2004)

Corner, J., "Terra Fluxus", The Landscape Urbanism Reader, Ed. Waldheim, C., **Princeton Architectural Press**, New York, 23-33 (2006)

Corner, J., "Recovering Landscape: Essays In Contemporary Landscape Architecture", **Princeton Architectural Press**, New York, 15-20 (1999)

Czerniak, J., "CASE: Downsview Park Toronto", **Harvard University, Graduate School of Design**, Munich, New York, 11-53 (2001)

Eckbo, G., "The Landscape We See", **McGraw-Hill, Inc.**, A.B.D., 45-59 (1969)

Eckbo, G., "Landscape For Living", **Dodge Corporation.**, A.B.D. 159-199 (1950)

Elkins, J., DeLue, R.Z. "Landscape Theory", **Routledge**, New York, 82-15 (2008)

Eren, Y., "Exploring the Potential of Mat-building for the Creation of Universally Designed Environments", Yüksek Lisans Tezi, **Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, 25-30 (2004)

Foreign Office Architects. "Phylogenesis: foa's ark", **Actar**, 3: 10-12 (2004)

Frampton, K. "Towards an Urban Landscape", **D: Columbia documents of Architecture and Theory**, 4: 83-94 (1995)

Frampton, K., "Modern Architecture: A Critical History", **Thames and Hudson**, London, 71 (1992)

Holl, S., "Architecture Spoken", **Rizzoli**, New York, 12-36 (2007)

Howard, E., "Garden Cities of Tomorrow", **MIT Press**, Massachusetts, 41-50 (1965)

Karaçizmeli, E. "Peyzaj Şehirciliği: Genç Bir Kentleşme Teorisi", **Yeni Mimar**, 81:12-14 (2010)

Koolhaas, R., Mau, B., "Small, Medium, Large, Extra-Large Office for Metropolitan Architecture", **The Monacelli Press**, New York, 921-939 (1998)

Levine, E.J., "Central Park" **Arcadia Publishing**, Charleston SC, 9-35 (2006)

Lootsma, B. "Biomorphic intelligence and landscape urbanism", **Topos**, 40: 10-25 (2002)

Mostafavi, M., Najle, C. "Landscape urbanism: a manual for the machinic landscape", **Architectural Association**, Londra, 132-156 (2003)

Rosenzweig, R., Blackmar, E. "The Park and the People: A History of Central Park", **Cornell University Press**, New York, 3-5 (1992)

Sarkis, H. "CASE: Le Corbusier's Venice Hospital and the Mat Building Revival Munich", **Prestel**, New York, 70-87 (2002)

Shane, D. "Recombinant Urbanism: Conceptual Modeling in architecture, Urban Design and City Theory", **John Wiley**, İngiltere, 34 (2005)

Smithson, A., "How To Recognize And Read Mat Building", CASE: Le Corbusier's Venice Hospital and the Mat Building Revival Munich"; **Prestel**, New York, 273-290 (2001)

Smithson, A., "City Centre Full of Holes", "The Charged Void: Urbanism", **The Monacelli Press**, New York, 113-128 (2005)

Schuyler, D., "The New Urban Landscape: The Redefinition of City Form in Nineteenth-Century America", **Johns Hopkins University Press**, 15-22 (1988)

Waldheim, C., "Landscape Urbanism", **Praxis: Journal Of Writing + Building**, 4: 10-17 (2002)

Waldheim, C., "The Landscape Urbanism Reader", **Princeton Architectural Press**, A.B.D., 35-53 (2006)

Waldheim, C., "Açık Uçlu Kentleşme" , **XXI Mimarlık Tasarım Mekan**, 76: 14-16 (2009)

Wall, A., "Programming The Urban Surface", Recovering Landscape: Essays In Contemporary Landscape Architecture, **Princeton Architectural Press**, New York, 233- 235 (1999)

Weller, R., "Landscape (Sub)Urbanism in Theory and Practice", **Landscape Journal**, 27: 2-8, 256-277 (2008)

Kortan, E., "Smithsonlar'ın Modern Mimarlığa Katkıları", **Arredamento Mimarlık**, 02: 98-102 (2004)

İnternet: Architectural Association School of Architecture Landscape Urbanism "Programme-Structure-Agenda-Overall Rationale"
<http://www.aaschool.ac.uk/lu/> (2011)

İnternet: Field Operations "Projects"
<http://www.fieldoperations.net/> (2012)

İnternet: Stan Allen Architects "Infrastructural Urbanism"
<http://www.stanallenarchitect.com> (2012)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı :DURAN AKANSEL, Özge
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri :30.06.1983 Ankara
Medeni hali : Evli
Telefon : 0 (312) 286 49 98
e-mail : mimozgeduran@gmail.com

Eğitim	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Lisans	Selçuk Üniversitesi/Mimarlık	2008
Lise	Ankara Atatürk Lisesi	2001

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2007-2008	ZAS Mimarlık	Mimar
2008-2008	Yakup Hazan Mimarlık	Mimar
2008-2010	Yolsu Mühendislik	Mimar
2010-.....	Sağlık Bakanlığı	Mimar

Yabancı Dil

İngilizce